

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Se vedlagt adresseliste

VEDLEGG
DOMSTOLLOV

Deres ref.

Vår ref.
16/2758 ES GUH/bj

Dato
15.06.2016

Høring – forslag til ny domstollov og endringer i forskrift om offentlighet i rettspleien

Justis- og beredskapsdepartementet sender med dette på høring en enpersonsutredning fra Tron L. Sundet med forslag til ny domstollov m.m., samt et tilleggsnotat fra Domstoladministrasjonen. Tilleggsnotatet inneholder også forslag til endringer i forskrift 7. juni 2001 nr. 757 om offentlighet i rettspleien.

Nåværende domstollov er fra 13. august 1915. Loven fastsetter de ytre rammene for domstolenes virksomhet, og inneholder blant annet regler om domstolenes organisering, valg og utnevning av dommere, dommernes embets- eller vervsutførelse, disiplinærforhold, saksbehandling, offentlighet i rettspleien og om advokater og advokatvirksomhet. Siden vedtakelsen er det gjort betydelige endringer i loven. Lovstrukturen er imidlertid fortsatt den samme som på vedtakelsestidspunktet.

8. august 2012 ble Tron L. Sundet oppnevnt som utreder for å utarbeide utkast til ny domstollov. Ifølge mandatet skulle domstolloven gjennomgås med sikte på en lovteknisk totalrevisjon. I tillegg skulle det foreslås endringer av materielle regler i den grad gjeldende regler framsto som foreldede eller uhensiktsmessige. Mandatet i sin helhet er gjengitt på s. 63–65 i utredningen.

Sundets enpersonsutredning forelå 31. oktober 2014. Forut for høring har den blitt forelagt Domstoladministrasjonen, som i tilleggsnotat 9. desember 2015 har fremmet enkelte supplerende forslag. Herunder er det fremmet forslag til endringer i forskrift om offentlighet i rettspleien. På s. 1 i notatet er det nærmere redegjort for rammene for tilleggsnotatet.

Postadresse   Kontoradresse   Telefon - sentralbord Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep   Gullhaug Torg 4A   22 24 90 90
0030 Oslo   0484 Oslo   Org.nr.: 972 417 831

Saksbehandler
Gustav Haver
22 24 55 73
gustav.haver@jd.dep.no

Departementet ønsker høringsinstansens syn på de strukturelle og lovtekniske løsningene i lovforslaget i enpersonsutredningen, samt på de spørsmål om endringer i den materielle rettstilstanden som er behandlet i enpersonsutredningen og tilleggsnotatet.

Departementet har fra enkelte hold mottatt innspill om at det bør iverksettes lovarbeid med tanke på mer prinsipielle gjennomgåelser av de materielle reglene i domstolloven. Dette faller i utgangspunktet utenfor denne høringen. Høringsinstansene inviteres likevel til å komme med innspill om aktuelle tema og problemstillinger som på sikt bør vurderes nærmere utredet.

På den annen side kan det bli aktuelt å følge opp enkelte temaer særskilt før resten. For øyeblikket synes det mest nærliggende for forkynninger fra forliksrådet, se utredningen punkt 18.

Frist for å sende inn hørings svar er **1. november 2016**.

Vi ber om at adressatene forelegger høringsbrevet med vedlegg for berørte underliggende etater og organ som ikke er oppført på adressatlisten.

Høringsuttalelser bør fortrinnsvis avgis digitalt på regjeringen.no under «Send inn hørings svar». Her kan man registrere seg, mellomlagre en uttalelse og laste opp vedlegg. Alternativt kan hørings svar sendes Justis- og beredskapsdepartementet, fortrinnsvis per e-post, til: lovavdelingen@jd.dep.no. Alle kan avgi høringsuttalelse, men merk at uttalelser er offentlige etter offentleglova og blir publisert sammen med øvrige høringsuttalelser.

Med vennlig hilsen

Gustav Haver e.f.
fung. lovrådgiver

Berit Johansen
seniorkonsulent

Dokumentet er godkjent og sendes uten signatur

0. Sammendrag

Utkastet til lov viderefører i all hovedsak gjeldende rett etter domstolloven av 1915. Det foreslås at loven får fire hoveddeler. En del med innledende bestemmelser, en del om domstolenes organisering og om rettens sammensetning, en del om utnevning, tilsetting og valg av dommere og om dommeres rettigheter og plikter, og en del med alminnelige bestemmelser om domstolenes virksomhet.

Lovens første del inneholder bestemmelser om virkeområde, angivelse av hvilke organer som er domstoler, definisjon av begrepet dommer og forholdet til folkeretten.

I lovens andre del inntas bestemmelser om de alminnelige domstolenes organisering og sammensetning, det vil si Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene. Det foreslås at bestemmelsene om forliksråd skilles ut i en egen lov. Reglene om spesialdomstoler skal som hovedregel inntas i den lov som oppretter spesialdomstolen, med forbehold for jordskiftedomstolene.

Reglene om dommere samles i lovens tredje del. Dette er reglene om fagdommere og lekdommere. Kapittel 6 gjelder vilkår for å være fagdommer og utnevning eller tilsetting av fagdommere. Bestemmelsene om utvalg og uttrekning av lekdommere inntas i kapittel 7. Det foreslås presiseringer i reglene om utelukkelse fra valg på grunn av stilling og om rett til fritak og sletting på grunn av oppnådd tjenestetid. Det foreslås også en forskriftshjemmel for bestemmelser om kontroll avandel når lekdommere blir trukket ut til tjenestegjøring i den enkelte sak, i stedet for den halvårslige kontrollen etter gjeldende bestemmelser.

Reglene om fagdommeres sidegjøremål og om klage- og disiplinærordning for fagdommere inntas i kapittel 8 og 9. Det foreslås ingen materielle endringer i disse reglene, men det foreslås en presisering av tilsynsutvalgets adgang til å omgjøre vedtak.

I lovens fjerde del inntas de alminnelige reglene om domstolenes virksomhet. Dette er bestemmelser som er felles for sivile saker og straffesaker eller som angir noen utgangspunkter for rettergangen, og bestemmelser om de deler av domstolenes virksomhet som ikke nødvendigvis gjelder rettergang. I kapittel 10 inntas bestemmelsene om anvendelse av tjenestemannslovens regler for domstolens personell og om taushetsplikt.

Inhabilitetsreglene inntas i kapittel 11. Det foreslås en klargjøring av saksbehandlingsreglene og en annen utforming av den relative inhabilitetsregelen i dagens § 108.

Kapittel 12 og 13 inneholder kortfattede bestemmelser om domsmyndighet og om rettens sammensetning. Bestemmelsen angir dels noen alminnelig regler om domsmyndighet og rettens prøving av dette og dels bestemmelser om noen særtilfeller. Dette er i hovedsak en videreføring av gjeldende regler.

I kapittel 14 samles reglene om rettsanmodninger, og det foreslås at bestemmelsene i lov om notarius publicus inntas i dette kapitlet. For øvrig er det i hovedsak redigeringsmessige endringer i forhold til dagens bestemmelser.

Reglene om rettsmøter og rettspråk er inntatt i utkastet til kapittel 15, mens reglene om offentlighet inntas i kapittel 16. Det er i hovedsak tale om redigeringsmessige endringer. Det foreslås at rettsvitneordningen oppheves og avløses av en skjønnsmessig vurdering fra rettens side av om en tjenestemann eller annen person bør delta i rettsmøtet. Reglene om frister videreføres med kun redigeringsmessige endringer i kapittel 17.

Reglene om forkynnelser er disponert på en annen måte og inntatt i kapittel 18. Det er forsøkt lagt opp til å få klarere frem skillet mellom ulike temaer i forkynningsreglene: Hvem som kan motta forkynnelser, hvordan forkynnelsen gjennomføres og når den skal anses gjennomført og de ulike forkynningsformer. Det foreslås ingen nye forkynningsmåter, men det foreslås en forskriftshjemmel for å innføre regler om adgangen til å forkynne ved kunngjøring ved publisering på nettsider.

For reglene om rettergangsansvar er det inntatt alternative utkast. Det foreslås at reglene om rettergangsstraff oppheves og disse forholdene overlates til forfølgning etter de ordinære reglene. Domstolloven vil da bare ha bestemmelser om erstatningsansvar. Dersom domstolloven fortsatt skal ha regler om straffesanksjoner, foreslås det at dette, på grunn av de prinsipielle hensyn som gjør seg gjeldende, begrenses til tilfeller av utilbørlig opptreden i rettergang og brudd på medieforbud og taushetsplikt. Det foreslås presisert at behandling av rettergangsansvar etter de særlige reglene i domstolloven under enhver omstendighet må være ubetenkelig. Det foreslås også en adgang til å ilegge bøter overfor leddommere som ikke har gyldig fravær.

Det blir i utredningen vist til punkter hvor det er alternativer plasseringer av bestemmelsene.

1. Utredningens mandat. Generelle utgangspunkter

1.1 Mandatet. Opplegget for rapporten

Ved Justis- og beredskapsdepartementets brev 8. august 2012 ble det oppnevnt en utreder for å utarbeide utkast til ny domstollov. Det ble gitt slikt mandat for utredningen:

«Innledning

Domstolloven (lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene) fastsetter de ytre rammene for domstolenes virksomhet. Loven inneholder blant annet regler om domstolenes organisering og oppbygging, valg og utnevning av dommere, dommers embets- eller vervsutførelse, disiplinærforhold, saksbehandlingen og regler om advokater og advokatvirksomhet. Loven ble i sin opprinnelige form vedtatt i 1915, som en del av den store sivilprosessreformen av 1915. Vi har siden den tid fått ny tvangsfullbyrdelseslov og tvistelov, og domstolloven er den siste gjenværende lov fra denne reformen.

Det har blitt gjort en rekke endringer i loven etter ikrafttreddelsen. Enkelte bestemmelser er endret, og nye bestemmelser og kapitler har kommet til. Av de nyeste og mest vesentlige endringene kan nevnes at det ved lov 15. juni 2001 nr. 62 ble gitt nye regler om utnevning av dommere, en egen disiplinærordning, sidegjøremål og en ny sentral domstoladministrasjon. Lovens kapittel 5 om uttaking av lagrettemedlemmer, meddommere og rettsvitner ble dessuten totalrevidert ved lov 15. juni 2007 nr. 38. Tvisteloven trådte i kraft 1. januar 2008, og har medført flere endringer i domstolloven. Blant annet ble reglene om oppreisning for å oversitte frister opphevet (se nå tvisteloven § 16-12 til § 16-14 om oppfriskning).

Selv om det har blitt gjort en rekke endringer i domstolloven, er det også flere kapitler som i det vesentlige har blitt stått uendret siden vedtakelsen. Dette gjelder blant annet kapittel 2 (om alminnelige bestemmelser om rettens domsmyndighet og om rettsanmodninger m.m.), kapittel 6 (ugildhet), kapittel 8 (frister), kapittel 9 (forkynnelser, meddelelser og elektronisk kommunikasjon) og kapittel 10 (rettergangsstraffer og ansvar i anledning av rettsaker).

Behovet for revisjon

Endringene i domstolloven har skjedd innenfor den lovstrukturen som ble vedtatt i 1915. Dette har resultert i at loven inneholder materielle regler av varierende alder og aktualitet. Mens enkelte deler av regelverket fremstår som aktuelle og velfungerende, er andre deler lite tidsmessige. Sentrale

er derfor uunngåelig. Dersom reguleringen fortsatt skal være en del av domstolloven, vil de enkelt kunne redigeres slik at de passer inn i loven.

2.3.2 Utkast til lov om forliksråd

§ 1 Forliksrådets oppgaver

Forliksrådene er meklingsinstitusjoner som skal legge til rette for at partene kan få løst en tvist på en hurtig, enkel og billig måte. De kan avsi dom i de tilfeller som er bestemt i tvisteloven 6-10.

Åpningsbestemmelsen bør for sammenhengens skyld ha deler av domstollovens definisjon av forliksrådene som domstol og noen hovedtrekk av den beskrivelse av virksomheten som gis i tvisteloven § 6-1.

§ 2 Forliksrådenes organisering og sammensetning

(1) I hver kommune skal det være et forliksråd.

(2) Forliksrådet skal ha tre medlemmer og like mange varamedlemmer. Blant medlemmene og blant varamedlemmene skal det være både kvinner og menn. Varamedlemmene tilkalles i den rekkefølge oppnevningen viser.

(3) Kommunestyret velger et av medlemmene til leder. Har denne forfall, trer den av de andre som er nevnt først i oppnevningen og som kan gjøre tjeneste, i dennes sted.

(4) Med samtykke fra departementet kan kommunestyret fastsette at forliksrådet skal ha to eller flere avdelinger. Hver avdeling velges etter annet og tredje ledd. Den ene lederen fra avdelingene velges som leder for domstolen. Den andre lederen, eller de andre lederne i den rekkefølge kommunen har fastsatt, er stedfortreder for lederen for domstolen.

(5) Arbeids-, skyss- og kostgodtgjørelse til medlemmene og varamedlemmene fastsettes i samsvar med forskrift gitt av Kongen. For bestemte kommuner kan departementet fastsette at lederen og i tilfelle også de øvrige medlemmene skal ha et midlertidig tilsetningsforhold etter tjenestemannsloven.

(6) I lensmannsdistrikter er lensmannen sekretariat for forliksrådet. I namsfogddistrikter er namsfogden sekretariat. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonen sekretariat. Kongen kan ved forskrift gi regler om forholdet mellom forliksrådet og sekretariatet.

(7) Kommuner som har samme sekretariat for forliksrådet og dessuten ligger i samme domssogn, kan med tilslutning av minst 2/3 av hver av kommunestyrenes medlemmer beslutte å ha felles forliksråd dersom kommunene samtidig er enige om hvor mange medlemmer og varamedlemmer hver kommune skal velge, og om hvordan det skal sikres at det blant både medlemmene og varamedlemmene er både kvinner og menn. Felles forliksråd kan opprettes uavhengig av funksjonsperioden etter § 5.

Bestemmelsen viderefører § 27. Ordet «formann» er erstattet med det kjønnsnøytrale «leder», slik at begrepsbruken blir som for domstolledere ellers.

§ 3 Forliksrådets virksomhet

Forliksrådene skal holde møte en gang i måneden og oftere dersom saksmengden krever det. Forliksrådet kan unnlate å holde møte i juli. Forliksrådet kan også unnlate å holde møte en måned dersom det til møtet ikke foreligger saker til behandling. Møtene holdes på det sted i forliksrådskretsen som forliksrådet fastsetter.

Bestemmelsen viderefører § 28.

§ 4 Hvem som kan velges til medlemmer av forliksrådet

(1) Forliksrådsmedlemmer må være norske statsborgere som ved valgperiodens start er over 25 år og under 70 år, betalingsdyktige og ikke er fradømt stemmerett i offentlige anliggender.

(2) Som forliksrådsmedlemmer skal bare velges personer som anses særlig egnet til oppgaven, og som behersker norsk skriftlig og muntlig godt.

(3) Den som ikke bor i kommunen, kan nekte å ta i mot valg.

(4) Domstoloven [§§ 7-7 – 7-10] gjelder tilsvarende for valg av medlemmer til forliksrådet.

Bestemmelsen viderefører § 56, med noen tilpasninger. De alminnelige kravene til dommere i § 53 første ledd er innarbeidet. Det foreslås at reglene i § 70 annet ledd nr. 1 om øvre aldersgrense gjengis i lovteksten, men at det for øvrig vises til domstolovens regler om utelukkelses- og fritaksgrunner.

§ 5 Valgregler

(1) Forliksrådsmedlemmer med varamedlemmer velges av kommunestyret selv. Valget foregår innen 15. oktober året etter hvert kommunestyrevalg og gjelder for fire år fra 1. januar det påfølgende år.

(2) For valget gjelder bestemmelsene i kommuneloven kapittel 6 med de avvik som følger av bestemmelsene her.

(3) Ved flertallsvalg skal rekkefølgen både for medlemmene og for varamedlemmene bestemmes etter deres stemmetall, eller ved loddtrekning når stemmetallet står likt, med mindre kommunestyret enstemmig fastsetter rekkefølgen.

(4) Dersom det ved forholdsvalg er nødvendig for å oppfylle kravet i § 2 om at det blant medlemmene skal være både kvinner og menn, og opprykk etter kommuneloven § 37 nr. 3 innen den enkelte liste er utelukket, skal kandidater fra det underrepresenterte kjønn rykke opp på den listen som har fått færrest stemmer. Det samme gjelder dersom det er nødvendig for å oppfylle kravet om at det også blant varamedlemmene skal være både kvinner og menn. Dersom det har vært opprykk etter første punktum på den listen som har fått færrest stemmer, skjer opprykket for varamedlemmene på den listen som har fått nest færrest stemmer. Ved stemmelikhet avgjøres det ved loddtrekning på hvilken liste opprykk skal skje.

(5) Valget innberettes til fylkesmannen. Finner han valget lovlig, utferdiger han oppnevning for de valgte etter den rekkefølge som er fastsatt ved valget. Ellers påbyr han at det i fornøden utstrekning skal holdes nytt valg. Fylkesmannen fører tilsyn med forliksrådets virksomhet.

Bestemmelsen viderefører §§ 57 og 58.

§ 6 Valg av nye medlemmer i valgperioden

(1) Når et forliksrådsmedlem eller varamedlem dør eller flytter fra kommunen, eller når det opplyses at vedkommende mangler noen av de betingelser som nevnt i § 4 eller vedkommende ellers blir varig forhindret fra å gjøre tjeneste, foretar kommunestyret nytt valg av medlem eller varamedlem for den tid som er igjen. Valget foretas som flertallsvalg.

(2) Kommunestyret kan tillate et medlem eller varamedlem å fratrukke sin stilling før tiden og foretar i så fall nytt valg etter reglene i første ledd.

(3) Har noen forfall så forliksrådet ikke kan holde beslutningsdyktig møte, kan fylkesmannen oppnevne stedfortredere for den enkelte sak eller for inntil tre måneder. Er det ikke tid til å innhente fylkesmannens bestemmelse, kan to forrettende forliksrådsmedlemmer midlertidig tilkalle en stedfortreder når partene samtykker.

(4) Den som oppnevnes som medlem eller varamedlem etter denne paragraf, kommer i rekkefølge etter dem som er oppnevnt tidligere. Dersom det holdes valg på nytt medlem fordi formannen har fratrukket e.l., kan kommunestyret selv velge ny leder uavhengig av første punktum.

Bestemmelsen viderefører § 59.

§ 7 Forsikring

De som velges som medlemmer av forliksrådet skal gi skriftlig forsikring om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter. Forsikringen sendes til fylkesmannen. Kongen fastsetter hvordan forsikringen skal lyde.

Bestemmelsen inntar de deler av § 60 som gjelder forliksrådene.

§ 8 Ikrafttredelse

...

3. Den sentrale domstoladministrasjonen

3.1 Generelle merknader

Utkastet viderefører dagens regler uten endringer, bortsett fra et forslag om bestemmelsen om representasjon i domstoladministrasjonens styre for de ansatte i domstoladministrasjonen.

Domstoladministrasjonen er i korte trekk et tjenesteorgan for domstolene, men med visse arbeidsgiverlignende funksjoner som er angitt i loven. Domstoladministrasjonens rolle har vært gjenstand for diskusjon. Det har også vært reist spørsmål om prosedyren med utnevning av domstoladministrasjonens styre. En vurdering av disse spørsmålene ligger utenfor rammen av utredningen.

Det er flere alternativer for plassering av reglene om domstoladministrasjonen i loven. Et alternativ er å innplassere dette som et kapittel om de generelle reglene om domstolens virksomhet. Et annet alternativ er å bygge videre på dagens plassering i umiddelbar forlengelse av reglene om domstolene. Det er i så fall naturlig at dette gjøres avslutningsvis i lovens del om domstolene. Et tredje alternativ er å gjøre som i Danmark og skille regelsettet ut til en egen lov. Dette vil føre til en unødvendig oppdeling av regelverket.

3.2 Spørsmålet om ansattrepresentasjon i domstoladministrasjonens styre

Spørsmålet om ansattrepresentasjon i styret i domstoladministrasjonen ble reist i høringsrunden til lovendringene da jordskifterettene skulle representeres i styret. I Ot.prp. nr. 89 (2004–2005) s. 10 uttales det:

For meddommere foreslås det at det gjelder adgang til å ilegge sanksjoner mot ugyldig fravær. En tilsvarende løsning er valgt i Danmark. Retsplejeloven § 85 har slik bestemmelse

«En nævning, som udebliver uden lovligt forfald eller uden rettidigt at have meldt sit forfald, straffes med bøde. Det samme gælder den nævning, som efter at være mødt uden oplyst forfald unddrager sig opfyldelsen af de ham som nævning påhvilende pligter.

Stk. 2. Den afsagte kendelse forkyndes snarest muligt for den pågældende nævning. Denne har i en uge fra kendelsens forkyndelse adgang til at fremkomme med oplysninger for retten om, at han har haft lovligt forfald. Findes disse fyldestgørende, kan retten omgøre sin kendelse.

Stk. 3. Afgørelse af de i denne paragraf omhandlede spørgsmål træffes af retten.

Stk. 4. De omhandlede kendelser kan ikke gøres til genstand for anke, men kan påkæres, når bøden er over 400 kr.»

Det antas å være behov for en sanksjon som kan ilegges overfor lekdommere som ikke møter eller ikke i tide gir beskjed om forfall. Prosessreglene for øvrig angir ikke noen virkemidler mot slike forsømmelser. Utkaster foreslår videreføring av deler av reglene om rettergangsstraff begrenset til det som er nødvendig for denne typen sanksjon.

19.6.3.2 Utkast til bestemmelse om rettergangsbot overfor lekdommere

§ ... Rettergangsbot ved ugyldig fravær

(1) Retten kan ilegge bøter overfor en lekdommer som ikke har gyldig fravær.

(2) Kjennelse som ilegger bøter, kan ankes etter straffeprosesslovens regler. Bøter som ilegges på grunn av fravær, kan omgjøres dersom lekdommeren innen 14 dager fra kjennelsen er forkynt fremlegger opplysninger som viser at det forelå gyldig fravær eller det ellers ikke var grunnlag for å ilegge bøter.

20. Økonomiske og administrative konsekvenser

Utkastet er i hovedsak en lovteknisk oppdatering av gjeldende lov som ikke vil ha særlige økonomiske konsekvenser.

Forslaget til endring av forkynningsregler for forliksrådene vil kunne føre til noe merarbeid og utgifter. Det gjelder også dersom det alternativet med endring av oppfriskningsreglene blir gjennomført.

21. Utkast til lov med merknader

Lov om domstolene og dommere (domstoloven)

Første del Innledende bestemmelser

Kapittel 1 Lovens virkeområde. Definisjoner

§ 1-1. Virkeområde

(1) Loven gjelder for de alminnelige domstolene og for spesialdomstolene så langt det er bestemt.

(2) For forliksrådene får bestemmelsene anvendelse så langt det er bestemt i lov *** om forliksråd.

Bestemmelsen er ny og ment som en kort angivelse av virkeområdet. For sammenhengens skyld kunne det ha vært tilføyd en henvisning til at rettergangslovgivningen gjelder for behandlingen av de enkelte saker, men det kan ikke ses at det vil ha særlig betydning.

§ 1-2. Domstolene

(1) De alminnelige domstoler er:

a) Høyesterett

b) Lagmannsrettene

c) Tingrettene

(2) Spesialdomstolene er:

a) Jordskifterettene

b) Konsulrettene

c) Arbeidsretten

d) Utmarksdomstolen for Finnmark

e) Ekstraordinære domstoler som nedsettes med hjemmel i lov eller som Kongen nedsetter i sivile saker med samtykke fra partene

f) Riksretten

Bestemmelsen viderefører oppregningen i §§ 1 og 2, med unntak for forliksrådene som foreslås overført til egen lov, og tilføyelse av de øvrige spesialdomstoler som finnes i dag men som ikke er nevnt i oppregningen. Bokstav e gjelder ekstraordinære domstoler (overordentlige domstoler), jf. domstolloven § 29. Disse må enten ha hjemmel i lov eller de kan i sivile saker nedsettes av Kongen i statsråd dersom partene samtykker. Det foreslås at de ekstraordinære domstoler bare nevnes i den innledende oversikten over domstoler, og at domstolloven § 29 ikke videreføres. Det foreslås også opphevelse av § 30 om adgangen til å fastsette en instansrekkefølge for det tilfellet at særloven ikke har egne regler om dette.

§ 1-3. Dommere

(1) Med dommer menes i denne lov alle medlemmer av en domstol som kan treffe eller være med på å treffe dømmende avgjørelser, med mindre annet er bestemt eller fremgår av sammenhengen.

(2) Med fagdommere menes i denne lov dommere utnevnt etter bestemmelsene i kapittel 6.

(3) Med lekdommer menes i denne lov dommere utnevnt etter bestemmelsene i kapittel 7. Lekdommere gjør tjeneste som meddommer eller som medlem av lagretten.

Bestemmelsen viderefører definisjonen i § 52, men med hjelpebegrepene fagdommer og lekdommer. Det foreslås at dommerbegrepet får generell rekkevidde og inkluderer medlemmer av lagretten. Lovens regler om dommere vil da gjelde både for fagdommere og lekdommere, mens det ved behov kan sondres mellom fagdommer og lekdommer, og mellom meddommer og medlem av lagretten.

§ 1-4 Folkerettens betydning for anvendelsen av loven

Loven gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat.

Bestemmelsen er ny, men en naturlig presisering på linje med rettergangslovene for øvrig.

Andre del De alminnelige domstolenes organisering og sammensetning i den enkelte sak

Det foreslås at lovens andre del gjelder domstolenes organisering og sammensetning, på samme måte som kapittel 1 i gjeldende lov. Da spesialdomstolenes organisering og regler om deres sammensetning i den enkelte sak vil følge av loven som oppretter spesialdomstolen, foreslås det at kapittelet gjelder de alminnelige domstolenes organisering og sammensetning.

I kapitlene om domstolene inntas bestemmelser om organisering og de bestemmelser om personell som må følge av lov. Det foreslås videre at domstoloven som utgangspunkt ikke har regler om annet personell enn dommere.

Kapittelet viderefører gjeldende lovs systematikk hvor regler om både organisering og sammensetning i den enkelte sak er inntatt, med utgangspunkt i Høyesterett. En alternativ disponering er at reglene om organisering inntas i kapittel 2 flg., mens reglene om sammensetning kan inngå som del av de alminnelige reglene om domstolens virksomhet.

Kapittel 2 Høyesterett

§ 2-1. Høyesteretts organisering

(1) Høyesterett har sitt sete i Oslo, når ikke særlige forhold er til hinder for dette.

(2) Høyesterett skal ha en høyesterettsjustitiarius som domstolleder og nitten andre dommere.

(3) Høyesterett er inndelt i to avdelinger for behandling av saker som skal avgjøres av fem dommere. For saker som skal avgjøres av tre dommere, kan Høyesterett nedsette ett eller flere utvalg, som betegnes som Høyesteretts ankeutvalg.

(4) Kongen kan når særlige forhold gjør det nødvendig, bestemme at Høyesterett for en periode skal ha flere dommere eller avdelinger enn det som følger av annet og tredje ledd.

(5) Høyesterett skal ha en direktør, som leder domstolens kontor, og så mange protokollsekretærer og utredere som saksmengden krever. Høyesteretts direktør er embetsmann. Protokollsekretærer og utredere ved Høyesterett tilsettes av departementet eller av Høyesterett etter bestemmelser gitt av departementet. Protokollsekretærer og utredere kan tilsettes på åremål.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen §§ 3, 4 og 9, med noen språklige endringer. Det foreslås at fremgår av lovteksten at Høyesterett inndeles i to avdelinger og hvor mange dommere det er, jf. Ot.prp. nr. 74 (2007–2008) s. 24. Det er bare i særlige tilfeller Kongen skal fastsette antall dommere og hvordan Høyesteretts virksomhet skal organiseres. Inndelingen i avdelinger gjelder behandlingen av saker som skal avgjøres av fem dommer.

§ 2-2. Alminnelige regler om Høyesteretts virksomhet

(1) Høyesterettsjustitiarius leder rettens forretninger, fastsetter tiden for dens møter og for behandlingen av sakene og fordeler forretningene mellom rettens medlemmer og i tilfelle dens

avdelinger og utvalg. Alminnelige regler om dette kan fastsettes i en forretningsorden. Har høyesterettsjustitiarius forfall, gjør eldste dommer tjeneste så lenge ingen annen er oppnevnt.

(2) Når Høyesterett skal treffe avgjørelser som ikke gjelder de enkelte rettssaker, skal fem dommere være med på avgjørelsen hvis ikke annet er bestemt ved lov. Alle dommerne skal delta ved fastsettelse av Høyesteretts forretningsorden, men avgjørelse kan treffes selv om noen av dommerne har forfall.

(3) Høyesterettsjustitiarius leder behandlingen i avdelinger og utvalg og behandlingen av saker i storkammer eller plenum, som han er med i. Ellers ledes behandlingen av eldste dommer som er med.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen § 7 og § 8.

§ 2-3. Høyesteretts sammensetning i den enkelte sak

(1) Høyesterett settes i den enkelte sak med fem dommere, med mindre annet er bestemt.

(2) I saker som etter lov skal avgjøres av Høyesterett satt med tre dommere, kan det bestemmes at saken skal avgjøres i avdeling med fem dommere.

(3) I særlig tidkrevende saker kan det bestemmes at ytterligere en eller to dommere følger forhandlingene og deltar i avgjørelsen i tilfelle forfall.

(4) I saker etter første og annet ledd som er av særlig viktighet, kan det bestemmes at saken, eller rettsspørsmål i den, skal avgjøres av Høyesterett i storkammer, satt med 11 dommere. Ved vurderingen skal det blant annet legges vekt på om det oppstår spørsmål om å sette til side en rettsoppfatning Høyesterett har lagt til grunn i en annen sak, eller om saken reiser spørsmål om konflikt mellom lover, provisoriske anordninger eller stortingsbeslutninger og Grunnloven eller bestemmelser Norge er bundet av i internasjonalt samarbeid. I helt særlige tilfeller kan det bestemmes at saken, eller rettsspørsmål i saken, skal avgjøres av Høyesterett i plenum, som da består av alle Høyesteretts dommere som ikke er ugilde eller har forfall.

(5) Får noen av rettens medlemmer forfall i saker etter fjerde ledd, kan retten avgjøre saken så lenge det er minst fem dommere tilbake. Er det ved avgjørelsen et like antall dommere, fratrer yngste dommer.

Bestemmelsen viderefører § 5, med en liten endring i redigeringen av bestemmelsen.

§ 2-4. Avgjørelser om Høyesteretts sammensetning

(1) Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 2-3 første ledd, treffes av høyesterettsjustitiarius før den muntlige ankeforhandling er begynt, eller i skriftlige saker før partene har inngitt sitt siste skriftlige innlegg. Etter dette tidspunkt, kan to av avdelingens fem dommere kreve at saken skal behandles av Høyesterett med en sammensetning etter § 2-3 fjerde ledd. Høyesterettsjustitiarius avgjør da om saken skal behandles i storkammer eller plenum.

(2) Avgjørelse om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn den som følger av § 2-3 annet ledd første punktum, treffes før saken er fordelt til forberedende dommer, av høyesterettsjustitiarius. Etter fordeling treffes avgjørelsen av ankeutvalget, men slik at høyesterettsjustitiarius treffer eventuell avgjørelse om at saken skal behandles i storkammer eller plenum.

(3) Når det er truffet avgjørelse om at saken skal behandles i storkammer, kan høyesterettsjustitiarius i stedet bestemme at saken skal behandles i plenum. Det skal gjøres hvis minst seks av Høyesteretts

dommere krever det. Vedtak etter første punktum og krav etter annet punktum må i tilfelle settes fram før ankeforhandlingen eller den avsluttende skriftlige behandlingen i den forsterkede rett påbegynnes.

(4) Beslutninger om at Høyesterett skal ha en annen sammensetning enn det som følger av § 2-3 første og annet ledd, kan omgjøres.

Bestemmelsen viderefører § 6. Beslutninger om rettens sammensetning kan omgjøres, jf. Rt. 2007 s. 1003, Rt. 2011 s. 1097 og HR-2014-1974-U. Selv om dette følger av tvistelovens og straffeprosesslovens regler, foreslås det at dette kort nevnes i lovteksten.

Kapittel 3 Lagmannsrettene

§ 3-1. Lagdommer, lagsogn og rettssteder

(1) Kongen fastsetter rikets inndeling i lagdommer for hver lagmannsrett og lagdommenes inndeling i rettskretser (lagsogn). Kongen fastsetter hvilke lagdommer som skal utøve domsmyndighet på innretninger og anlegg for undersøkelse etter eller utnyttning, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen og i norsk økonomisk sone.

(2) For hvert lagsogn fastsetter domstoladministrasjonen ett eller flere rettssteder. Når størrelsen av lagsognet eller andre grunner gjør det hensiktsmessig, skal det fastsettes flere rettssteder, hvert for en del av lagsognet. På disse rettssteder behandles i alminnelighet de saker som hører hjemme i den del av lagsognet. Når det er hensiktsmessig, kan rett settes på andre steder i lagsognet eller i et annet lagsogn.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen §§ 16, 18 og 26a. Forskriftshjemmelen i første ledd annet punktum kunne også ha vært plassert sammen med reglene om domsmyndighet. Det foreslås at bestemmelsen fortsatt bør plasseres sammen med reglene om lagdommer og lagsogn.

§ 3-2. Lagmannsrettene organisering

(1) Lagmannsrettene skal ha en førstelagmann som domstolleder og så mange lagmenn, lagdommere og jordskiftelagdommere som til enhver tid er bestemt.

(2) Hvor saksmengden gjør det påkrevet, kan lagmannsretten etter bestemmelse av domstoladministrasjonen deles i avdelinger. I så fall kan det utnevnes en lagmann som leder for hver avdeling.

(3) Lagmannsrettene skal ha jordskifteteknisk personale.

Bestemmelsen viderefører § 10 første ledd og § 11 tredje ledd.

§ 3-3. Alminnelige regler om lagmannsrettens virksomhet

(1) Førstelagmannen fordeler sakene mellom avdelingene og treffer bestemmelse om dommenes tjenestegjøring. Lagmannen fordeler sakene mellom dommerne i avdelingen. Fordeling av saker skal bygge på objektive kriterier som legger til rette for rimelig arbeidsfordeling mellom dommerne og en effektiv bruk av domstolens ressurser. Kongen kan gi nærmere regler om fordelingen av sakene i lagmannsrettene.

(2) Avgjørelser som ikke gjelder de enkelte rettssaker, treffes av førstelagmannen. Førstelagmannen kan bemyndige lagmennene til å utføre de oppgaver som ligger til førstelagmannen

(3) Har førstelagmannen forfall, skal den dommer som er utnevnt som stedfortreder for førstelagmannen, gjøre tjeneste som førstelagmann. Hvis ingen stedfortreder er utnevnt, skal den eldste av lagmennene eller den eldste av de øvrige dommerne gjøre tjeneste som førstelagmann. Førstelagmannen kan beslutte at en av de faste dommerne skal gjøre tjeneste som domstolleder i forbindelse med kortere fravær. Domstoladministrasjonen kan gi nærmere bestemmelser om ordningen med stedfortreder.

Bestemmelsen viderefører § 11 annet ledd og § 13. Det foreslås inntatt en presisering om at fordeling av saker skal bygge på objektive kriterier som legger til rette for rimelig arbeidsfordeling mellom dommerne og en effektiv bruk av domstolens ressurser.

Det foreslås i tredje ledd dels videreføring av bestemmelsen om at eldste lagmann skal gjøre tjeneste som førstelagmann når denne har fravær og det ikke er oppnevnt stedfortreder. I tillegg foreslås det at førstelagmannen skal kunne beslutte at en av de faste dommerne skal gjøre tjeneste som førstelagmann i forbindelse med kortere fravær.

§ 3-4. Lagmannsrettens sammensetning i den enkelte sak

(1) I den enkelte sak settes retten med tre fagdommere. I straffesaker settes retten med lagrette eller meddommere når dette er bestemt i straffeprosessloven og i sivile saker settes retten med meddommere når dette er bestemt i tvisteloven, jordskiftelova eller annen lov. Retten kan ikke settes med mer enn en dommer tilkalt etter § 3-5 eller pensjonist som er konstituert etter § 6-10, med mindre en av lagmannsrettens dommere får uventet forfall. Førstelagmannen treffer beslutning om hvem av lagmannsrettens dommere som skal gjøre tjeneste som rettens leder (administrator).

(2) I vidløftige saker kan førstelagmannen bestemme at et varamedlem for fagdommerne skal følge forhandlingene og tre inn i retten om noen av dem får forfall.

(3) Førstelagmannen kan i sak som er anket fra jordskifterett, beslutte at en av de tre dommerne nevnt i første ledd første punktum, skal være jordskiftelagdommer. Også i andre saker som gjelder bruks- eller eiendomsrett til fast eiendom, kan førstelagmannen beslutte tilsvarende sammensetning av retten. Førstelagmannens beslutning etter første og annet punktum kan ikke ankes.

(4) I saker hvor det blir gitt informasjon som etter sikkerhetsloven er skjermingsverdig, skal det kun delta dommere som har nødvendig klarering og er autorisert for den aktuelle sikkerhetsgrad. Nærmere regler om klarering og autorisasjon kan gis av Kongen.

(5) Om endringer i rettens sammensetning etter at hovedforhandlingen er begynt, gjelder § 13-2.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen §§ 10 annet ledd annet punktum, 12, 14 og 15.

Bestemmelsen om endringer i rettens sammensetning på grunn av forfall blant dommerne, foreslås flyttet til kapittel 13.

§ 3-5. Tilkalling av dommere

Førstelagmannen kan tilkalle dommere fra tingrettene i lagdømmet til å ta sete i retten. Når særlige grunner foreligger, kan førstelagmannen også tilkalle dommere ved tingrettene og lagmannsretten i et annet lagdømme, jordskiftelagdommere eller fagdommer i Arbeidsretten dersom de er villige til å gjøre tjeneste.

Bestemmelsen viderefører § 10 annet ledd første og annet punktum. Det er også inntatt forslag om å åpne for tilkalling av dommere fra Arbeidsretten. Dette er foreslått innarbeidet i oppregningen av hvilke dommere som kan tilkalles.

Kapittel 4 Tingrettene

Kapittel 4 inneholder bestemmelsene om tingrettens organisering og sammensetning i den enkelte sak. Dersom bestemmelsene om forliksrådet skal videreføres i domstoloven, kan kapittel 4 i stedet inneholde bestemmelsene om domstoler som dømmer i første instans, slik at bestemmelsene om forliksrådet blir et underavsnitt om bestemmelsene om tingretten.

§ 4-1. Domssogn og rettssteder

(1) Rikets inndeling i domssogn for tingrettene (rettskretser) bestemmes av Kongen. Kongen fastsetter hvilke rettskretser som skal utøve domsmyndighet på innretninger og anlegg for undersøkelse etter eller utnyttning, lagring eller transport av undersjøiske naturforekomster på den norske del av kontinentalsokkelen og i norsk økonomisk sone.

(2) Domstoladministrasjonen fastsetter ett eller flere faste rettssteder for tingrettene. Når det er hensiktsmessig, kan rett settes på andre steder.

(3) Dersom ikke staten stiller rettslokale til rådighet, skal vedkommende kommune eller kommuner skaffe rettslokale og nødvendige andre rom på rettssted som nevnt i første ledd, og dessuten sørge for oppvarming, lys, renhold og utstyr i rommene. Rettslokalene må være godkjent av domstoladministrasjonen. Utgiftene til rettslokaler dekkes i alle tilfelle av vedkommende kommune eller kommuner. Mellom flere kommuner fordeles utgiften i forhold til folkemengden ved siste folketelling. Domstoladministrasjonen kan i særlige tilfelle fastsette en annen fordelingsmåte.

(4) Dersom ikke staten stiller rettslokale til rådighet for jordskifteretten, skal vedkommende kommune eller kommuner skaffe rettslokale. Tredje ledd gjelder tilsvarende for lokaler jordskifteretten bruker til rettsmøter.

Bestemmelsen viderefører §§ 22, 25 og 26a.

§ 4-2. Tingrettenes organisering

(1) Tingrettene skal ha en sorenskriver som domstolleder og så mange tingrettsdommere som til enhver tid er bestemt. Det kan også utnevnes en nestleder.

(2) Domstoladministrasjonen kan bestemme at det ved tingrettene skal ansettes dommerfullmektiger. Dommerfullmektigen kan utføre oppgaver på vegne av dommeren, men kan bare lede hovedforhandling eller avsi dom etter fullmakt gitt av domstoladministrasjonen eller av sorenskriveren etter nærmere bestemmelser gitt av domstoladministrasjonen.

(3) Hvor saksmengden gjør det påkrevet, kan tingrettene etter bestemmelse av domstoladministrasjonen deles i avdelinger. I så fall kan det utnevnes en leder og en nestleder for hver avdeling.

(4) Kongen kan bestemme, at en eller flere av tingrettenes forretningsgrener skal styres av en eller flere av dommerne.

(5) Domstoladministrasjonen kan oppnevne en særskilt dommer til en eller flere bestemte straffesaker eller til å styre skjønn, ekspropriasjonssaker eller saker som reises under ett etter tvisteloven § 4-5 første ledd, når det er påkrevet fordi saken er vidløftig eller fordi forretningene bør ledes av samme dommer i flere domssogn. For skjønn, ekspropriasjonssaker og saker etter tvisteloven § 4-5 første ledd kan domstoladministrasjonen oppnevne et varamedlem som skal følge forhandlingene og tre inn i retten om lederen får forfall.

Bestemmelsen viderefører §§ 19, 20 og 23, med enkelte endringer.

Annet ledd er en videreføring av § 23, men det foreslås at «domssogn» erstattes med «tingrettene». Det er opp til domstoladministrasjonen å fastsette hvor mange dommerfullmektiger det skal være og ved hvilke tingretter det skal være dommerfullmektiger. I dagens lov skilles det mellom adgangen til å utføre «forretninger» på vegne av dommeren og adgangen til å lede hovedforhandling og avsi dom. Lovteksten bør fortsatt uttrykke krav om fullmakt, men de nærmere bestemmelser om dette br inntas i reglene gitt av domstoladministrasjonen. Dagens lov har unntak fra kravet til bemyndigelse ved uforutsette forfallstilfeller. Dette unntaket foreslås ikke videreført. Med den fremtidige organiseringen av dommerfullmektigordningen og endringer i domstolsstrukturen, antas dette å ha liten praktisk betydning. Med dommerfullmektigordningen som en opplæringstilling bør kravet til fullmakt gitt av domstoladministrasjonen eller domstollederen alltid ligge til grunn for adgangen til å lede hovedforhandling og avsi dom. Det skal ligge en vurdering av egnethet til grunn for dommerfullmektigens adgang til å lede hovedforhandling og avsi dom. Loven oppstiller imidlertid ikke særlige krav til fullmakten, og domstoladministrasjonen kan gi nærmere regler om dette, og dette vil også kunne implementeres som løsning i Lovisa slik at tildeling av sak i seg selv vil være tildeling av fullmakt til å lede saken frem mot avslutning. I tillegg til reglene om at det skal være dommerfullmektiger ved tingrettene, er regler om tilsettingsmyndighet og tjenestetid videreført i utkastets § 6-11.

Fjerde og femte ledd er en videreføring av domstolloven § 20. Paragraf 20 første ledd foreslås endret ved at tilleggset «særskilte embetsmænd» utelates. Det vil ikke ha noen praktisk betydning slik bestemmelsen praktiseres i dag. Oppgavene overlates til dommere, slik at den særskilte embetsmann det siktes til, ville vært et særskilt dommerembete.³¹

§ 4-3. Alminnelige regler om tingrettens virksomhet

(1) Sorenskriveren fordeler saker mellom dommerne og leder tingrettens forretninger. Har sorenskriveren og eventuell nestleder forfall, og det ikke er oppnevnt stedfortreder, skal den eldste av de andre dommerne gjøre tjeneste. Sorenskriveren kan beslutte at en av de faste dommerne skal gjøre tjeneste som domstolleder i forbindelse med kortere fravær. Domstoladministrasjonen kan gi nærmere bestemmelser om ordningen med stedfortreder.

(2) Har tingretten flere avdelinger, fordeler sorenskriveren sakene mellom avdelingene og treffer bestemmelse om dommernes tjenestegjøring. Avdelingslederen fordeler sakene mellom dommerne i avdelingene. Fordeling av saker skal bygge på objektive kriterier som legger til rette for rimelig arbeidsfordeling mellom dommerne og en effektiv bruk av domstolens ressurser.

(3) Har tingretten flere avdelinger, kan sorenskriveren bemyndige avdelingsledere til å utføre de oppgaver som etter andre lovbestemmelser er tillagt sorenskriveren.

(4) Kongen kan gi nærmere regler om fordelingen av sakene i tingrettene.

³¹ Bøhn s. 81.

Bestemmelsen viderefører § 19, med noen språklige endringer. Det er også inntatt forslag bestemmelse om stedfortreder for domstollederen.

§ 4-4. Tingrettens sammensetning i den enkelte sak

(1) I saker for tingretten gjør bare en fagdommer tjeneste, med mindre annet er bestemt. Retten settes med meddommere i de tilfelle som tvisteloven og straffeprosessloven bestemmer.

(2) I vidløftige saker kan sorenskriveren bestemme at en varadommer skal følge forhandlingen og tre inn dersom dommeren får forfall. Når retten settes med en dommer og en varadommer og det bare er en fast dommer ved domstolen, tilkaller domstolen en dommer etter reglene i domstoloven § 19 annet ledd.

(3) I saker hvor det blir gitt informasjon som etter sikkerhetsloven er skjermingsverdig, skal det alene delta dommere som har nødvendig klarering og er autorisert for den aktuelle sikkerhetsgrad. Nærmere regler om klarering og autorisasjon kan gis av Kongen. Om klarering og autorisasjon av meddommere gjelder § 7-20.

(4) Om endringer i rettens sammensetning etter at hovedforhandlingen er begynt, gjelder § 13-2.

Domstolovens regler om rettens sammensetning suppleres av reglene i tvisteloven og straffeprosessloven om forsterket rett, jf. tvisteloven § 9-12 fjerde ledd og straffeprosessloven § 276. Disse bestemmelsene kan delvis gis samme utforming for sakstypene og kunne ha vært overført til domstoloven.

Betydningen av at en dommer får forfall etter at forhandlingene er begynt, som i dag er inntatt § 21 annet ledd siste punktum, er foreslått overført til § 13-2.

§ 4-5. Tilkalling av dommere

Til å ta sete i retten i en eller flere bestemte saker kan sorenskriveren tilkalle dommere som er villige til å gjøre tjeneste fra tingretter i samme eller et annet lagdømme eller be lagmannsretten om å foreta tilkalling av slike dommere innen lagdømmet.

Bestemmelsen viderefører § 19 annet ledd.

Kapittel 5 Den sentrale domstoladministrasjonen

§ 5-1. Den sentrale domstoladministrasjonens oppgaver

(1) Domstoladministrasjonen ledes av et styre som sørger for at den sentrale administrasjonen av domstolene skjer på en forsvarlig og hensiktsmessig måte.

(2) Domstoladministrasjonen fastsetter antall faste dommerstillinger for den enkelte domstol. I tillegg kan det opprettes faste dommerstillinger felles for flere domstoler. Domstoladministrasjonen gir nærmere bestemmelser om organiseringen av disse dommernes tjenester. For Høyesterett fastsetter Kongen antall dommerstillinger.

(3) Domstoladministrasjonen fremmer forslag til budsjett for domstolene for departementet.

(4) Gjennom Stortingets behandling av budsjettproposisjonen gis årlige retningslinjer for domstoladministrasjonens virksomhet og administrasjonen av domstolene.

(5) Kongen i statsråd kan treffe vedtak om domstoladministrasjonens virksomhet og administrasjonen av domstolene. Domstoladministrasjonen skal gis anledning til å uttale seg før det treffes slike vedtak. Stortinget skal underrettes om vedtaket.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen § 33 og § 33c. Presiseringen om at Kongen fastsetter antall dommerstillinger i Høyesterett, må ses i sammenheng med forslaget til lovfesting av dette, og med en mer begrenset kompetanse for den utøvende makt.

§ 5-2. Domstoladministrasjonens styre

(1) Styret for domstoladministrasjonen består av ti medlemmer med personlige varamedlemmer. Kongen oppnevner tre dommere, en jordskiftedommer eller jordskifteoverdommer, en representant fra de øvrige tilsatte i domstolene, en representant fra de tilsatte i domstoladministrasjonen og to advokater til styret, og Stortinget velger to medlemmer. Kongen fastsetter hvilket medlem som skal være leder for styret for domstoladministrasjonen. Er stemmetallet likt ved styrets beslutninger, er lederens stemme avgjørende.

(2) Oppnevning og valg skjer for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning eller gjenvalg for én periode. Oppnevningen eller valget kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.

(3) Kongen kan avsette styret dersom det ikke følger opp kritikk fra Riksrevisjonen. Styret kan også avsettes hvis det kan bebreides for ikke å følge opp retningslinjer etter § 5-1 fjerde ledd eller vedtak av Kongen i statsråd etter § 5-1 femte ledd. Det samme gjelder hvis styret ikke følger bestemmelser fastsatt i lov eller forskrift. Kongen skal straks underrette Stortinget om at styret er avsatt.

(4) Direktøren for domstoladministrasjonen eller den direktøren bemyndiger, har møterett i styret, unntatt når styret behandler klager over direktørens vedtak, jf. § 5-3 første ledd.

Bestemmelsen viderefører § 33a, med forslag om endring for representasjon fra de ansatte i domstoladministrasjonen, jf. punkt 3.2.

§ 5-3. Alminnelige regler om domstoladministrasjonens virksomhet. Tilsettingsmyndighet

(1) Forvaltningsloven og offentleglova gjelder for domstoladministrasjonens virksomhet. Klageinstans for direktørens vedtak er styret og for styrets vedtak Kongen i statsråd.

(2) Styret har tilsettingsmyndighet for domstoladministrasjonens stillinger. For lederstillinger utenom stillingen som domstoladministrasjonens direktør, avgir direktøren forslag. For andre stillinger avgis innstillingen fra et innstillingsråd etter tjenestemannsloven. Styret kan delegere til direktøren å foreta ansettelse.

(3) Styret fastsetter eventuell stillingsinstruks for direktøren og instruks for saksbehandlingen i domstoladministrasjonen.

(5) Kongen kan gi nærmere forskrifter om domstoladministrasjonens virksomhet.

Bestemmelsen viderefører § 33b og forskriftshjemmelen i § 33d.

Tredje del: Dommere

Kapittel 6 Utnevning av fagdommere

I. Innledende bestemmelser

§ 6-1. Vilkår for å være dommer

Den som skal utnevnes til dommer må være norsk statsborger, betalingsdyktig og ikke være fradømt stemmerett i offentlige anliggender. Den som utnevnes i fast dommerstilling kan ikke ha permisjon fra stilling utenfor domstolene. Manglende betalingdyktighet er i seg selv ikke ankegrunn eller grunnlag for inhabilitet.

Bestemmelsen viderefører § 53 første ledd første punktum og annet ledd og § 121j. Presentasjonen av kravene til lekdommere som er inntatt i § 53 første ledd annet punktum foreslås utelatt. Bestemmelsen er ment som en innledende presentasjon av de krav som stilles til fagdommere.

I dagens lov er kravet om at den som er i fast stilling ikke kan ha permisjon fra stilling utenfor domstolene, inntatt i kapitlet om sidegjøremål § 121j. Kravet skal sikre dommerens uavhengighet og foreslås overført til bestemmelsen om vilkår for å være fast dommer.

Uttrykket «vederheftig» foreslås erstattet med betalingsdyktig. Uttrykket vederheftig har tradisjonelt blitt tolket som et krav om at man er «suffisient», det vil si at verdien av de aktiva man har, overstiger passiva.³² Slik at bestemmelsen ikke blitt anvendt i praksis, men har blitt forstått som et krav om solvens, det vil si at den som skal være dommer må være i stand til å dekke forpliktelser etter hvert som de forfaller. Kravet til betalingsdyktighet er et moderne uttrykk for det samme. Kravet om betalingsdyktighet er en pliktregel for den som skal utnevne eller tilsette dommere, og er ikke et slikt vilkår at det i seg selv kan påberopes som opphevelsesgrunn eller grunnlag for inhabilitet.³³ I utkastet er dette markert gjennom presiseringen i annet punktum om at det i seg selv ikke er ankegrunn eller grunnlag for inhabilitet.

§ 6-2. Dommerembetet

(1) En dommer er uavhengig i sin dømmende virksomhet. En dommer skal utføre sin dommergjerning upartisk og på en måte som inngir alminnelig tillit og respekt.

(2) Dommere til Høyesterett og fagdommere i lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene og jordskifterettene utnevnes som embetsmenn av Kongen etter Grunnloven § 21. De kan ikke sies opp eller forflyttes mot sin vilje og kan bare avskjediges etter rettergang og dom.

(3) En midlertidig dommer, herunder dommerfullmektig og jordskiftedommerfullmektig, kan ikke sies opp eller forflyttes mot sin vilje og kan bare avskjediges etter rettergang og dom i den perioden konstitusjonen eller tilsetningen gjelder for. Dersom en konstitusjon eller tilsetning har vart i mer enn ett år, skal den midlertidige dommeren ha minst en måneds varsel før stillingen opphører. Etter utløpet av perioden fratrer midlertidige dommere uten oppsigelse eller avskjed.

³² Bøhn s. 185–186 og Skoghøy s. 156.

³³ Skoghøy s. 157.

(4) Domstoladministrasjonen avgjør søknader om permisjon for faste og midlertidige dommere. Permisjoner med varighet inntil tre måneder avgjøres av domstollederen.

Bestemmelsen viderefører § 55 første, annet og tredje ledd, § 55h og § 55j.

II. Utnevnelse av fagdommere. Innstillingsrådet for dommere

§ 6-3. Alminnelige krav til fagdommere

(1) Til fagdommere bør utnevnes personer som tilfredsstillter høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper.

(2) Høyesterettsdommere, førstelagmenn og lagmenn må ha fylt 30 år og ha juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap.

(3) Lagdommere og tingrettsdommere må ha fylt 25 år og ha juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap. Jordskiftedommere og jordskiftelagdommere må ha fylt 25 år og ha jordskiftefaglig utdanning på mastergradsnivå med fagkrets fastsatt etter jordskiftelova § 2-4.

(4) Dommerfullmektiger må ha fylt 21 år og ha juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap. Jordskiftedommerfullmektiger må ha fylt 21 år og ha jordskiftefaglig utdanning på mastergradsnivå med fagkrets fastsatt etter jordskiftelova § 2-4.

(5) Kravet om juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap kan i særlige tilfelle oppfylles ved tilsvarende juridisk eksamen i utlandet, så fremt det godtgjøres at vedkommende har tilstrekkelige kunnskaper i norsk rett. Avgjørelsen tas etter en samlet vurdering av den avlagte eksamen og vedkommendes virksomhet, særlig her i landet, supplert med en prøve. Kongen kan gi forskrift om i hvilken utstrekning og på hvilke vilkår juridisk utdanning i utlandet kan godtas. Det gjelder tilsvarende når denne eller annen lov krever jordskiftefaglig utdanning på mastergradnivå.

Bestemmelsen viderefører § 54 og innarbeider også § 55 annet ledd. Paragraf 241 har presisering av kravet til juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap. Denne bestemmelsen foreslås inntatt som siste ledd. Dersom det i andre lover stilles krav om juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap for utnevning til embete eller tilsetting i stilling, bør det ved behov inntas en henvisning til denne bestemmelsen. Forskriftshjemmelen i 241 annet ledd foreslås videreført men da som en bestemmelse som utfyller den generelle bestemmelsen om utnevnings- eller tilsettingsmyndighetens skjønnsutøvelse.

Det har blitt påpekt at formulering av utdanningskravet i domstolloven ikke dekker en periode da embetseksamen ble avviklet og mastergradstudiet ble innført. Det er noen kull som ikke tok embetseksamen eller mastergrad, men ble candidatus/candidata juris. Spørsmålet er om lovteksten bør tilpasses og uttrykkelig nevne denne gruppen kandidater. Dette kunne forholdsvis enkelt gjøres ved å tilføye cand.jur-graden som et alternativ til embetseksamen og mastergrad, for eksempel ved oppregningen «ha juridisk embetseksamen, graden candidatus/candidata juris eller mastergrad i rettsvitenskap». Utkastet har ikke noen slik tilføyelse, men det må legges til grunn at eksamenskravet vil være oppfylt også for kandidater som ble uteksaminert i denne mellomperioden. En særskilt bestemmelse om dette er da ikke nødvendig.

§ 6-4. Utnevnelse og tilsetting av fagdommere

(1) *Dommere til Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene og jordskifterettene utnevnes som embetsmenn av Kongen etter Grunnloven § 21. Midlertidige fagdommere kan bare konstitueres eller tilsettes i de tilfeller som er nevnt i §§ 6-9 – 6-11.*

(2) *Innstillingsrådet for dommere skal avgi innstilling i forbindelse med dommerutnevning og foreta enkelte konstitusjoner etter nærmere bestemmelser i §§ 6-9 og 6-10.*

(3) *Domstolleder kan tilsette dommerfullmektiger etter nærmere bestemmelser i § 6-11.*

Bestemmelsen er ment som en innledende presentasjon av hvem som er tilsettingsmyndighet.

§ 6-5. Innstillingsrådet for dommere

(1) *Innstillingsrådet for dommere skal bestå av tre dommere fra Høyesterett, lagmannsrettene eller tingrettene, en advokat, en jurist ansatt i det offentlige og to medlemmer som ikke er jurister. Når Innstillingsrådet behandler saker som gjelder utnevning eller konstitusjon av jordskiftelagdommere og jordskiftedommere, deltar en jordskiftelagdommer eller en jordskiftedommer og en jordskifte kandidat i stedet for henholdsvis en dommer og juristen ansatt i det offentlige. Kongen oppnevner medlemmene av Innstillingsrådet med personlige varamedlemmer, og fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Innstillingsrådet.*

(2) *Oppnevningen skal skje for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning for én periode.*

(3) *Oppnevningen kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.*

(4) *Direktøren for domstoladministrasjonen eller den direktøren bemyndiger, har møterett i Innstillingsrådet.*

Bestemmelsen viderefører § 55a.

§ 6-6. Fremgangsmåten ved utnevning til dommerembeter

(1) *Kongen innhenter innstilling fra Innstillingsrådet for dommere før en dommer blir utnevnt. Dommere til Høyesterett, lagmannsrettene og tingrettene bør rekrutteres blant jurister med forskjellig yrkesbakgrunn.*

(2) *Innstillingsrådet innhenter de opplysninger som er nødvendige for å gi innstilling. Til dommerembeter i tingretten, i lagmannsretten og i jordskifteretten gir domstollederen skriftlig uttalelse.*

(3) *Innstillingsrådet gir en begrunnet innstilling av tre kvalifiserte søkere til ledige dommerembeter. Dersom Innstillingsrådet ikke innstiller tre søkere, skal dette begrunnes.*

(4) *Til ledig embete som høyesterettsdommer gir høyesterettsjustitiarius muntlig eller skriftlig uttalelse direkte til departementet etter at Innstillingsrådet har gitt sin innstilling.*

(5) *Dersom Kongen vurderer å utnevne en søker som ikke er innstilt, skal det bes om en uttalelse fra Innstillingsrådet om denne søkeren. En søker som innstilles av et mindretall av Innstillingsrådet, skal anses som innstilt.*

(6) *Om habilitet for medlemmene av Innstillingsrådet gjelder §§ 11-2 og 11-3.*

(7) Kongen kan gi nærmere forskrifter om behandlingen av innstillingssaker.

(8) Reglene i denne paragrafen gjelder ikke for utnevning av høyesterettsjustitiarius. For konstituering av dommere gjelder bestemmelsene i §§ 6- 9 og 6-10.

Bestemmelsen viderefører §§ 55 b og 55c.

§ 6-7. Forholdet til forvaltningsloven og offentleglova

(1) Forvaltningsloven og offentleglova gjelder for utnevning av faste og midlertidige dommere.

(2) Offentlige søkerlister til dommerstillinger skal inneholde samtlige søkeres navn og alder og fullstendige opplysninger om deres utdanning og praksis i offentlig og privat virksomhet.

(3) Innstillingsrådets innstilling uten begrunnelse er offentlig. Det samme gjelder anmodning om tilleggsvurdering etter § 6-6 femte ledd, men uten at søkerens navn er offentlig, og Innstillingsrådets tilleggsinnstilling.

Bestemmelsen viderefører § 55i.

§ 6-8. Krav om politiattest

Tilsettingsmyndigheten kan kreve fremleggelse av uttømmende politiattest i forbindelse med utnevning av faste og midlertidige dommere eller tilsetting av midlertidige dommerfullmektiger.

Bestemmelsen viderefører § 55 fjerde ledd.

III Midlertidige fagdommere

§ 6-9. Konstitusjon som dommer ved siden av fast dommerstilling

(1) En dommer som er utnevnt etter § 55 kan ved siden av sin faste stilling konstitueres som dommer ved en sideordnet domstol for inntil to år ved

a) ledighet eller fravær i dommerstilling

b) inhabilitet

c) behov for ekstra dommere eller

d) omorganisering av domstoler.

Konstitusjon av dommer til jordskifterett kan skje for inntil fire år.

(2) En dommer eller en pensjonert dommer, med unntak av jordskiftelagdommer og dommer i jordskifterettene, kan likevel alltid konstitueres ved en annen domstol for å foreta vigsler. Slik konstitusjon gjøres av domstollederen der vigselen skal foretas.

(3) Beslutning om konstitusjon som nevnt i første ledd, gjøres av Innstillingsrådet for dommere. Innstillingsrådet kan delegerer til domstoladministrasjonen å foreta konstitusjonen. Konstitusjoner med varighet inntil tre måneder kan foretas av domstollederen.

Bestemmelsen viderefører § 55e. Det er regelteknisk overlapping mellom bestemmelsene i § 55e om konstitusjon ved siden av fast dommerstilling og § 55f om konstitusjon i ny dommerstilling. Det har vært vurdert om bestemmelsene kunne vært slått sammen med sikte på forenkling. Dette er ikke hensiktsmessig, blant annet på grunn av særreglene for Høyesterett. Bestemmelsene gjelder forskjellige situasjoner og det bør komme klart frem i lovteksten.

§ 6-10. Konstitusjon i ny dommerstilling

(1) Dersom behov som nevnt i § 6-9 første ledd ikke dekkes ved konstitusjon ved siden av fast dommerstilling etter § 6-9 tredje ledd eller ved felles fast dommerstilling for flere domstoler etter § 5-1 annet ledd, kan ny dommer konstitueres for inntil to år. Konstitusjon av dommer til jordskifteoverrett eller jordskifterett kan skje for inntil fire år.

(2) Konstitusjoner med varighet inntil ett år gjøres av Innstillingsrådet for dommere. Innstillingsrådet kan delegere til domstoladministrasjonen å foreta konstitusjon.

(3) Konstitusjon av dommere til Høyesterett eller konstitusjoner med lengre varighet enn ett år, gjøres av Kongen. Før Kongen beslutter konstitusjon for en annen domstol enn Høyesterett, skal Kongen innhente innstilling fra Innstillingsrådet. Til konstitusjon som høyesterettsdommer gir høyesterettsjustitiarius muntlig eller skriftlig uttalelse direkte til departementet.

Bestemmelsen viderefører § 55f.

§ 6-11. Dommerfullmektiger

(1) Dommerfullmektiger tilsettes for inntil to år av domstollederen.

(2) Jordskiftedommerfullmektiger tilsettes for inntil tre år.

(3) Domstollederen kan forlenge dommerfullmektigens tjeneste, men samlet tjeneste kan ikke overstige tre år. Jordskifterettslederen kan forlenge jordskiftedommerfullmektigens tjeneste, men samlet tjeneste kan ikke overstige fire år. Domstoladministrasjonen kan fastsette unntak fra varigheten av dommerfullmektigenes og jordskiftedommerfullmektigenes funksjonstid.

(4) Domstoladministrasjonen kan gi nærmere bestemmelser om tilsetting av dommerfullmektiger og jordskiftefullmektiger.

Bestemmelsen viderefører § 55g, men slik at adgangen til å gi nærmere bestemmelser om tilsetting av dommerfullmektiger overføres til domstoladministrasjonen

§ 6-12. Dommerforsikring

Midlertidige dommere skal gi skriftlig forsikring om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter. Forsikringen sendes domstoladministrasjonen.

Bestemmelsen viderefører § 60 for så vidt gjelder fagdommere, jf. punkt 9.2.

Kapittel 7 Valg og trekning av lekdommere

I Lekdommerutvalg

§ 7-1. Lekdommerutvalgene

(1) I hvert lagsogn skal det for lagmannsrettssaker være to utvalg av lagrettemedlemmer og meddommere, ett for kvinner og ett for menn. I hvert domssogn skal det for tingrettssaker være to utvalg av meddommere, ett for kvinner og ett for menn.

(2) Domstollederen fastsetter antallet utvalgsmedlemmer slik at det kan forventes at hvert medlem skal gjøre tjeneste i to saker per år. Deretter fordeler domstollederen utvalgsmedlemmene mellom lagsognets eller domssognets kommuner etter folketallet. Hver kommune skal likevel ha minst ett medlem i hvert utvalg. Senest 1. mars det året valget foretas, jf. § 7-2 underretter domstollederen kommunene om fordelingen.

Bestemmelsen viderefører § 64 og 65. Første ledd viderefører § 64 første ledd og § 65 annet ledd. Annet ledd viderefører og slår sammen § 64 annet ledd og § 65 annet ledd.

§ 7-2. Valg av lekdommer. Kommuner med flere domssogn

(1) Medlemmene til utvalgene av lekdommere velges av kommunestyret selv hvert fjerde år. Valget foretas innen 1. juli året etter hvert kommunestyrevalg, og gjelder for fire år fra 1. januar det påfølgende år.

(2) Utvalgene av lekdommere skal ha en allsidig sammensetning, slik at de best mulig representerer alle deler av befolkningen. Kommunen skal oppfordre allmennheten til å foreslå kandidater til valget.

(3) Er en kommune delt mellom flere domssogn, velges medlemmer til utvalgene særskilt for hver del av kommunen blant dem som er bosatt i vedkommende del. Bestemmelsene i § 7-1 annet ledd, og § 7-11 får i slike tilfeller tilsvarende anvendelse for så vidt angår de enkelte deler av kommunen. Sletting etter § 7-11 skal også foretas når noen som er innført i fortegnelsene, ikke er valgbar etter dette ledd første punktum. Skal deling gjennomføres i løpet av en valgperiode, skal det for den tiden som gjenstår av perioden, foretas særskilte valg som nevnt i annet ledd første punktum. Valget foregår da etter nærmere regler som fastsettes av domstoladministrasjonen. Fra delingen opphører funksjonstiden for dem som tidligere var valgt fra kommunen.

Bestemmelsen viderefører § 66 og § 67. Bestemmelsen er ment som en generell regel om gjennomføring av valget. Bestemmelsen i § 66 siste ledd er egentlig en regel om suppleringsvalg i valgperioden som kunne ha vært innarbeidet i § 66a (utkastets § 7-3). I utkastet foreslås det å samle reglene om kommuner som er delt mellom flere domssogn, og reguleringen for tilfeller hvor deling skjer i valgperioden, i samme ledd.

§ 7-3. Valg av nye medlemmer i valgperioden

(1) Oppstår i løpet av valgperioden særlige forhold som medfører at behovet for medlemmer til utvalgene av lekdommere er klart større enn først beregnet, eller et medlem krever sletting etter § 7-11 annet ledd etter oppnådd tjenestetid, kan domstollederen bestemme at det skal velges flere medlemmer til utvalgene for resten av perioden. Domstollederen fastsetter antallet medlemmer som skal velges, og fordeler disse mellom kommunene i sognet ut fra behov regnet etter folketall.

(2) Kommunen gjennomfører valget innen tre måneder etter at underretning fra domstollederen er mottatt. Valget gjelder fra det tidspunkt domstollederen bestemmer.

Bestemmelsen viderefører § 66a. Uttrykket «suppleringsvalg» kunne i og for seg ha vært brukt her, men det sikter i vanlig språkbruk til en bestemt valgordning og bør derfor ikke brukes i domstolloven.

Utkastet til § 7-11 åpner for at et medlem som har oppnådd tjenestetid kan velge å kreve seg slettet fra utvalget. Dersom et medlem krever sletting fra utvalget, bør det gjennomføres suppleringsvalg. Det er en kan-regel, slik at det er overlatt til domstolleders skjønn om det skal gjennomføres valg før perioden har utløpt.

§ 7-4. Forberedelse av valget

(1) Formannskapet eller det faste utvalg kommunestyret har tildelt oppgaven, forbereder valget, avgjør begjæringer om fritak fra valg og avgir forslag til valg i samsvar med § 7-2 an net ledd. Forslaget legges ut til alminnelig ettersyn i minst to uker. I kunngjøringen om dette oppfordres enhver som har noe å innvende mot forslaget, om å melde det til kommunen innen en fastsatt frist.

(2) Etter å ha avgjort innvendinger og fritaksbegjæringer som er kommet inn etter kunngjøringen som nevnt i første ledd siste punktum, velger kommunestyret selv det antallet medlemmer til hvert av utvalgene som er bestemt etter § 7-1.

(3) Ingen kan velges til mer enn ett av utvalgene.

Bestemmelsen viderefører § 68.

§ 7-5. Fortegnelse over lekdommere

(1) Fortegnelse over de valgte lekdommere føres av kommunen. Fortegnelsene skal inneholde utvalgsmedlemmenes fulle navn, adresse, fødselsnummer, telefonnummer, yrke og stilling.

(2) Gjenpart av fortegnelsen sendes vedkommende domstol innen 15. september året etter hvert kommunestyrevalg. Ved valg etter § 7-3 er fristen to uker etter at valget er foretatt. Domstoladministrasjonen kan gi nærmere forskrift om fortegnelsene.

Bestemmelsen viderefører § 69.

§ 7-6. Vilkår for valgbarhet

Den som velges, må ha tilstrekkelige norskkunnskaper, og for øvrig være personlig egnet til oppgaven. I tillegg må vedkommende

- a) være over 21 år og under 70 år, ved valgperiodens start,*
- b) ikke være fradømt stemmeretten i offentlige anliggender,*
- c) ikke være under offentlig gjeldsforhandling eller konkursbehandling eller i konkursskarantene,*
- d) stå innført i folkeregisteret som bosatt i kommunen på valgdagen, og*
- e) være statsborger i Norge eller et annet nordisk land, eller ha stått innført i folkeregisteret som bosatt i riket de tre siste år før valgdagen.*

Bestemmelsen viderefører § 70.

§ 7-7. Utelukkelse fra valg på grunn av stilling

Utelukket fra valg på grunn av stilling er:

- a) Stortingets representanter og vararepresentanter,*

- b) statsrådets medlemmer, statssekretærer, statsrådenes personlige politiske rådgivere og ansatte ved Statsministerens kontor,*
- c) fylkesmenn og assisterende fylkesmenn,*
- d) utnevnte og konstituerte dommere og ansatte ved domstolene,*
- e) ansatte ved påtalemyndigheten, i politiet og kriminalomsorgen, personer som er tildelt begrenset politimyndighet og tolltjenestemenn,*
- e) ansatte i Justisdepartementet, Politidirektoratet og Domstoladministrasjonen og dens styre,*
- f) ansatte og studenter ved Politihøgskolen og Kriminalomsorgens Utdanningscenter,*
- g) praktiserende advokater og advokatfullmektiger,*
- h) kommunens administrasjonssjef (medlemmene av kommunerådet i kommuner med et parlamentarisk styringssystem) og andre kommunale tjenestemenn som tar direkte del i forberedelsen eller gjennomføringen av valget.*

Bestemmelsen viderefører § 71, med enkelte justeringer. Det vises til merknadene i punkt 14.2.2. Uttrykket «Fengselsskolen» er foreldet. Etter iverksettelsen av straffegjennomføringsloven, er det Kriminalomsorgen som i korte trekk har ansvaret for slik utdanning, som skjer i regi av Kriminalomsorgens Utdanningscenter.

§ 7-8. Utelukkelse fra valg på grunn av vandel

Utelukket fra valg på grunn av vandel er:

- a) den som er idømt ubetinget fengselsstraff i mer enn ett år,*
- b) den som er idømt forvaring eller særreaksjoner etter straffeloven §§ 39–39 c,*
- c) den som er idømt ubetinget fengselsstraff i ett år eller mindre, og det ved valgperiodens start er mindre enn 15 år siden dommen var rettskraftig,*
- d) den som er idømt betinget fengselsstraff, og det ved valgperiodens start er mindre enn 10 år siden dommen var rettskraftig,*
- e) den som er idømt eller har vedtatt bøtestraff for et forhold som etter loven kan medføre fengsel i mer enn ett år, og det ved valgperiodens start er mindre enn 10 år siden dommen var rettskraftig eller vedtakelsen,*
- f) den som har fått betinget påtaleunntatelse eller domsutsettelse for et forhold som etter loven kan medføre fengsel i mer enn ett år, og det ved valgperiodens start er mindre enn 10 år siden avgjørelsen var rettskraftig.*

(2) Dom på samfunnsstraff medfører utelukkelse etter første ledd bokstav a eller c, avhengig av lengden av den subsidiære fengselsstraffen. Ved delvis betinget fengselsstraff vurderes hver del for seg etter første ledd.

Bestemmelsen viderefører § 72. Bestemmelsen kan gi tilfeldige utslag i spesielle tilfeller, men dette er et spørsmål om straffutmåling, og ikke noe som tilsier at bestemmelsen i domstoloven bør endres.³⁴ De endringer som kommer når straffeloven av 2005 trår i kraft er ikke innarbeidet i utkastet.

§ 7-9. Fritak fra valg grunn av helsetilstand eller på grunn av tidligere tjeneste mv.

(1) En person kan kreve seg fritatt fra valg dersom helsetilstand eller andre særlige grunner tilsier det, eller vedkommende har vært medlem av et utvalg av lekdommere i to perioder tidligere.

(2) De fritak for å overta ombud som er gitt i andre lover, gjelder ikke for vervet som lekdommer.

(3) Avgjørelse om fritak treffes av kommunen.

Bestemmelsen viderefører § 74 og § 75.

§ 7-10. Kontroll med vilkårene for valgbarhet. Politiets opplysningsplikt.

(1) Kommunen skal kontrollere at ingen velges i strid med §§ 7-6 – 7-8. For domstolens kontroll gjelder § 7-12

(2) For kontroll etter § 7-8 kan det foretas vandelsvurdering etter reglene i politiregisterloven § 45.

(3) Etter anmodning fra en domstol, kommune eller fylkeskommune, skal politiet gi opplysning om siktelse, tiltale eller dom mot personer som er aktuelle ved valg av lagrettemedlemmer, meddommere, skjønnsmedlemmer eller jordskiftemeddommere. Dersom det er gitt opplysning om siktelse eller tiltale, skal det også gis underretning om sakens avgjørelse

Bestemmelsen viderefører § 73 og § 79.

§ 7-11. Sletting fra utvalget

(1) Når et utvalgsmedlem dør eller flytter fra kommunen, skal kommunens administrasjonssjef slette vedkommende fra utvalget. Det samme gjelder dersom vedkommende ikke oppfyller valgbarhetsvilkårene etter §§ 7-6 – 7-8. Utvalgsmedlem som flytter til en annen kommune i sognet, overføres til fortegnelsen for den nye kommunen. Bestemmelsen i § 7-10 annet ledd gjelder tilsvarende.

(2) Den som er kommet i en situasjon som nevnt i § 7-9 første ledd, kan kreve seg slettet fra utvalget. Om krav om sletting på grunn av samlet tjenestetid, gjelder § 7-19 annet ledd

(3) Endelig beslutning om sletting etter paragrafen her meddeles domstolen uten opphold.

Første og annet ledd viderefører § 76 første, annet og fjerde ledd. Det er også inntatt henvisning til bestemmelsen om rett til å kreve sletting ved oppnådd tjenestetid etter § 7-19.

§ 7-12. Domstolenes kontroll med lekdommerutvalget

(1) Finner domstolen at noen med urette er innført i fortegnelsen eller skulle vært slettet etter bestemmelsene i § 7-11, skal domstolen av eget tiltak slette vedkommende fra fortegnelsen. Kommunen varsles om slettingen. Retten kan i den forbindelse begjære at det foretas vandelsvurdering etter reglene i politiregisterloven § 45.

³⁴ Se typetilfellet beskrevet av Holmboe i merknad 11. desember 2012 til domstoloven § 72 i lovdata.no.

(2) Kongen kan gi forskrift om at domstoladministrasjonen ved uttaking av lekdommere skal kontrollere om medlemmet er innført i fortegnelsen i strid med § 7-8 herunder om adgang for Domstoladministrasjonen til å begjøre vandelsvurdering etter reglene i politiregisterloven § 45.

Bestemmelsen viderefører § 79 og forskriftshjemmelen i § 78. Forskriftshjemmelen foreslås endret til fra en ordning med halvårlig kontroll til en kontroll på det tidspunkt dommeren trekkes ut til saker. Kontrollen bør knyttes til trekningen av det enkelte medlemmet og i form av bekreftelse fra strafferegisteret om at medlemmet oppfyller vandelskravet.

§ 7-13. Overprøving av beslutninger

(1) Den som mener seg urettmessig innført eller ikke innført i et utvalg, eller som mener seg urettmessig slettet eller nektet slettet fra et utvalg, kan påklage kommunens avgjørelse til den domstolen som fortegnelsen gjelder. Domstolen treffer sin avgjørelse ved kjennelse.

(2) Domstolens beslutning om sletting etter § 7-11 tredje ledd kan bringes inn for overordnet domstol.

Bestemmelsen skiller ut reglene om overprøving fra § 76 tredje ledd og § 78 annet punktum til en felles bestemmelse.

II Uttaking av lekdommere til den enkelte sak

§ 7-14. Hvordan lekdommere trekkes til den enkelte sak

(1) Lekdommere og varamedlemmer for meddommere trekkes til den enkelte sak etter reglene i §§ 7-14 –7-21, med mindre vilkårene for tilkalling etter § 7-22 er til stede.

(2) Utfallet av trekningen og de avgjørelser som er truffet etter § 7-20, nedtegnes og oppbevares blant sakens dokumenter.

(3) Fagkyndige meddommere oppnevnes etter reglene i § 7-23.

Bestemmelsen viderefører § 85.

§ 7-15. Trekningskretsen

(1) Trekningskretsen er for tingretten domssognet og for lagmannsretten lagsognet. Domstoladministrasjonen kan ved forskrift dele lagsogn og domssogn i flere trekningskretser.

(2) Lekdommere og varamedlemmer for meddommere skal på tilfeldig måte trekkes blant alle som er registrert i utvalgene i den trekningskretsen der rettsmøtet skal holdes. Domstollederens kan beslutte at varamedlemmer for meddommere skal trekkes fra den kommune hvor rettsmøtet skal holdes eller de nærmeste kommuner.

(3) Når et lagsogn eller domssogn er delt i flere trekningskretser, og det foreligger særlige grunner, kan en dommer i den enkelte sak beslutte at lekdommere og varamedlemmer for meddommere skal trekkes fra en annen trekningskrets eller andre kretser innenfor domssognet eller lagsognet. Når det er nødvendig for å få lekdommere som ikke er inhabile, kan en dommer likeledes beslutte at det skal trekkes fra utvalg utenfor domssognet, lagsognet eller lagdømmet. Retten kan be vedkommende domstol foreta trekning utenfor domssognet eller lagdømmet eller gjøre det selv.

(4) Den som har gjort tjeneste som lekdommer, eller som har møtt frem til rettsmøte som lekdommer eller varamedlem for slik uten å gjøre tjeneste, deltar ikke i trekningen til andre saker før domstolen neste gang begynner å trekke fra hele utvalget. I trekningen deltar heller ikke den som er trukket ut til å gjøre tjeneste som lekdommer eller varamedlem til et rettsmøte som ennå ikke er holdt. Dersom det etter dette ikke er minst dobbelt så mange igjen i utvalget som det antallet som skal trekkes, skal det trekkes fra hele utvalget.

Bestemmelsen viderefører § 86.

§ 7-16. Trekning av lagrettemedlemmer

(1) Når en sak skal behandles med lagrette, skal en dommer eller en av domstolens tjenestemenn i god tid før hovedforhandlingen trekke åtte lagrettemedlemmer fra hvert av utvalgene etter § 7-1.

(2) I saker som nevnt i straffeprosessloven § 355 annet ledd kan det trekkes ni lagrettemedlemmer fra hvert av utvalgene.

(3) Dersom en sak omberammes eller utsettes til ny behandling, beslutter en dommer om det skal trekkes nye lagrettemedlemmer til saken.

Bestemmelsen viderefører § 87.

§ 7-17. Trekning av meddommere

(1) Når en sak skal behandles med meddommere, skal en dommer eller en av domstolens tjenestemenn i god tid før hovedforhandlingen trekke ut meddommere og varamedlemmer for disse, like mange fra hvert av utvalgene etter § 7-1. Dersom det skal trekkes et ulikt antall meddommere eller varamedlemmer, skal det trekkes lodd om hvilket utvalg den siste meddommeren eller det siste varamedlemmet skal trekkes fra.

(2) Det skal trekkes to varamedlemmer for meddommerne. En dommer kan likevel beslutte at det bare skal trekkes ett varamedlem. For saker der hovedforhandlingen antas å kunne avvikles i løpet av én dag, kan en dommer beslutte at det ikke skal trekkes varamedlemmer. Domstollederen bestemmer om varamedlemmer for meddommere skal pålegges å møte til rettsmøtet når de varsles om trekningen. En dommer kan fravike en slik beslutning i den enkelte sak.

(3) Dersom varamedlemmer skal følge forhandlingene, skal det trekkes lodd om personvalget, likevel slik at det så langt mulig blir like mange kvinner og menn.

(4) Dersom det er besluttet at en sak skal behandles med lagrette og lagrettemedlemmene er trukket ut, men det senere besluttes at saken skal behandles i meddomsrett, kan meddommere og varamedlemmer trekkes blant de uttrukne lagrettemedlemmene. Dersom ankeforhandlingen er begynt, kan meddommerne trekkes blant de lagrettemedlemmene som gjør tjeneste. Første ledd annet punktum og tredje ledd gjelder tilsvarende.

(5) Når en sak omberammes eller utsettes til ny behandling, beslutter en dommer om det skal trekkes nye meddommere og varamedlemmer til saken.

Bestemmelsen viderefører § 88.

§ 7-18. Trekning til flere saker

Ved trekningen kan en dommer bestemme at de samme lekdommere skal gjøre tjeneste i flere saker, dersom sakene skal behandles i umiddelbar sammenheng og det må antas at de til sammen ikke vil vare i mer enn ti dager. Dersom det foreligger tungtveiende grunner, kan de samme lekdommere pålegges å gjøre tjeneste i flere saker i umiddelbar sammenheng også når det må antas at sakene vil vare i mer enn ti dager. Domstollederen kan treffe en generell beslutning etter første punktum for foreleggssaker som skal behandles i umiddelbar sammenheng samme dag.

Bestemmelsen viderefører § 89.

§ 7-19. Fritak fra tjeneste på grunn av gyldig fravær eller oppnådd tjenestetid

(1) Et medlem som har gyldig fravær, plikter ikke å gjøre tjeneste som lekdommer eller varamedlem. Gyldig fravær foreligger hvis sykdom eller andre hindringer gjør det umulig eller uforholdsmessig byrdefullt å møte. Offentlige verv, unntatt militærtjeneste og tjeneste som lekdommer i høyere rett eller spesialdomstol, skal vanligvis ikke regnes som gyldig fravær for lekdommere.

(2) Medlemmet plikter heller ikke gjøre tjeneste som lekdommer eller varamedlem dersom vedkommende har gjort tjeneste som lekdommer i 15 dager eller mer i løpet av samme år som saken skal behandles, eller som har gjort tilsvarende tjeneste i 60 dager eller mer i valgperioden. I beregning av om kravet til tjenestetid er oppfylt inngår

a) dager medlemmet har deltatt i hovedforhandling

b) nødvendige reisedager til og fra rettsstedet utenom rettsmøtedagene

c) dager medlemmet etter innkalling har møtt frem på rettsstedet uten å gjøre tjeneste

d) dager medlemmet har måttet oppholde seg på rettsstedet uten å kunne dra hjem.

e) dager medlemmet deltar i rådslagning og domsavsigelse i saken.

f) oppmøtedager i saker der medlemmet er pålagt å holde seg klar til å møte, selv om oppmøte ikke blir nødvendig.

I stedet for fritak for tjeneste i den enkelte sak på grunn av opptjent tjenestetid, kan det kreves sletting fra utvalget etter § 7-11 annet ledd.

(3) Dersom det ved trekningen er på det rene at det foreligger forhold som gir krav på fritak, foretas ny trekning. Ellers gjelder § 7-21.

(4) Den som mener å ha rett til fritak fra tjeneste etter denne bestemmelsen, skal straks gi domstolen melding om dette og om begrunnelsen. Beslutning om det foreligger rett til fritak tas av en dommer, eller av en tjenestemann ved domstolen etter retningslinjer gitt av domstollederen. I beslutning om fritak skal det samtidig fastsettes hvor lenge lekdommeren er fritatt for tjeneste.

(5) Avgjørelse av spørsmål om rett til fritak som er tatt av en tjenestemann, kan kreves forelagt for en dommer. Dommerens avgjørelse kan bringes inn for overordnet domstol.

Bestemmelsen viderefører § 90, med noen endringer om klargjøring av hva som ligger i kravet til å ha gjort tjeneste og om rett til å kreve sletting fra utvalget. Det vises til merknadene foran i punkt 14.3.3.

§ 7-20. *Forbigåelse ved trekning mv.*

(1) *Et lagrettemedlem, en meddommer eller et varamedlem skal ikke gjøre tjeneste dersom vedkommende*

a) skulle vært slettet fordi vilkårene valgbarhet ikke er oppfylt, medlemmet flytter eller kunne krevd sletting på grunn av helsemessige grunner eller andre særlige grunner,

b) ikke har tilstrekkelige norskkunnskaper,

c) er siktet for et straffbart forhold, uten at siktelsen har ført til et forelegg,

d) er utelukket fra å gjøre tjeneste på grunn av inhabilitet eller

e) skal delta i en sak hvor det blir gitt informasjon som etter sikkerhetsloven er skjermingsverdig, og ikke kan klareres og autoriseres for den aktuelle sikkerhetsgrad.

(2) *Dersom det ved trekningen er på det rene at det foreligger et forhold som nevnt i første ledd, foretas ny trekning. Ellers gjelder § 7-21.*

(3) *Beslutning etter første ledd treffes av en dommer. Det kan overlates til en av domstolens tjenestemenn å treffe beslutning etter første ledd bokstav a og c. Bestemmelsen i § 7-13 annet ledd gjelder tilsvarende.*

(4) *Den det gjelder, kan forlange forbigåelsesspørsmålet forelagt en dommer når det er avgjort av en tjenestemann. Dommerens avgjørelse kan bringes inn for overordnet domstol.*

Bestemmelsen viderefører § 91, med noen endringer. Det vises til merknadene foran i punkt 14.4.

§ 7-21. *Varamedlemmer for meddommere*

(1) *Dersom en uttrukket meddommer ikke kan gjøre tjeneste eller ikke møter, skal et varamedlem av samme kjønn innkalles. Er dette varamedlemmet forhindret fra å gjøre tjeneste, eller er det trukket bare ett varamedlem og dette ikke er av samme kjønn som den meddommeren som er forhindret, skal det trekkes en ny meddommer, med mindre dette ville medføre uforholdsmessig ulempe. I andre tilfeller skal det varamedlemmet som står til disposisjon, gjøre tjeneste.*

(2) *Dersom det ikke er trukket varamedlemmer for meddommerne, skal det i tilfeller som nevnt i første ledd første punktum trekkes en ny meddommer av samme kjønn som den meddommeren som ikke skal gjøre tjeneste.*

(3) *Hvis domstolen innkaller et varamedlem til å gjøre tjeneste, kan det trekkes et nytt varamedlem.*

Bestemmelsen viderefører § 92.

§ 7-22. *Hurtigtilkalling*

(1) *Dersom det i løpet av de to siste virkedagene før rettsmøtet eller samme dag som rettsmøtet skal holdes, blir klart at en meddommer ikke møter eller kan gjøre tjeneste, og det heller ikke er trukket et varamedlem som kan gjøre tjeneste, kan retten tilkalle en meddommer fra utvalgene som kan møte. Innkalling av varamedlem kan unnlates dersom slik innkalling ville innebære en uforholdsmessig ulempe. Første og annet punktum gjelder også etter at retten er satt, i tilfeller der retten har, men ikke*

benytter adgangen til å fortsette forhandlingene med færre medlemmer etter § 13-2. Forhandlingene må i så fall gjentas i nødvendig omfang.

(2) Dersom det i samme tidsrom som etter første ledd første punktum blir klart at antallet lagrettemedlemmer som møter og kan gjøre tjeneste i en sak er mindre enn tolv, eller når lagretten skal settes med flere enn ti lagrettemedlemmer, mindre enn fjorten, uten at lagrettelisten i sin helhet er ugyldig, kan retten tilkalle det nødvendige antallet lagrettemedlemmer fra utvalgene som kan møte på kort varsel. Tilkalling kan unnlates dersom partene er villige til ikke å skyte ut flere enn at det blir tilbake minst ti lagrettemedlemmer som kan gjøre tjeneste, eller i tilfelle det nødvendige større antall. Første ledd tredje og fjerde punktum gjelder tilsvarende.

(3) Beslutning om tilkalling etter denne paragrafen kan tas av en dommer eller en av domstolens tjenestemenn. Beslutning om tilkalling etter første ledd tredje punktum tas av den eller de fagdommere som deltar i rettsmøtet.

(4) Tilkallingen skal så langt råd er skje tilfeldig. Det skal så vidt mulig tilkalles et lagrettemedlem eller en meddommer av samme kjønn som den som opprinnelig var trukket ut.

Bestemmelsen viderefører § 93.

§ 7-23. Fagkyndige meddommere

(1) Ved oppnevning av fagkyndige meddommere skal retten oppnevne personer som har særskilt kyndighet innenfor det saken gjelder, og som fyller vilkårene etter loven her for å være meddommer. Den øvre aldersgrensen etter § 7-6 bokstav a og § 7-6 bokstav d gjelder ikke ved oppnevning av fagkyndige meddommere.

(2) Skal det oppnevnes mer enn én fagkyndig meddommer, skal det så vidt mulig oppnevnes like mange av hvert kjønn. Retten skal oppnevne et eller flere varamedlemmer for de fagkyndige meddommerne, med mindre den finner dette åpenbart unødvendig. Ved forfall gjelder § 7-21.

Bestemmelsen viderefører § 94. Det har vært reist spørsmål om partene bør ha uttalerett om hvem som skal oppnevnes som fagkyndige meddommere fordi dette gir partene en mulighet for å påvirke rettens sammensetning. Dette er mer et spørsmål om praktisering av bestemmelsen enn noe som bør reguleres i bestemmelsen. Det er tradisjon for at partene kan komme med innspill til hvem som er aktuelle som meddommere, jf. også arbeidsmiljøloven § 17-7 tredje ledd hvor partene har forslagsrett innenfor arbeidslivskyndige utvalget.

§ 7-24. Innkalling av leddommere

(1) Retten skal snarest mulig gi leddommere og varamedlemmer melding om at de er trukket ut. De skal også få opplyst hvem som er sakens parter, tid og sted for rettsmøtet og forventet varighet av tjenesten. Dersom det er trukket ut varamedlemmer for meddommere, og disse ikke innkalles til å møte, skal de på samme tidspunkt gis melding om å holde seg klare til å møte på kort varsel.

(2) Senest dagen før hovedforhandlingen skal partene meddeles en liste over de lagrettemedlemmene som skal gjøre tjeneste i saken. For saker som skal behandles med meddommere, skal partene ved henvendelse til domstolen få opplyst hvem som er trukket ut som meddommere og varamedlemmer.

Bestemmelsen viderefører § 95.

§ 7-25. Forsikring

(1) Første gang noen gjør tjeneste som meddommer, skal rettens leder gjøre oppmerksom på meddommeres oppgaver og ansvar. Meddommeren skal avgi forsikring om at han vil gi vel akt på alt som forhandles i retten, og at han vil dømme slik han for sannest og rettest å være etter loven og bevisene i saken. Alle tilstedeværende skal reise seg når forsikringen avgis.

(2) Medlemmer av lagretten avgir forsikring i hver sak etter bestemmelsene i straffeprosessloven § 360.

Bestemmelsen viderefører § 100, med noen språklige endringer. Formuleringen av forsikringen som skal gis, er tilpasset forsikringen i straffeprosessloven § 360.

§ 7-26. Godtgjøring

Godtgjørelsen til lekdommere fastsettes av rettens leder etter forskrifter gitt av Kongen. Avgjørelser om godtgjørelse etter paragrafen her kan ankes etter reglene i lov av 21. juli 1916 nr. 2 om vidners og sakkyndiges godtgjørelse m.v. § 12.

Kapittel 8 Fagdommeres sidegjøremål

§ 8-1. Hva bestemmelsene gjelder

(1) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder fagdommeres sidegjøremål mv. Sidegjøremål er medlemskap, verv eller andre engasjementer fagdommere har i eller for foretak, organisasjoner, foreninger eller organ for stat, fylkeskommune eller kommune.

(2) Kongen kan gi nærmere forskrifter om dommeres sidegjøremål.

Bestemmelsen viderefører § 121a og § 121k. Forskriftshjemmelen i § 121k foreslås inntatt som annet ledd i bestemmelsen. Bestemmelsene gjelder bare fagdommere i de alminnelige domstoler og jordskiftedomstolene.

§ 8-2. Forbud mot rettshjelpsvirksomhet og godtgjørelser fra tidligere eller fremtidig arbeidsgiver

(1) En dommer i Høyesterett eller en fagdommer i lagmannsrettene, tingrettene og jordskifterettene kan ikke utøve rettshjelp til stadighet eller mot vederlag.

(2) En dommer kan ikke motta lønn eller annen form for godtgjøring fra sin tidligere eller framtidige arbeidsgiver eller sitt tidligere eller framtidige arbeidssted.

Bestemmelsen viderefører § 121b, 121i og § 121j. Dette er bestemmelser om gjøremål hvor loven oppstiller forbud og ikke godkjenningsordning. Det foreslås at disse samles i en bestemmelse. Kravet om at den som skal utnevnes i fast stilling ikke kan ha permisjon fra stilling utenfor domstolene, foreslås inntatt i § 6-1 som et vilkår for å være fagdommer.

§ 8-3. Hvilke sidegjøremål som må godkjennes

(1) En dommer i Høyesterett eller fagdommer i lagmannsrettene, tingrettene og jordskifterettene må søke om godkjenning for sidegjøremål

a) som kan medføre at dommeren mer enn leilighetsvis kan bli inhabil

- b) som kan medføre at arbeidet i dommerstillingen hemmes eller sinkes*
- c) i kollegiale forvaltningsorganer hvor det er sannsynlig at avgjørelsen kan bli brakt inn for domstolene til overprøving*
- d) i privat eller offentlig næringsvirksomhet*
- e) om gransking*
- f) i private tvisteløsningsnemnder og*
- g) som medlem i voldgiftsrett*

(2) Unntatt fra godkjenning er

- a) valg eller oppnevning som foretas av Stortinget eller av Kongen i statsråd*
- b) valg som stortingsrepresentant, som medlem av Sametinget eller som medlem av folkevalgte organer i kommune eller fylkeskommune og*
- c) verv i registrert politisk parti.*

(3) Når Kongen i statsråd foretar oppnevninger etter første ledd jf. annet ledd nr. 1, skal det likevel innhentes uttalelse fra domstoladministrasjonen⁵ hvis det ikke gjelder oppnevning til granskingskommisjon eller medlem til styret i domstoladministrasjonen, Tilsynsutvalget⁶ eller Innstillingsrådet.

Bestemmelsen viderefører § 121c.

§ 8-4. Godkjenningsmyndighet

(1) Godkjenning av dommeres sidegjøremål gis av domstoladministrasjonen. Domstoladministrasjonen kan delegerer til domstollederen å treffe vedtak i saker om godkjenning. For dommere i Høyesterett godkjennes sidegjøremål av justitarius.

(2) For saker om godkjenning gjelder forvaltningslovens³ regler om enkeltvedtak, likevel slik at vedtak av domstoladministrasjonen og vedtak av justitarius i Høyesterett ikke kan påklages.

Bestemmelsen viderefører § 121d.

§ 8-5. Registrering av sidegjøremål. Innsynsrett

(1) Sidegjøremål for dommere i Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene og jordskifterettene skal registreres. Det samme gjelder opplysning om siste stilling før utnevnelsen eller tilsettingen som dommer.

(2) Unntatt fra registreringen er

- a) medlemskap i politiske partier, i trossamfunn, i interesseorganisasjoner og ideelle foreninger*
- b) verv og lignende i ideelle foreninger som har færre enn 100 medlemmer og*
- c) enkeltstående foredrag, forelesninger og lignende.*

(3) Unntaket i annet ledd nr. 1 og 2 gjelder ikke for sidegjøremål i ideelle foreninger hvor medlemmene har særlige gjensidige forpliktelser overfor hverandre (brorskaps- eller søsterforbund).

(4) Investeringer som representerer eierinteresser i selskaper, skal registreres dersom de overstiger en grense som fastsettes av Kongen.

(5) Registeret over sidegjøremål føres av domstoladministrasjonen. Enhver har rett til å gjøre seg kjent med opplysningene i registeret. Domstoladministrasjonen bestemmer hvordan opplysningene skal gjøres tilgjengelige for den som ber om det.

Bestemmelsen viderefører og slår sammen § 121e, 121f og 121h.

§ 8-6. Meldeplikt for sidegjøremål

(1) En dommer skal melde fra om registreringspliktige sidegjøremål til registerføreren snarest mulig, og senest innen en måned etter at dommeren påtok seg sidegjøremålet. Meldingen skal inneholde følgende opplysninger:

- a) dommerens tittel, navn og domstoltilknytning
- b) hva gjøremålet består i
- c) hvem som eventuelt er oppdragsgiver
- d) tidspunktet for og varigheten av sidegjøremålet og
- e) om dommeren mottar godtgjøring.

(2) Et registrert sidegjøremål skal slettes når det er gått tre år etter at sidegjøremålet ble avsluttet.

(3) Melding om investering skal inneholde navn og adresse for det selskap som den enkelte investering er foretatt i.

Utkastet viderefører 121 g, men det foreslås presisert at meldeplikten sammenfaller med angivelsen av hvilke sidegjøremål som skal registreres.

Kapittel 9. Om klage- og disiplinærordning for dommere

§ 9-1. Tilsynsutvalget for dommere

(1) Tilsynsutvalget for dommere behandler klager og vurderer disiplinærtiltak mot dommere.

(2) Tilsynsutvalget skal bestå av to dommere fra Høyesterett, lagmannsrettene eller tingrettene, en advokat og to medlemmer som representanter for allmennheten. Når Tilsynsutvalget behandler saker som gjelder en jordskiftelagdommer eller en jordskiftedommer, deltar en jordskiftelagdommer eller jordskiftedommer i stedet for en dommer.

(3) Kongen oppnevner medlemmene av Tilsynsutvalget med personlige varamedlemmer, og fastsetter hvilket medlem som skal være leder for Tilsynsutvalget. Oppnevning og valg skjer for en periode på fire år med adgang til gjenoppnevning eller gjenvalg for én periode. Oppnevningen og valget kan trekkes tilbake dersom et medlem ikke er i stand til eller villig til å utføre vervet på en forsvarlig måte.

(4) Kongen kan gi nærmere forskrifter om organiseringen og behandlingen av disiplinærsaker i Tilsynsutvalget.

Bestemmelsen viderefører § 235, men inndelingen i avsnitt er en annen enn i gjeldende lov. Dette er ingen realitetsendring. Forskriftshjemmelen fra § 240 foreslås innarbeidet som siste ledd.

§ 9-2. Disiplinærtiltak

(1) Tilsynsutvalget kan treffe vedtak om disiplinærtiltak når en dommer i Høyesterett eller fagdommer i lagmannsretten, tingretten eller jordskifteretten forsettlig eller uaktsomt overtrer de plikter som stillingen medfører, eller for øvrig opptrer i strid med god dommerskikk

(2) Som disiplinærtiltak kan en dommer gis kritikk eller advarsel.

(3) Tilsynsutvalget kan gi en uttalelse om hva som er god dommerskikk, uten at dommeren ilegges disiplinærtiltak.

(4) Tilsynsutvalget kan ikke vurdere forhold som kan overprøves etter reglene i prosesslovgivningen for øvrig.

Bestemmelsen viderefører § 236. Uttrykket rettspleie kan for noen fremstå som gammelmodig, og i forslaget er dette foreslått erstattet med uttrykket prosesslovgivning. Tilsynsutvalget kan ikke behandle klager på lekdommere. Det foreslås at dette kommer klart frem i lovteksten ved å vise til at det kan treffes vedtak om disiplinærtiltak mot fagdommere. En slik presisering er bare nødvendig for andre domstoler enn Høyesterett.

§ 9-3. Hvem som kan klage til Tilsynsutvalget. Klagefrist

(1) Rett til å klage en dommer inn for Tilsynsutvalget har

a) parter, prosessfullmektiger, sakkyndige, vitner og andre personer som mener at en dommer har overtrådt bestemmelsene i § 9-2 og som selv har vært direkte berørt av dette,

b) departementet,

c) domstoladministrasjonen,

d) domstollederen ved den domstol som dommeren er tilknyttet og

e) Den Norske Advokatforening eller andre som har en særlig interesse i å få Tilsynsutvalgets vurdering av dommerens atferd.

(2) Rett til å klage en dommer inn for Tilsynsutvalget på grunn av forhold utenfor tjenesten har bare departementet, domstoladministrasjonen og domstollederen ved den domstol som dommeren er tilknyttet.

(3) Tilsynsutvalget kan ta en sak til behandling etter henvendelse fra andre enn de som har klagerett etter første ledd, eller av eget tiltak.

(4) Dommeren må klages inn for Tilsynsutvalget innen tre måneder etter at forholdet som er grunnlag for klagen, fant sted eller etter at klageren ble kjent eller burde vært kjent med dette forholdet. Tilsynsutvalget kan ikke ta en disiplinærsak opp til behandling etter klage eller av eget tiltak når det

er gått mer enn ett år siden forholdet fant sted. Kongen kan i forskrift fastsette et annet tidspunkt for fristberegningen.

(5) Tilsynsutvalget kan ikke behandle forhold som en dommer tidligere er straffedømt for.

Bestemmelsen viderefører § 237.

§ 9-4. Saksbehandlingen i Tilsynsutvalget

(1) Tilsynsutvalgets avgjørelser om disiplinærtiltak er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Forvaltningsloven og offentliglova gjelder for Tilsynsutvalgets saksbehandling med de særregler som følger av denne paragraf og § 9-5.

(2) En part har rett til å forklare seg muntlig for Tilsynsutvalget. Dette gjelder likevel ikke dersom utvalget finner det åpenbart unødvendig av hensyn til sakens opplysning. Når utvalget finner at det vil være av vesentlig betydning for sakens opplysning, kan utvalget pålegge en part å avgi forklaring for utvalget. Utvalget kan bestemme at partsforklaring gis ved fjernavhør.

(3) Tilsynsutvalget kan bestemme at det skal foretas avhør av vitner og at vitneforklaring gis ved fjernavhør. Bestemmelsene i tvisteloven om vitneplikt og vitneførsel gjelder så langt de passer.

(4) Tilsynsutvalget treffer sine vedtak i møte. For at utvalget skal være vedtaksført, må alle medlemmer være til stede. Møtene holdes for lukkede dører. Når det holdes muntlige forhandlinger og utvalget finner det forsvarlig av hensyn til sakens parter, kan utvalget bestemme at forhandlingene skjer for åpne dører. I særlige tilfelle kan utvalget behandle saken skriftlig.

(5) Reglene i kapittel 11 om habilitet for dommere gjelder tilsvarende for medlemmene av Tilsynsutvalget.

(6) Tilsynsutvalget kan gi utvalgets leder eller et annet av utvalgets medlemmer myndighet til:

a) å avvise en klage når det ikke foreligger klageadgang etter loven her, og

b) å avgjøre en klagesak når klagen er åpenbart ubegrunnet.

(7) Tilsynsutvalgets vedtak i disiplinærsaker er offentlige i anonymisert form.

Bestemmelsen viderefører § 238.

§ 9-5. Overprøving av Tilsynsutvalgets vedtak

(1) Tilsynsutvalgets vedtak kan ikke påklages etter forvaltningslovens regler.

(2) Tilsynsutvalget kan innen ett år etter at vedtaket er truffet ta vedtaket opp til fornyet vurdering etter begjæring eller av eget tiltak. § 9-4 sjette ledd får tilsvarende anvendelse.

(3) Partene i saken kan bringe Tilsynsutvalgets vedtak inn for tingretten ved søksmål. Søksmålsfristen er to måneder etter at partene ble underrettet om Tilsynsutvalgets vedtak.

(4) Retten kan bare prøve vedtakets lovlighet. Ved prøving av vedtakets lovlighet skal retten ta stilling til om vedtaket er innholdsmessig lovlig, om det er truffet av den myndighet som kreves etter loven her og om det er blitt til på lovlig måte. Ved behandlingen i tingretten og lagmannsretten skal retten settes med meddommere.

Det foreslås at utvalgets adgang til å omgjøre et vedtak og treffe tilleggsavgjørelse, men det er i praksis lagt til grunn at dette kan skje. Dette er bare aktuelt i særlige tilfeller. I utkastet foreslås det at den alminnelige adgangen til å ta saker opp til behandling av eget tiltak også vil gjelde muligheten for fornyet vurdering, men innenfor de frister som gjelder for å ta klager opp til behandling etter utløpet av klagefristen.

Fjerde del Alminnelige regler om domstolenes virksomhet

Kapittel 10 Domstolens personell. Taushetsplikt

§ 10-1 Forholdet til tjenestemannsloven

(1) For tjenestemenn ved domstolene gjelder lov 4. mars 1983 nr. 3 om statens tjenestemenn m.m. dersom ikke annet følger av loven her.

(2) Etter bestemmelser gitt av domstoladministrasjonen kan domstollederen for kortere eller lengre tid eller for den enkelte sak oppnevne stedfortredere for domstolens tjenestemenn.

Bestemmelsen viderefører § 62 om anvendelse av tjenestemannsloven og om domstolleders adgang til å oppnevne stedfortredere for domstolens tjenestemenn.

§ 10-2. Taushetsplikt

(1) En dommer og andre som utfører tjeneste eller arbeid for domstolene, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det de i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

a) noens personlige forhold, eller

b) tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

(2) Forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og straffeloven § 121 får tilsvarende anvendelse.

(3) Paragrafen her gjelder ikke for noe som er kommet frem i et rettsmøte eller en rettsavgjørelse. Taushetsplikten gjelder heller ikke om det som er framkommet i de deler av et saksdokument som allmennheten kan gis innsyn i etter reglene i tvisteloven kapittel 14.

Bestemmelsen viderefører § 63a. Formuleringen tjeneste eller arbeid for et «dommerkontor» er foreslått endret til «domstolene».

Kapittel 11 Om forhold som utelukker dommere fra å gjøre tjeneste (inhabilitet)

§ 11-1. Virkeområde

(1) Bestemmelsene i dette kapittel gjelder krav til habilitet for den som skal gjøre tjeneste som dommer i en sak.

(2) Bestemmelsene i § 11-2 bokstav a–f får tilsvarende anvendelse for Høyesteretts protokollsekretærer og utredere og for den som forestår trekning av meddommere eller lagrettemedlemmer. Bestemmelsen i § 11-2 bokstav a og b gjelder tilsvarende for stevnevitne og

protokollfører, herunder vitner ved en forretning for tvangsfullbyrdelse eller midlertidig sikring eller vitne ved en registreringsforretning for tingretten. Det samme gjelder rettsvitner i saker etter gjeldsordningsloven. Retten kan beslutte at tjenestemenn skal fratres dersom de er i situasjoner som andre inhabilitetsgrunner

Bestemmelsen er dels en innledningsbestemmelse om virkeområdet for reglene for å avgrense den mot domstolens øvrige personell. Annet ledd viderefører § 110, men med noen justeringer. For det første er de ubetingede habilitetsgrunnene angitt ved henvisning til § 106 nr. 1 og 2, som betyr at kretsen for inhabilitet utvides i slektsleddet fra søsken til søskenbarn. For det andre er henvisningen til når retten uansett kan beslutte at de skal fratres, utvidet til å inkludere § 108, i motsetning til dagens bestemmelse hvor fratreden etter § 108 er betinget av at det er reist inhabilitetsinnsigelse.

Utvidelsen av virkeområdet foreslås videreført. I dagens lov er det en blanding av henvisning til deler av 106 og full beskrivelse av inhabilitetsgrunnen. Dette foreslås forenklet.

§ 11-2. Inhabilitet på grunn av tilknytning til saken eller til noen som opptrer i saken

Ingen kan være dommer i en sak:

a) når han selv er part i saken eller er medberettiget, medforpliktet eller regresspliktig i forhold til en part, eller når han i straffesak er fornærmet ved den straffbare handling

b) når han er i slekt eller svogerskap i opp- eller nedadstigende linje eller sidelinje så nær som søskenbarn med noen som står i slike forhold som nevnt i bokstav a

c) når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til noen som står i slike forhold som nevnt i bokstav a

d) når han er verge eller hjelpeverge for noen som står i slikt forhold som nevnt i bokstav a, eller har vært verge eller hjelpeverge for en part etter at saken begynte;

e) når han styrer eller er medlem eller varamedlem av styret for et selskap, et samvirkeforetak, en forening, sparebank, stiftelse eller offentlig virksomhet eller ordfører eller varaordfører i en kommune eller fylkeskommune som står i et slikt forhold til saken som nevnt i bokstav a, eller når han styrer eller er medlem eller varamedlem av styret for et bo som står i slikt forhold til saken, og det ikke er tingretten selv som styrer boet;

f) når han har handlet i saken for en part, eller for påtalemyndigheten eller fornærmede

g) når han er i slekt eller svogerskap i opp- eller nedadstigende linje eller sidelinje så nær som søsken, eller gift med eller forlovet med noen som handler i saken for en part, påtalemyndigheten eller den fornærmede, eller med noen som har vært dommer i saken i lavere rett;

h) når han tidligere har hatt med saken å gjøre som voldgiftsdommer eller som dommer i lavere rett

i) når han tidligere har hatt med saken å gjøre som sakkyndig

j) når dommeren er påberopt som vitne i saken og har noe å forklare som vedkommer saken.

Bestemmelsen viderefører § 106 og innarbeider deler av § 107.

Det er gjort visse språklige justeringer i oppregningen. I bokstav e er henvisningen til offentlige innretninger erstattet med offentlig virksomhet. Lagrettemedlemmer er heller ikke nevnt uttrykkelig i bestemmelsen, men omfattes av henvisningen til dommere.

Paragraf 107 inneholder bestemmelser av forskjellig karakter om dommere som vitner i saken. Første ledd bestemmer at den som er dommer ikke kan være sakkyndig i saken. Den er formulert som et forbud mot at dommeren er sakkyndig i saken. Bestemmelsen må leses slik at den dekker to situasjoner: For det første kan den som er dommer i saken, ikke også være sakkyndig i saken. For det andre kan den som har vært sakkyndig på et tidligere stadium av saken, ikke senere behandle saken som dommer.³⁵ Utkastet omfatter det å ha utført sakkyndigarbeid enten det er for lavere instans eller samme instans.

§ 107 annet ledd bestemmer at dommeren er inhabil dersom han er vitne i saken og har noe å forklare som vedkommer saken. Bestemmelsen i annet ledd er tolket slik at den bare får anvendelse dersom dommeren er påberopt som vitne.³⁶ På den annen side er den ikke til hinder for at dommeren er med på avgjørelser om rettergangsstraff, selv om dommeren der må bygge på observasjoner han selv har gjort av det som begrunne rettergangsstraff.³⁷

Paragraf 107 tredje ledd har regler om fremgangsmåten for avklaring av spørsmålet. Forholdet til rettergangsstraff. Denne foreslås inntatt i bestemmelse om behandlingsmåten for habilitetsspørsmål, jf 11-5 tredje ledd.

§ 11-3. Inhabilitet på grunn av særlige omstendigheter

Ingen kan være dommer i en sak hvis det på grunnlag av dommerens tilknytning til saken eller partene eller dommerens opptreden for øvrig, foreligger særlige omstendigheter som er egnet til å skape tvil om dommerens upartiskhet og uavhengighet.

Bestemmelsen viderefører 108. Det foreslås at denne fortsatt skilles ut i en egen bestemmelse.

§ 11-4. Avledet inhabilitet for dommerfullmektiger

(1) Er domstollederen, nestlederen eller stedfortreder for domstollederen eller den tingrettsdommeren som har tilsyn med dommerfullmektigen inhabil, er også dommerfullmektigen utelukket fra å være dommer i saken. Det samme gjelder i forholdet mellom jordskiftedommer og jordskiftedommerfullmektig.

(2) Partene kan samtykke i at dommerfullmektigen ikke viker sete, med mindre dommerfullmektigen selv er utelukket fra å være dommer etter §§ 11-2 og 11-3.

Bestemmelsen viderefører § 109, men er utvidet med sikte på tilfeller hvor stedfortredere for domstollederen er inhabile.

§ 11-5. Behandling av habilitetsspørsmål

(1) Retten skal av eget tiltak vurdere om en dommer er inhabil og skal gjøre de nødvendige undersøkelser i den forbindelse. Før forhandlingene begynner i den enkelte sak, skal rettens leder gjøre lekdommerne oppmerksomme på at de er utelukket fra å gjøre tjeneste hvis det foreligger slike

³⁵ Bøhn s. 388.

³⁶ Skoghøy s. 203–204.

³⁷ Skoghøy s. 204

omstendigheter som er angitt i §§ 11-2 og 11-3, og skal oppfordre dommerne og partene til å si ifra hvis det måtte være tilfellet.

(2) Dersom det foreligger omstendigheter som kan tilsi inhabilitet, og dommeren ikke trer ut av saken etter reglene i § 11-6 tredje ledd, skal spørsmålet forelegges partene til uttalelse. Har en part reist inhabilitetsinnsigelse etter § 11-3, kan parten oppfordres til å klargjøre grunnlaget for innsigelsen.

(3) Den dommer som kreves utelukket, bør få anledning til å uttale seg om spørsmålet. Gjelder det utelukkelse fordi dommeren har noe å forklare som kan vedkomme saken, kan det besluttes at dommeren skal avgi forklaring i særskilt rettsmøte før saken behandles. Er det reist innsigelse i det rettsmøte saken behandles, kan dommeren avgi forklaringen fra dommerbordet.

(4) En enedommer, leder av retten eller domstolleder som er inhabil, skal fratre ved behandlingen av saken, men kan treffe de avgjørelser som er nødvendige på grunn av inhabiliteten. Har retten flere medlemmer, eller det gjelder inhabilitet for domstolens tjenestemenn, skal spørsmålet forelegges for rettens leder, som treffer beslutning om den videre behandling av spørsmålet.

(5) Spørsmål om det foreligger inhabilitet bør reises så tidlig som mulig. Hvis retten har flere medlemmer eller det gjelder spørsmål om inhabilitet for andre tjenestemenn i domstolen, skal det forelegges for rettens leder som treffer beslutning om den videre behandling.

Bestemmelsen viderefører deler av § 111, § 112, § 113, § 115, § 118 og § 121. § 111 annet ledd er ikke videreført, jf. merknadene i punkt 13.3. Bestemmelsen inneholder en påminnelse om at dommere til enhver tid må være bevisst på om det foreligger omstendigheter som kan medføre inhabilitet. § 118 tredje ledd videreføres i oppdatert form. Bestemmelsene skiller mellom ulike habilitetssituasjoner, men poenget er uansett å få frem hvordan dommeren skal opptre. Forenklingen er å klargjøre at det i enedommertilfeller mv. skal dommeren fratre, men kan treffe de beslutninger som er nødvendige for behandlingen av habilitetsspørsmålet. Det sies derfor det samtidig at dommeren selvsagt kan treffe de tiltak som rent praktisk er nødvendige på grunn av dette.

Bruken av formuleringen «er» inhabil, er ment å vise at det gjelder bare der det åpenbart er inhabilitet, enten fordi det er forhold som er oppregnet i § 11-2 eller det er et tilfelle som etter § 11-3 medfører inhabilitet.

§ 11-6. Rettens sammensetning og avgjørelsesform. Rettsmidler

(1) Habilitetsspørsmål kan under saksforberedelsen avgjøres av forberedende dommer og av domstolleder dersom det gjelder rettens leder. I saker for Høyesterett avgjøres spørsmålet av Høyesteretts ankeutvalg. Det kan også settes rett til behandling av spørsmålet. Er det spørsmål om å utelukke en enedommer, domstolens leder eller to av domstolens faste medlemmer, kan enedommeren eller lederen beslutte at spørsmålet skal forelegges for den nærmest overordnede domstol. Dersom saken står for lagmannsretten, avgjøres spørsmålet av Høyesteretts ankeutvalg.

(2) Ingen dommer må være med på å avgjøre spørsmål om egen habilitet. Reises habilitetsspørsmål i rettsmøte til behandling av saken, skal den dommeren innsigelsen er rettet mot, ikke være med på avgjørelsen dersom retten likevel er domfør eller det uten vesentlig ulempe kan tilkalles en annen dommer.

(3) Avgjørelser om at en dommer skal fratre etter at det er fremsatt begjæring om det eller etter at forhandlingene er påbegynt, treffes ved kjennelse. Ellers kan det ved beslutning bestemmes at dommeren skal fratre og en annen dommer tre inn i saken.

(4) Avgjørelse om at en dommer ikke kan delta i behandlingen av en sak, kan ikke ankes. Avgjørelser om at alle eller de fleste dommere ved domstolen ikke kan delta i behandlingen av en sak, kan ankes.

Bestemmelsen viderefører §§ 116 og 117. Vilkåret om at man ikke uten vesentlig ulempe kan tilkalle annen dommer fra samme domstol er endret ved at begrensningen til samme domstol ikke videreføres. Dette gir mulighet for bruk av tilkallinger så langt det er praktisk mulig. I dagens lov står det at slik dommer «bør» tilkalles. Det er lagt til grunn at dette åpner for å unnlate å tilkalle dommer dersom det er åpenbart at innsigelsen ikke kan føre frem.³⁸ Utkastet er ingen endring på dette punktet.

Ved tildeling av saker kan det tas hensyn til at en eller flere dommere er avskåret fra å behandle en sak, men det kan også praktiseres «mer-inhabilitet». Dersom det etter fordelingen av saken oppdages at en dommer ikke kan delta i behandlingen, er det spørsmål om i hvilken form det kan bestemmes at dommeren skal fratres. Dagens regler er ikke helt klare. Etter § 118 skal avgjørelse av en begjæring om fratreden treffes ved kjennelse dersom det besluttes at dommeren skal fratres eller en parts begjæring om fratreden skal forkastes. I praksis håndteres gjerne spørsmålet slik at en annen dommer overtar saken etter at domstolleder treffer beslutning om dette, men det er uenighet om hvor langt en slik formløs fremgangsmåte kan følges.

Skoghøy legger til grunn at avgjørelse om å utelukke en dommer må treffes ved kjennelse dersom det ikke er andre dommere ved embetet som kan overta saken eller de muntlige forhandlingene i saken er påbegynt.³⁹ Bøhn er enig i at kjennelsesformen må følges etter at de muntlige forhandlingene er påbegynt, men legger til grunn at avgjørelse før dette bare kan treffes ved beslutning dersom spørsmålet er reist internt i domstolen, for eksempel i forbindelse med tildeling av saken. Bøhn viser særlig til at adgangen til å bruke beslutningsformen i tilfeller hvor en part fremmer innsigelse etter å ha blitt gjort kjent med rettens sammensetning, kan gi en part mulighet for å «påvirke rettens sammensetning i tilfeller hvor han ikke ønsket en bestemt dommer, ved å anføre inhabilitetsliknende forhold av mer og mindre vekt, i håp om at retten bytter dommeren ut av makelighetsgrunner».⁴⁰ Faren for at retten av makelighetsgrunner skal bytte ut en dommer, skal likevel ikke overdrives. Utkastet bygger på at slike innvendinger ikke kan være avgjørende. Det avgjørende er at domstolen selv vurderer på fritt grunnlag hvordan sakene skal fordeles mellom dommerne og fortsatt har rom for omfordeling av saker uten endelig avgjørelse av habilitetsspørsmålet, uten at partene har det avgjørende ord i dette.

Det har vært diskutert om det bør gjelde særregler for tilfeller hvor det fremsettes habilitetsinnsigelse mot alle dommerne i Høyesterett.⁴¹ Som påpekt av Skoghøy, er dette spørsmål som (sannsynligvis) vil oppstå i helt spesielle tilfeller. Dersom saken reiser slike spørsmål at alle eller de fleste dommerne i Høyesterett vil være inhabile ut fra de krav som under ellers like vilkår stilles til dommere i rettergang, er det vanskelig å se at det på forhånd kan opprettes reserveløsninger med dommere som ikke rammes av samme habilitetsgrunn. Det er derfor i utkastet ikke lagt opp til noen regulering av slike tilfeller. Gjeldende rett er ikke uheldig, men uungåelig i helt spesielle tilfeller.

Det ligger i inhabilitetsreglene at det kan være behov for overprøving av avgjørelser hvor innsigelsen ikke fører frem. Samme behov foreligger ikke for avgjørelser som utelukker en dommer fra å gjøre tjeneste. Utkastet viderefører derfor regelen om at avgjørelser om at en dommer skal vike sete ikke kan

³⁸ Bøhn s.483–484.

³⁹ Skoghøy s. 210.

⁴⁰ Bøhn s. 474.

⁴¹ Hylland, Hva bør gjøres når svært mange høyesterettsdommere er inhabile?» Lov og rett 2009 s. 112 flg. og Skoghøy, «Praktiseringen av krav til dommerhabilitet i Norges Høyesterett», Lov og rett 2009 s. 323 flg.

ankes. Med bakgrunn i Rt. 2011 s. 1140 foreslås det unntak for tilfeller hvor alle dommerne ved domstolen kjennes inhabile. En slik avgjørelse fører til at saken må overføres til en annen domstol, og sammenhengen med regelen om at overordnet domstol ellers kan beslutte slik overføring etter søknad, tilsier at en underordnet domstols avgjørelse om at alle dommerne er inhabile bør kunne ankes av partene.

Domstoloven § 120 har særregler om ankeadgangen. Første ledd har ikke lenger praktisk betydning, jf. Bøhn s. 507. I Rt. 2013 s. 1 tok ankeutvalget ikke endelig stilling til om straffeprosesslovens regler gir § 120 anvendelse for anke over avgjørelser om inhabilitet for oppnevnte aktører. Hvorvidt bestemmelsene skal få tilsvarende anvendelse for andre enn rettens ansatte, må reguleres i spesiallovgivningen. Det kan ikke være praktisk behov for videreføring av § 120 første ledd, og bestemmelsen foreslås opphevet. For de øvrige ankereglene i § 120 foreslås det enkelte justeringer.

§ 11-7. Overføring av sak

(1) Har en part krevd at alle eller de fleste dommerne ved en domstol skal vike sete som inhabile ved behandlingen av en sak, kan den nærmest overordnede domstol, eller Høyesteretts ankeutvalg dersom saken står for lagmannsretten, etter søknad fra domstolens leder beslutte at saken skal overføres til en annen domstol av samme orden. Den overordnede domstolens avgjørelse kan ikke angripes.

(2) Søkes det om slik overføring etter at en domstol i medhold av bestemmelsene i §§ 11-5 og 11-6 har avgjort at alle dommere ved domstolen eller de fleste av dem er utelukket fra å gjøre tjeneste i en sak, kan den overordnede domstolen oppheve kjennelsen dersom den finner at utelukkelsen er besluttet uten gyldig grunn.

Bestemmelsen viderefører § 119.

Kapittel 12 Domsmyndighet

§ 12-1. Domsmyndighet

(1) Domstolen prøver av eget tiltak om den har domsmyndighet. Er en sak lovlig fremmet for domstolen, faller domsmyndigheten ikke bort dersom det senere inntreffer forhold som gjør at saken ikke kunne vært tatt til behandling, med mindre annet er bestemt.

(2) Dersom flere domstoler har domsmyndighet i en sak, skal saken behandles av den domstol saken først ble brakt inn for, med mindre saken overføres etter reglene i §§ 11-7 eller 12-3.

(3) Har en domstol erklært at den ikke har domsmyndighet i saken, er denne avgjørelsen straks bindende for andre domstoler av samme eller lavere orden. For en domstol av lavere orden er avgjørelsen bindende selv om den tidligere har truffet en motsatt avgjørelse som har blitt rettskraftig.

Bestemmelsen viderefører §§ 34, 35 og 36, med noen språklige justeringer. Det er tale om forholdsvis kortfattede presiseringer av utgangspunktene om domsmyndighet. Bestemmelsen løser ikke alle spørsmål knyttet til endringer i domstolens domsmyndighet mens en sak er til behandling, jf. Rt. 2014 s. 489.

Domstoloven § 36 annet ledd har en særskilt bestemmelse om rettens forhold til partenes prosesshandlinger ved behandling avgjørelsen av spørsmål om domsmyndighet. Denne foreslås utelatt

i ny lov. Rettens forhold til partenes prosesshandlinger ved prøving av spørsmålet om domsmyndighet må da løses etter de retningslinjer som er oppstilt i rettspraksis.

§ 12-2. Statens adgang til å opptre ved spørsmål om domsmyndighet for norske domstoler

Har en domstol fremmet en sak som ikke hører under domstolene eller som hører under utenlandsk domsmyndighet, kan staten på vegne av det offentlige fremme innsigelser overfor den rett som har saken til behandling eller anke avgjørelsen om å fremme saken. For slik anke gjelder det ikke krav til ankefrist eller krav til ankegjensstandens verdi.

Bestemmelsen viderefører § 37 og gjelder spesielle tilfeller og har hatt begrenset praktisk betydning. I dagens lov bestemmes det at spørsmålet kan ankes til Høyesterett, det vil si at det gjelder direkte anke dersom tingretten har fremmet saken. Det foreslås at de alminnelige regler om anke skal gjelde, med unntak for ankefrist og krav til ankegjensstandens verdi.

§ 12-3. Overføring av sak til en annen domstol

(1) Den domstol som en sak er brakt inn for, kan etter søknad fra en part eller av eget tiltak beslutte at saken skal overføres til en sideordnet domstol, når særlige grunner taler for det.

(2) Domstolen skal gi motparten eller partene, og den domstol som i tilfelle skal overta saken, anledning til å uttale seg før det treffes beslutning om overføring. Dersom domstolen som saken skal overføres til motsetter seg overføring, avgjøres spørsmålet av den domstol som er nærmest overordnet den domstol som saken er brakt inn for eller av Høyesteretts ankeutvalg dersom saken står for lagmannsretten.

(3) Er beslutningen om overføring til annen domstol begrunnet i at alle eller de fleste dommerne ved domstolen er utelukket fra å gjøre tjeneste i en sak, kan beslutningen om overføring oppheves av overordnet domstol dersom vilkårene for utelukkelse ikke er oppfylt.

(4) Søknad om overføring har bare oppsettende virkning når retten bestemmer det.

Bestemmelsen viderefører § 38. Det er uklart om beslutning om overføring kan ankes eller brukes som ankegrunn. Det foreslås at begrensningen i ankeadgangen oppheves. Med den begrensede prøvingsadgangen som gjelder for beslutninger, vil dette ikke ha noen særlig praktisk betydning. Den skjønsmessige vurderingen av om saken skal overføres, vil ikke kunne prøves, samtidig som det kan være adgang til prøving av den generelle forståelsen av vilkårene for overføring. Formuleringen «annen domstol av samme orden» foreslås endret til sideordnet domstol. Det foreslås også en bestemmelse i tredje ledd for det tilfellet at beslutningen om overføring er begrunnet i at alle eller de fleste dommerne er inhabile og spørsmålet ikke er behandlet etter reglene i § 11-7.

§ 12-4. Avgjørelser avsagt av domstol som ikke har domsmyndighet

(1) Avgjørelser avsagt av en domstol som ikke hadde domsmyndighet i saken, skal oppheves. Dette gjelder likevel ikke dersom avgjørelsen er avsagt av en overordnet domstol i stedet for en underordnet domstol. Er avgjørelsen truffet av en underordnet domstol istedenfor overordnet domstol, kan feilen ikke påberopes som grunnlag for opphevelse dersom overordnet domstol etter anke kan prøve sakens realitet.

(2) De avgjørelser retten har truffet som ledd i sakens opplysning kan ikke ankes på det grunnlag at de skulle vært avsagt av en annen domstol. Hvis det er fare ved opphold, bør retten treffe saksforberedende avgjørelser selv om saken må avvises.

Bestemmelsen viderefører § 40 og § 42. Paragraf 40 gjelder betydningen av at en domstol som ikke har domsmyndighet treffer avgjørelse eller ellers handler i saken. Alternativet til å videreføre bestemmelsen i loven, er å innta presisering av dette i reglene om anke-domstolens prøving av saken. Paragraf 42 er en særregel om gyldigheten av det domstolen har foretatt til opplysning av saken eller til sikring av partenes tarv. Bestemmelsen klargjør at slike avgjørelser er gyldige selv om saken hører under en annen domstol. Det er uklart hva som ligger i forbeholdet om handlinger domstolen foretar til sikring av partenes tarv. I utkastet foreslås det at adgangen til å treffe slike avgjørelser er begrenset til tilfeller hvor det skjer til opplysning av saken.

Kapittel 13 Rettens sammensetning i den enkelte sak

§ 13-1. Rettens sammensetning

(1) Retten settes i den enkelte sak med det antall dommere som er bestemt i lov.

(2) Ektefeller, foreldre og barn, søsken eller noen som er i svogerskap, må ikke samtidig sitte i retten som dommere.

Bestemmelsen er dels ny, dels videreføring av § 32.

§ 13-2. Endringer i rettens sammensetning etter påbegynt hovedforhandling

(1) Får noen av rettens medlemmer forfall etter at hovedforhandlingen er påbegynt, kan den fortsette med de gjenværende dommerne så fremt det bare er ett lagrettemedlem eller en meddommer og bare en fagdommer mindre. Det må alltid være igjen en fagdommer som kan gjøre tjeneste som rettens leder. Det samme må jordskiftefagdommeren ved ankebehandling av jordskifteavgjerd.

(2) Forhandlingene kan ikke fortsette dersom rettens leder får forfall eller retten er satt med tre fagdommere og noen av dem får forfall.

Bestemmelsen viderefører § 15 og § 21, men er omformulert. Bestemmelsen er ment som en felles regulering for tingrett og lagmannsrett. Presiseringen om at bestemmelsen gjelder både straffesaker og sivile saker foreslås strøket. I annet ledd er henvisningen til § 12 utelatt. Poenget med bestemmelsen er å slå fast at forhandlingen ikke kan fortsette om den dommer som utpekes som rettens leder får forfall eller retten er satt med tre fagdommere og en av dem får forfall.

§ 13-3. Feil ved rettens sammensetning

(1) Har en rett feilaktig begynt å behandle en sak uten meddommere i tilfeller hvor meddommere skal delta, eller med meddommere fra uriktig utvalg eller med oppnevnte istedenfor uttrukne dommere, skal feilen så vidt mulig rettes ved at rettens sammensetning uten opphold forandres, og forhandlingene gjentas i den utstrekning som anses påkrevet.

(2) Blir en part oppmerksom på feilen ved rettens sammensetning, bør han snarest mulig kreve den rettet. Har han visst om feilen, men likevel møtt og forhandlet i saken, kan han ikke senere gjøre dette gjeldende som feil som ubetinget skal tillegges virkning. Dette gjelder likevel ikke dersom saken er behandlet uten at retten er satt med meddommere.

Bestemmelsen viderefører § 42, med noen språklige justeringer. Det foreslås at bestemmelsen inntas sammen med bestemmelsene om rettens sammensetning. Prosesslovgivningen har ellers bestemmelser

om konsekvensene for rettens avgjørelser dersom avgjørelsen ankes. Domstollovens regel tar først og fremst sikte på situasjonen mens saken behandles i underinstansen, før avgjørelsen er truffet.

Kapittel 14 Rettsanmodninger og notarialforretninger

I Rettsanmodninger (bevisopptak m.m.)

§ 14-1. Bevisopptak for domstolene

(1) Enhver domstol kan under behandlingen av en sak beslutte bevisopptak, med mindre annet er bestemt.

(2) En granskingskommisjon, et kontrollutvalg eller et annet særskilt organ som er oppnevnt av Kongen, Stortinget eller et departement eller en fylkesmann for å granske faktiske forhold med sikte på å avdekke lovbrudd eller kritikkverdige forhold, kan kreve bevisopptak ved domstolene. Videre kan et forvaltningsorgan som ledd i forberedelsen av eller kontrollen med enkeltvedtak kreve slikt bevisopptak.

Bestemmelsen viderefører § 43. I første ledd har liten praktisk betydning, men foreslås videreført som en opplysende bestemmelse. Den angir et utgangspunkt som modifiseres av annet ledd.

For de alminnelige domstoler er presiseringen unødvendig, fordi adgangen til å beslutte bevisopptak under behandlingen av en sak vil følge reglene i tvisteloven og straffeprosessloven. Også for spesialdomstolene har bestemmelsen liten praktisk betydning. For spesialdomstoler som omfattes av domstolloven, er det ment som presisering at de kan foreta bevisopptak, men bevisopptaket må i så fall følge tvistelovens regler. Henvisningen i dagens lov til at bevisopptak i andre saker enn straffesaker skal følge reglene i tvisteloven foreslås utelatt. Bestemmelsen gjelder bevisopptak i forbindelse med behandlingen av saken. Behandlingsreglene for spesialdomstolen må da legges til grunn, og med mindre annet er bestemt i loven som etablerer spesialdomstolen, vil tvistelovens regler gjelde. Bestemmelsen foreslås derfor videreført som opplysning om adgangen til bevisopptak. Den suppleres av de øvrige bestemmelsene om adgangen for andre enn dømmende organer til å begjære bevisopptak, bevisopptak utenfor rettskretsen og krav om bevisopptak for eller fra utenlandske myndigheter.

Utkastets annet ledd viderefører § 43 annet ledd. Henvisningen i § 43 annet ledd til § 44, er utelatt. I 1915-loven var hensikten med henvisningen å presisere at det offentlige organet som hadde begjært bevisopptak kunne påkjære (anke) avslaget. I utkastet er ankeadgangen regulert i § 14-3, som også vil omfatte begjæring om bevisopptak etter annet ledd i bestemmelsen her. Henvisningen til at tvistelovens regler om bevissikring utenfor rettssak gjelder i slike tilfeller, foreslås videreført av opplysningshensyn for de særskilte tilfellene som reguleres av bestemmelsen.

Bestemmelsen om offentlige organers adgang til å kreve bevisopptak kom inn i domstolloven ved endringslov 54/1990. Bøhn s. 145 peker på at justiskomiteen la til grunn at fylkesmannen selv kunne fremme slik begjæring, men at dette ikke dekkes av ordlyden. Noe praktisk behov for endring er det ikke, når bestemmelsen omfatter utvalg nedsatt av fylkesmannen.

§ 14-2. Rettergangsskritt utenfor embetskretsen

(1) Dersom rettergangsskritt i en sak må gjennomføres utenfor domssognet eller lagdømmet til den domstol saken står for, skal rettergangsskrittet utføres av den stedlige tingretten. Begjæring om slike

rettergangsskritt fremmes av den domstol som behandler saken, med mindre annet er bestemt eller følger av prosesshandlingens art.

(2) Dersom hensynet til saksbehandlingen tilsier det, kan domstolen som har saken selv gjennomføre rettergangsskrittet. Dersom særlige grunner tilsier det, kan hovedforhandling holdes utenfor embetskretsen.

(3) Enhver domstol som har fått en rettsanmodning kan foreta rettergangsskritt utenfor embetskretsen dersom det er fare ved opphold. I så fall skal domstolen uten opphold gi melding om dette til den stedlige domstolen.

Bestemmelsen viderefører § 44, med noen språklige endringer. Kriteriet i § 44 annet ledd første punktum er forenklet i lys av tvistelovens formålsbestemmelse. Henvisningen til hva som er «ønskelig» eller at «opphold eller omkostninger kan undgaaes», foreslås erstattet med hensynet til saksbehandlingen. Dette vil typisk være hensynet til rasjonell og fornuftig behandling, også rent kostnadsmessig.

§ 14-3. Behandling av rettsanmodninger

(1) Domstolen prøver om vilkårene for å gjennomføre rettsanmodningen er oppfylt. Avgjørelsen treffes ved kjennelse dersom det er tvist om vilkårene er oppfylt eller retten avslår anmodningen fordi vilkårene ikke er oppfylt. Dersom en annen domstol har kompetanse til å gjennomføre rettsanmodningen, skal domstolen som har mottatt anmodningen overføre rettsanmodningen til denne domstolen. Melding om overføringen sendes til den som har fremsatt rettsanmodningen.

(2) Kjennelse som avslår en rettsanmodning kan ankes av partene og av den som har fremsatt rettsanmodningen. For øvrig kan rettens avgjørelser etter denne paragraf ikke ankes.

Bestemmelsen viderefører § 45, med noen språklige forenklinger. § 45 annet ledd siste punktum om at retten skal varsle den som har fremsatt anmodningen om at den overføres til en annen domstol, er strengt tatt overflødig, men bør bli stående som en påminnelse. Henvisningen til at retten prøver om vilkårene for anmodningen er oppfylt, er strengt tatt overflødig ved siden av bestemmelsene i kapittel 13, men er beholdt slik at § 14-3 er mer opplysende. I lovteksten er det presisert at avgjørelsen treffes ved kjennelse dersom begjæringen avslås eller dersom det er tvist om vilkårene for rettsanmodningen er oppfylt. Det foreslås at ankeadgangen skal være begrenset til kjennelser som avslår rettsanmodningen.

§ 14-4. Rettsanmodninger fra utenlandske domstoler mv.

(1) Rettsanmodninger fra utenlandske domstoler eller andre utenlandske myndigheter skal bare gjennomføres når de blir sendt gjennom vedkommende norske departement, hvis ikke annet er bestemt av Kongen, eller følger av overenskomst med fremmed stat.

(2) Anmodningen sendes til stedets tingrett, hvis ikke annet er bestemt eller følger av handlingens art. Dersom flere domstoler er kompetente til å gjennomføre anmodningen, avgjør departementet ved hvilken rett den skal gjennomføres. Retten prøver selv om den har adgang til å behandle anmodningen. Kan retten ikke behandle rettsanmodningen, avslås den ved kjennelse. Rettens avgjørelse kan ankes av vedkommende departement. Finner retten at anmodningen bør fremsettes overfor en annen rett eller myndighet, kan den sende anmodningen videre til denne.

(3) Forretningen utføres i samsvar med norsk lov. Varsel til partene er ikke nødvendig, medmindre det uttrykkelig er krevet. Er en særskilt form eller fremgangsmåte uttrykkelig begjært, skal denne begjæring så vidt mulig imøtekommes, hvis det ikke er forbudt etter norsk rett.

(4) Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke fullbyrdelse av utenlandske rettsavgjørelser og midlertidige forføyninger til sikring av fullbyrdelse av slike avgjørelser. Heller ikke gjelder det utlevering av folk som i utlandet er dømt til straff eller er under strafforfølgning, eller bruk av tvangsmidler etter straffeprosessloven.

(5) EFTA-domstolen kan i samsvar med Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol 7 protokoll 5 artikkel 25 begjære bevisopptak direkte for den domstol som skal holde bevisopptaket.

(5) Kongen kan gi nærmere regler om rettsanmodninger fra utenlandske myndigheter.

Bestemmelsen viderefører § 46, med språklige oppdateringer. Det foreslås presisert i ordlyden at avgjørelsesformen er kjennelse ved avvisning av en anmodning. Bestemmelsen om ankeadgang presiserer at staten kan anke rettens avgjørelse om å behandle eller forkaste en rettsanmodning. Bestemmelsen presiserer ankeadgangen for staten og skal ikke tolkes antitetisk; også den som har begjært eller motsatt seg anmodningen, samt den anmodningen er rettet mot, kan anke rettens avgjørelser. Dette følger av tvistelovens regler, og det antas at det ikke er nødvendig å innta slik presisering i domstolloven.

§ 14-5. Bevisopptak ved utenlandske domstoler mv.

(1) Den rett som har en sak til behandling kan beslutte at bevisopptak skal søkes foretatt ved utenlandsk myndighet. Står saken ikke for noen domstol, kan slik beslutning etter søknad treffes av tingretten på det sted hvor søkeren bor, eller hvor det er et verneting for saken.

(2) Før beslutningen treffes, skal retten i sivile tvister gi motparten adgang til å uttale seg og i straffesaker påtalemyndigheten, siktede og forsvareren dersom forsvarer er oppnevnt.

(3) Retten kan kreve at den part som begjærer bevisopptaket må stille sikkerhet for kostnadene.

(4) For bevisopptak i straffesak ved utenlandsk myndighet gjelder også lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrytere m.v. § 23 b.

(5) Kongen kan gi nærmere regler om rettsanmodninger til utenlandske myndigheter i andre tilfeller.

Bestemmelsen viderefører § 47 med språklige justeringer. Fullmaktsbestemmelsen i § 49 foreslås inntatt i siste ledd.

§ 14-6. Utforming av rettsanmodninger til utenlandske domstoler mv.

(1) Den rett som beslutter å anmode en utenlandsk myndighet om bevisopptak, skal selv utferdige anmodningen. Har retten flere medlemmer, skal rettens leder utarbeide den. Rettsanmodningen sendes gjennom vedkommende departement, hvis ikke annet følger av overenskomst med fremmed stat eller er fastsatt av Kongen. Er rettsanmodning fra en norsk domstol nødvendig for tvangsfullbyrdelse som skal foregå i en annen stat, utferdiges anmodningen av den rett som har avgjort saken i første instans.

(2) Anmodningen skal inneholde en kort fremstilling av saksforholdet og klart angi hva som skal utføres.

(3) Utformingen av rettsanmodningen skal skje i samsvar med de bestemmelser som følger av overenkomst med fremmed stat eller som er fastsatt av Kongen. Finner retten at den fremgangsmåte ved gjennomføringen av anmodningen som følger av norsk lov gir en særlig sikkerhet, bør de begjæres iaktatt av den utenlandske myndigheten hvis det er adgang til det. Motparten bør under enhver omstendighet få adgang til å ivareta sine interesser i samsvar med norsk lov.

(4) Bevisopptak i utlandet likestilles med bevisopptak foretatt i Norge dersom den fremmede retts eller den norske retts former er iaktatt.

Bestemmelsen viderefører §§ 48 og 48a. Domstolloven § 48 a foreslås innarbeidet i bestemmelsen om fremgangsmåten ved rettsanmodninger overfor utenlandske myndigheter. Siste ledd foreslås omformulert i samsvar med den mer tilgjengelige formuleringen av normen i Rt. 1997 s. 869 og den formulering som er brukt i § 50.

§ 14-7. Bevisopptak for norsk konsulrett

(1) Bevisopptak i utlandet kan skje ved norsk konsulrett, dersom det er adgang til det overfor den fremmede stat. Disse bevis likestilles med bevis som er opptatt ved norske domstoler.

(2) Bevisopptaket skal foregå etter de regler som gjelder for innenlandske dommerhandlinger så langt de hensiktsmessig kan følges.

(3) Konsulretten styres av norsk utenriksstjenestemann som Kongen har gitt myndighet til det.

(4) Kongen kan gi nærmere regler om konsulretten og om fremgangsmåten ved bevisopptak for konsulretten.

Bestemmelsen viderefører § 50. I tråd med forslaget til opphevelse av rettsvitneordningen, foreslås det at dette heller ikke skal anvendes ved bevisopptak i konsulretten.

§ 14-8 Foreleggelse av tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen

(1) Når en norsk domstol i en sak må ta stilling til tolkningen av Avtalen om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde med protokoller, vedlegg og de rettsakter vedleggene omhandler, kan den i samsvar med Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et overvåkingsorgan og en domstol artikkel 34 forelegge tolkningsspørsmålet for EFTA-domstolen. Beslutning om at et tolkningsspørsmål skal eller ikke skal forelegges for EFTA-domstolen, kan ikke angripes ved anke.

(2) Domstoler som ikke er nevnt i § 1-2 har også adgang til å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen.

(3) Forliksrådene har ikke adgang til å forelegge tolkningsspørsmål for EFTA-domstolen.

Bestemmelsen viderefører § 51a, jf. punkt 12.1.2.

II Notarialforretninger

§ 14-9. Notarius publicus

(1) Notarialforretninger hører under tingretten. Har et domssogn flere domstoler, fastsetter Kongen hvilken domstol notarialoppgavene skal høre under. Dommerne ved embetet er notarius publicus. For Svalbard er Sysselmannen notarius publicus. I utlandet er norsk utenriktstjenestemann eller den han eller hun bemyndiger, notarius publicus. Kongen kan ved forskrift gi bestemmelser om notarialkompetanse for andre eller om delegasjon av notarialkompetanse.

(2) Om habilitet for notarius publicus gjelder reglane i forvaltningsloven kapittel 2.

Bestemmelsen viderefører lov om notarius publicus § 1 og § 4.

§ 14-10. Notarialforretninger og notarialbekreftelser

(1) Notarialforretninger er utføring av oppgaver som i lov eller forskrift er lagt til notarius publicus, herunder å utføre vielser og gi notarialbekreftelser og bekreftelser av underskrift og rett kopi. Dersom notarius publicus skal ta imot forsikring, kan forsikring tas imot etter reglene i § 15-6. Kongen kan gi forskrift om den praktiske utføringen av notarialforretninger.

(2) Notarius publicus har til oppgave å gi bekreftelser for faktiske forhold han kan innestå for riktigheten av. Bekreftelse for annet enn faktiske forhold kan gis i særlige tilfeller.

(3) Begjæringer om notarialbekreftelse for handlinger eller dokumenter som strider mot norsk lov eller ærbarhet eller som kan utnyttes på en uakseptabel måte i reklame eller annen kommersiell sammenheng, skal avvises.

(4) Notarius publicus kan avvise begjæringer om notarialbekreftelse dersom:

a) notarialbekreftelsen etter norsk eller utenlandsk rett ikke tillegges særlig beviskraft,

b) notarialbekreftelsen av andre grunner ikke er nødvendig eller

c) kravene til utførelsen av notarialbekreftelsen ikke står i rimelig forhold til behovet for forretningen.

(5) Kongen kan i forskrift gi regler om gebyr for forretninger etter bestemmelsene i dette kapittel. Gebyret tilfaller staten. Gebyret er tvangsgrunnlag for utlegg.

Bestemmelsen viderefører lov om notarius publicus § 2 og § 3.

§ 14-11. Rettsmidler mot avgjørelser under notarialforretninger

(1) Avgjørelser under notarialforretninger ankes til lagmannsretten, dersom ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov. For anke gjelder reglene i tvisteloven og domstolloven dersom ikke annet følger av andre til sjetten ledd.

(2) Anken hører under lagmannsretten i lagdømmet hvor notarius publicus har sete. For avgjørelse tatt av norsk notarius publicus i utlandet er Borgarting lagmannsrett ankeinstans. For avgjørelser tatt av Sysselmannen på Svalbard som notarius publicus, er Hålogaland lagmannsrett ankeinstans.

(3) For den som har fått underretning om avgjørelsen, er fristen for å erklære anke én måned fra den dag vedkommende mottok underretningen. For andre er fristen én måned fra den dag da vedkommende har fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til avgjørelsen, likevel ikke utover tre måneder fra det tidspunkt avgjørelsen ble truffet. Er ankefristen utløpt, gjelder forvaltningsloven § 31 tilsvarende.

(4) *Notarius publicus skal tilrettelegge saken for ankeinstansen og gi slik redegjørelse for saken som er nødvendig for ankeinstansen.*

(5) *Om dekning av sakskostnader fra det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 første ledd og tredje ledd første og andre punktum tilsvarende.*

Bestemmelsen viderefører lov om notarius publicus § 5.

Kapittel 15 Om rettsmøter og rettspråk

§ 15-1. Rettsmøter. Berammelseslister

(1) *Rettsmøter er møter domstolene avholder til forhandlinger mellom partene, for å avhøre parter, vitner eller sakkyndige, for å undersøke realbevis eller som i loven er kalt rettsmøte.*

(2) *Enhver skal ved henvendelse til domstolene gis opplysning om tid og sted for berammede rettsmøter. Kongen kan gi nærmere forskrifter om berammelseslister og om elektroniske pressesider.*

Bestemmelsen viderefører § 122. Det foreslås en justering av forskriftshjemmelen slik at den også hjemler bestemmelser om de elektroniske pressesider, herunder om tilgangen til saksdokumenter og rettsavgjørelser.

§ 15-2. Gjennomføring av rettsmøter. Tilrettevisning, bortvisning mv.

(1) *Rettsmøtene åpnes, ledes og heves av rettens leder. Ved åpning av rettsmøtene skal det gis melding om det gjelder begrensninger i forhandlingenes offentlighet, og partene skal spørres om de er kjent med forhold som tilsier at noen av rettens medlemmer må fratre. Innsigelser mot ledelsen av rettsmøtet avgjøres av den samlede rett dersom retten har flere medlemmer.*

(2) *Forhandlingene i rettsmøter skal foregå med orden og verdighet. Rettens leder kan tilrettevise den som*

a) forstyrrer forhandlingene eller ikke følger et påbud fra retten,

b) kommer med utilbørlige eller åpenbart krenkende ytringer om noen eller

c) i ord eller handling opptrer på en måte som virker støtende eller på annen måte strider mot kravet til sømmelig opptreden under rettergang eller kan være til hinder for en forsvarlig behandling av saken.

(3) *En part eller dennes stedfortreder, prosessfullmektig eller forsvarer som er tilrettevist og som fortsatt opptrer utilbørlig, kan fratras ordet i rettsmøtet. I tilfeller hvor det å bli fratatt ordet eller bortvist vil medføre fravær i saken, skal vedkommende gjøres oppmerksom på det.*

(4) *Fortsetter den som er tilrettevist å forstyrre forhandlingene eller krenke domstolens verdighet, kan vedkommende bortvises fra rettsmøtet. De som er med i saken kan bare bortvises dersom opptreden fortsetter etter at vedkommende har fått tilrettevisning fra retten.*

(5) *Dersom rettens pålegg om bortvisning ikke blir etterkommet, kan retten ved kjennelse bestemme at vedkommende skal fengsles så lenge rettsmøtet pågår, men ikke ut over tre døgn.*

(6) Domstoladministrasjonen kan gi nærmere bestemmelser om bruk av kapper og annet antrekk under rettsmøte for dommere og rettens personale for øvrig, advokater og aktor og andre representanter for påtalemyndigheten.

Bestemmelsen viderefører §§ 123, 133, 134 første ledd og 142. Presiseringen i § 134 annet ledd annet ledd om at fengslig forvaring for den som trenger seg inn i rettsmøtet ikke er til hinder for senere strafforfølgelse, foreslås utelatt i ny lov. Muligheten for fengsling vil være en siste utvei til å gjenopprette orden i rettsmøtet, og foreslås videreført. Det foreslås at bestemmelsen også viser til hensynet til forsvarlig behandling av saken, for eksempel hvor tilhørerens plassering eller opptreden kan få et vitne til å vegre seg mot å gi fullstendig forklaring.

§ 15-3. Rettsmøter hvor det ikke møter prosessfullmektiger for noen av partene

(1) I rettsmøter hvor partene ikke møter med prosessfullmektig, skal det tas lyd- og bildeopptak fra forhandlingene i rettsmøtet. Retten kan beslutte at en av domstolens tjenestemenn eller en annen person skal delta under gjennomføringen av møtet. Partene skal på forhånd gjøres oppmerksom på muligheten for at en tredjeperson deltar under rettsmøtet.

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende ved gjennomføring av tvangsforretning.

Bestemmelsen foreslår en skjønnsmessig adgang til å beslutte at det i retten skal delta en tredjeperson. Denne personen kan være en tjenestemann ved domstolen eller en annen person, for eksempel dersom en part i en sak ønsker at en bestemt person skal være til stede. Det er overlatt til rettens skjønn hvordan slike rettsmøter skal gjennomføres, men det må legges vekt hva partene mener om spørsmålet. Partene skal på forhånd gjøres oppmerksom på muligheten for å få en tredjepersons tilstedeværelse i retten, men dette kan gjøres skriftlig i innkallingen til rettsmøtet.

Ordningen avløser rettsvitneordningen og er ikke undergitt de samme formelle krav til oppnevning mv. Den person som deltar i møtet har først og fremst funksjon som en form for medhjelper for dommeren i den grad det måtte være behov for det.

§ 15-4. Rettspråk

(1) Rettspråket er norsk. Om utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet gjelder sameloven § 3-4.

(2) Prosesskriv og dokumentbevis som ikke er på norsk, må være ledsaget av oversettelse. Oversettelsen må være bekreftet av offentlig godkjent translatør eller av en tolk. Retten kan gjøre unntak fra kravet til oversettelse av dokumentet dersom alle som opptrer i saken kan det fremmede språket eller retten finner at oversettelse av dokumentet kan gjøres i rettsmøtet.

(3) Når noen som ikke kan norsk skal delta i rettsmøte, skal det brukes tolk. Dersom sakens viktighet tilsier det, kan retten beslutte at protokollasjon også skal gjøres på det fremmede språket. Protokollasjonen skal forelegges partene for vedtakelse.

(4) Tolking kan unnlates dersom retten og partene, prosessfullmektiger og andre som deltar i saken kan det fremmede språket. I andre saker enn straffesaker kan tolking også unnlates dersom rettens medlemmer har tilstrekkelig kjennskap til det fremmede språket, og partene samtykker i at forklaringen ikke oversettes. I rettsmøte under etterforskningen i straffesaker, kan tolking av siktedes forklaring unnlates dersom dommeren kan det fremmede språket og oversettelse ikke er nødvendig av hensyn til siktede.

(5) Skal noen som er døv eller stum delta i rettsmøtet, skal det brukes tolk. Skal vedkommende avgi forklaring for retten, kan dette gjøres gjennom skriftlige spørsmål og svar.

Bestemmelsen viderefører §§ 135, 136, 136a og 137. Kravet om at tolken må være godkjent av retten, er utelatt i utkastet. Hvem som kan gjøre tjeneste som tolk følger av utkastets § 15-5.

I dagens lov står det at oversettelse kan unnlates dersom «alle vedkommende» forstår det fremmede språket. Som påpekt av Bøhn s. 600, dekker uttrykket «alle» rettens medlemmer, partene/partsrepresentanter, fornærmede, prosessfullmektiger, vitner og sakkyndige. Henvisningen til alle foreslås endret til alle som opptrer i saken.

Kravet til bruk av tolk er at noen som deltar i saken ikke «kan» norsk. I kravet om at vedkommende ikke må «kunne» norsk ligger en skjønsmessig vurdering. En alternativ formulering ville være å kreve at vedkommende behersker norsk eller har tilstrekkelige norskkunnskaper, men dette gjør ikke vurderingstemaet mer presist. Det kreves ikke grundige kunnskaper i norsk, men at vedkommende har slike kunnskaper at han eller hun kan få med seg det som skjer og sies i retten. Det foreslås at loven fortsatt bare krever at vedkommende «kan» norsk. Det foreslås presisert at et alternativ til å kreve skriftlig oversettelse når prosesskrivet inngis eller dokumentet fremlegges, er at det oversettes i rettsmøtet.

Dagens bestemmelse regulerer også det tilfellet at rettsvitnet ikke kan norsk; i tråd med forslaget om å avvikle rettsvitneordningen, foreslås den reguleringen opphevet.

Etter § 135 annet ledd er tolking ikke nødvendig dersom retten og partene kan det fremmede språket. Det er lagt til grunn at oppregningen ikke er uttømmende. Det må også kreves at prosessfullmektiger, aktor, forsvarer og fornærmede må kunne det fremmede språket for at tolking skal unnlates. Dette er i utkastet forsøkt omfattet ved å vise til at de som «deltar i saken» må kunne det fremmede språket.

§ 135 tredje ledd har en særbestemmelse om at det er unødvendig med tolk under etterforskningen i straffesaker dersom dommeren selv kan det fremmede språket. Som påpekt av Bøhn må bestemmelsen først og fremst ta sikte på situasjoner hvor siktede forklarer seg for dommeren. Den vil ikke gjelde tilfeller hvor siktede ikke forstår et vitne eller dommeren. Forskjellen fra unntaksregelen i sivile saker, er at samtykke ikke er nødvendig fra de andre aktørene.

§ 137 har en særregel om forklaringer fra noen som er døve eller stumme. Slike forklaringer kan enten gjøres ved skriftlige spørsmål og svar eller gjennom tolk. Et alternativ til regulering i domstoloven er at dette presiseres som unntak fra muntlighetsprinsippet, jf. tvisteloven § 9-14 og straffeprosessloven § 278. Særreguleringen om bruk av tolk når døve og stumme skal avgi forklaring, er strengt tatt overflødig gjennom kravet om bruk av tolk når noen som ikke kan norsk skal delta i forhandlingene. Men lovteksten vil ikke være opplysende dersom dette tilfellet utelates i lovteksten. I dagens lov er adgangen til bruk av tolk forbeholdt tilfeller der det skal avgis forklaring, noe som tilsynelatende ikke dekker tilfeller hvor det er parten som er døv eller stum. I utkastet er dette foreslått endret slik at tolk som utgangspunkt skal brukes i alle tilfeller hvor døve eller stumme deltar i rettsmøtet, men at adgang til skriftlighet dersom det bare er tale om å avgi forklaring.

§ 15-5. Tolker

(1) Som tolk i saker for domstolene skal brukes personer som er godkjent eller oppnevnt av retten. En protokollfører kan også gjøre tjeneste som tolk i saken.

(2) En tolk oppnevnt av retten har samme rettigheter og plikter som sakkyndige. Første gang noen gjør tjeneste som tolk, skal dommeren eller andre som har fullmakt til det, gjøre ham oppmerksom på de plikter som påhviler en rettstolk. Tolken skal avgi forsikring etter reglene i § 15-6.

(3) Oppnevnte tolker gjør tjeneste så lenge saken varer, med mindre de fritas fra tjeneste. Tolken skal følge forhandlingene i rettsmøtet og gjøre oppmerksom på misforståelser eller feiloppfatninger av det som sies eller i det som blir protokollert. Ved avslutningen av rettsmøtet skal tolken spørres om han har noe å tilføye. Rettstolkens erklæring skal protokolleres.

(4) Kongen kan gi forskrifter om tolker i saker for domstolene.

Bestemmelsen samler domstollovens regler om tolker. Presiseringen om at tolker må være oppnevnt eller godkjent av retten foreslås inntatt her, og ikke som del av bestemmelsene hvor det kreves tolking. I tillegg foreslås det noen presiseringer om forsikring mv. som i dag dekkes av henvisningene til § 103 og 104.

§ 15-6. Forsikringer

Når ikke annet er bestemt, avgis forsikring for retten ved at den som tar imot forsikringen, spør: «Forsikrer du at...». Til dette svarer den som skal gi forsikring, stående: «Det forsikrer jeg.» Når forsikring gis skriftlig, skal bekreftelse n formuleres slik: «Det forsikrer jeg.»

Utkastet har i tråd med tvistelovens modernisering, endret fra De- til du-form.

Kapittel 16 Offentlighet i domstolene

§ 16-1. Møteoffentlighet, referatrett og dokumentinnsyn

(1) Rettsmøter er offentlige og forhandlinger i rettsmøter og rettsavgjørelser kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller i medhold av lov. Om rett til dokumentinnsyn i saker for domstolene, gjelder tvisteloven og straffeprosessloven.

(2) Så lenge det ikke gjelder forbud mot offentlighet, skal retten ved anvendelse av bestemmelser som begrenser offentlighetens innsyn i rettergangen, vurdere om innsyn likevel skal gis.

(3) Retten skal ved åpning av rettsmøter, eller så snart det er truffet avgjørelser om unntak fra offentlighet, gi meddelelse om de begrensninger som gjelder. Opplesning av domsslutninger gjøres alltid offentlig, men personopplysninger kan utelates når hensynet til privatlivets fred tilsier det.

(4) Kongen kan gi nærmere bestemmelser om elektronisk adgang til saksdokumenter og rettsavgjørelser for pressen.

Bestemmelsene i første og annet ledd er nye og er ment som en innledende bestemmelse om offentlighetsprinsippet. Den slår fast grunnleggende utgangspunktet om allmennhetens krav på møteoffentlighet, referatrett og innsyn i rettsavgjørelser og til en viss grad saksdokumenter.

I annet ledd foreslås en programmerklæring om rettens plikt til å vurdere meroffentlighet. Arbeidsgruppen som vurderte delrevisjon av reglene om offentlighet i rettspleien, foreslo en bestemmelse om plikt til å vurdere meroffentlighet for innsyn i dokumenter, jf. punkt 16.3.2. I utkastet

foreslås det en generell bestemmelse – det vil si som omfatter både møteoffentlighet og dokumentoffentlighet.

Tredje ledd viderefører § 124 første, tredje og fjerde ledd.

Fjerde ledd inntar en forskriftshjemmel for bestemmelser om dokumentinnsyn gjennom elektroniske pressesider.

§ 16-2. Alminnelige regler om lukkede rettsmøter. Taushetsplikt

(1) Dersom retten bestemmer at rettsmøtet skal være lukket, har bare de som har med saken å gjøre, rett til å være til stede. I straffesaker har fornærmede rett til å være til stede i lukkede rettsmøter, med mindre særlige grunner taler mot det. Det samme gjelder etterlatte som nevnt i straffeprosessloven § 93a. Hvis særlige grunner taler for det, kan retten bestemme at andre enn dem som har med saken å gjøre, kan være til stede.

(2) Dersom særlige grunner taler for at sakens opplysninger helt eller delvis bør holdes hemmelig, inntil videre eller for bestandig, kan retten gi de tilstedeværende pålegg om det. Ved muntlige forhandlinger om bevisavskjæring av opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjettede ledd, skal de tilstedeværende bevare taushet om det som fremkommer der, frem til det eventuelt avsies kjennelse som tillater opplysningene ført som bevis.

Bestemmelsen viderefører § 127 og § 128. Det er også foreslått en rent opplysende bestemmelse om hva det vil si at det besluttes lukket rettsmøte («lukkede dører»)⁴². Strukturen i annet ledd er at kan-regelen står før skal-regelen om hemmelighold. Presiseringer om at pålegg om taushetsplikt skal gis ved kjennelse er utelatt da avgjørelsesformen følger av § 16-7.

Bestemmelsen har flere regler som kun gjelder straffesaker. Et alternativ til å videreføre bestemmelsene i domstolloven, er å innta bestemmelsene i utkastets annet ledd i straffeprosessloven, slik at straffeprosessloven i større grad gir en fullstendig regulering av behandlingen av spesielle saker. Domstollovens regler vil da gjelde så langt straffeprosessloven ikke har strengere regler.

§ 16-3. Om når rettsmøter er lukkede rettsmøter

(1) Rettsmøter i saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling av formuen, skal være lukkede rettsmøter, med mindre retten av særlige grunner beslutter at saken helt eller delvis skal være offentlig. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

(2) I andre tilfeller kan retten treffe avgjørelse om at rettsmøte helt eller delvis skal være lukket for offentligheten

a) når hensynet til statens forhold til en fremmed makt krever det,

b) når hensynet til privatlivets fred eller til ærbarhet krever det,

c) når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd,

⁴² Bøhn s. 542 mener «stengte dører» er en mer treffende betegnelse.

d) når en siktet er under 18 år, fornærmedes ettermæle krever det eller en siktet eller et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende,

e) når et vitne avhøres anonymt, jf. straffeprosessloven § 130 a,

f) i krigstid når hensynet til militære operasjoner eller militære avdelingers sikkerhet eller andre særlige grunner krever det, eller

g) når retten ved gjennomføring av rettslige granskninger finner det hensiktsmessig.

(3) Rettsmøter til behandling av en begjæring om anonym vitneførsel, jf. straffeprosessloven § 130 a eller § 234 a, skal være lukkede rettsmøter. Det samme gjelder for begjæringer etter straffeprosessloven §§ 28 tredje ledd tredje til sjette punktum, 242 a, 264 sjette ledd, 267 første ledd tredje punktum, jf. 264 sjette ledd og 292 a.

Bestemmelsen viderefører §§ 125, 126 og 127, men med en litt annen redigering.

§ 16-4. Begrensninger i retten til offentlig gjengivelse av forhandlinger i rettsmøte

(1) Retten kan ved kjennelse helt eller delvis forby offentlig gjengivelse av forhandlingene i rettsmøte

a) når retten frykter at offentlig gjengivelse av forhandlingene vil kunne ha skadelig virkning på opplysningen eller på dømmelsen av saken, eller

b) når rettsmøtet holdes eller kan holdes for lukkede dører.

(2) I straffesaker må ingen gjengi offentlig noe av forhandlingene i rettsmøte utenfor hovedforhandlingen, med unntak for saker om tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248.

(3) I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, må forhandlingene ikke gjengis offentlig, med mindre retten av særlige grunner beslutter at offentlig gjengivelse i anonymisert form helt eller delvis tillates. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

(4) Referatforbud etter første eller annet ledd gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter annet ledd bokstav a gjelder aldri lenger enn til dom er avsagt. Forbud etter annet ledd skal oppheves når det antas at grunnen til forbudet ikke lenger er til stede og kan ankes av dem som har vært til stede under forhandlingen.

Bestemmelsen viderefører § 129, med noen redigeringsmessige endringer.

§ 16-5. Begrensninger i retten til offentlig gjengivelse av rettsavgjørelser

(1) Retten kan forby at hele eller deler av en rettsavgjørelse gjengis offentlig hvis

a) hensynet til privatlivets fred eller fornærmedes ettermæle krever det, eller

b) etterforskningshensyn krever at en kjennelse eller beslutning avsagt i en straffesak utenfor hovedforhandling ikke blir offentlig gjengitt.

(2) Forbudet gjelder til retten beslutter at det skal oppheves. Forbud etter bokstav a gjelder ikke en domsslutning så langt den kan gjengis uten å røpe noens identitet. Enhver kan anke et forbud eller en nektelse av å oppheve et forbud etter leddet her.

(3) Retten kan forby at rettsavgjørelser gjengis offentlig før avgjørelsen er meddelt partene og fornærmede eller etterlatte i lovbestemt rekkefølge, jf. straffeprosessloven § 93 a annet ledd annet punktum. Slikt forbud gjelder likevel ikke for lengre tid enn to uker etter avsigelsen av rettsavgjørelsen.

(4) I saker etter ekteskapsloven eller barneloven og i saker mellom ektefeller eller fraskilte om fordeling eller tildeling av formuen, kan rettsavgjørelser bare gjengis offentlig i anonymisert form. Det samme gjelder i tilsvarende saker mellom personer som er eller har vært samboere.

(5) Kjennelse som forbyr bruk av opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, som bevis, kan bare gjengis offentlig i anonymisert form.

Bestemmelsen viderefører § 130.

§ 16-6. Lyd- og bildeopptak mv. fra forhandlinger mv.

(1) Under rettsmøter kan fotografering og filmopptak bare skje med rettens tillatelse. Det samme gjelder opptak for radio, fjernsyn eller internett.

(2) Rettens tillatelse kan gis når det ikke kan antas å ha uheldig virkning for behandlingen av saken og heller ikke andre hensyn taler avgjørende imot. Før tillatelse gis, skal partene ha anledning til å uttale seg.

(3) Det er forbudt å fotografere eller gjøre opptak av siktede eller domfelte på vei til eller fra rettsmøtet, under rettsmøtet, eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, uten vedkommendes samtykke.

(4) Kongen kan gi nærmere regler til utfylling og gjennomføring av disse bestemmelser.

(5) Kongen kan i forskrift gi saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for søknad om tillatelse til fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 andre ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn, herunder hensynet til privatpersoners beskyttelsesverdige interesser.

Bestemmelsen erstatter § 131a og bygger på arbeidsgruppens forslag til felles regulering for sivile saker og straffesaker, jf. punkt 16.3.4.

§ 16-7. Behandlingsmåten for spørsmål om unntak fra offentlighet

(1) Spørsmål om unntak fra reglene om offentlighet behandles i lukket rettsmøte og avgjøres ved kjennelse. En eller flere representanter for pressen skal på begjæring gis rimelig anledning til å uttale seg før spørsmål om begrensninger i forhandlingenes offentlighet blir forhandlet og avgjort i rettsmøte. Avgjørelser om begrensning i adgangen til å gjengi rettsavgjørelser offentlig kan treffes av rettens leder.

(2) Retten kan omgjøre kjennelser om unntak fra offentlighet.

(3) En kjennelse om at rettsmøte skal være lukket, kan ankes av representanter for pressen og pressens organisasjoner. Det stilles ikke krav om rettslig interesse for slik anke. Anken gis ikke oppsettende virkning.

Bestemmelsen viderefører § 124 annet ledd. Det er også inntatt arbeidsgruppens forslag om ankerett for pressen i saker om at rettsmøter skal være lukkede.

I utkastets første ledd siste punktum foreslås det at det sies uttrykkelig at avgjørelser om unntak fra reglene om offentlighet kan omgjøres. Dette er strengt tatt overflødig fordi omgjøringssadgang vil følge av bestemmelsene i tvisteloven og straffeprosessloven. Den blir en rent opplysende bestemmelse for bestemmelser som også skal leses av legfolk.

Det foreslås presisert at avgjørelsesform er kjennelse for avgjørelser som begrenser offentligheten i forhold til lovens utgangspunkt, jf. punkt 16.3.5. Dermed vil avgjørelsesformen for tillatelse til film- og lydopptak være beslutning, uavhengig av om tillatelse gis eller ikke. Avhengig av sakens karakter kan kravet til forsvarlig saksbehandling tilsi at også slike avgjørelser begrunnes. I tilfeller hvor begrensning av offentligheten følger direkte av loven, kreves det heller ikke at begrensningen fastsettes ved kjennelse, jf. arbeidsgruppens rapport s. 54.

Kapittel 17 Frister

I Frister og fristberegning i rettergang

§ 17-1. Beregning av frister

(1) I frister fastsatt i antall dager medregnes ikke dagen da fristen begynner å løpe. Møtedagen eller dagen da den handling fristen gjelder tidligst kan gjennomføres, skal medregnes.

(2) Frister fastsatt i uker, måneder eller år, ender på den dag i den siste uke eller måned som etter sitt navn eller tall svarer til den dag fristen begynte å løpe. Har måneden dette tallet, ender fristen på den siste dag i måneden.

(3) Ender en frist på en lørdag, helgedag eller dag som etter lovgivningen er likestilt med helgedag, forlenges fristen til den nærmest følgende virkedag. Fristens siste dag kan også angis som en bestemt kalenderdag.

(4) Er fristen fastsatt i timer, medregnes ikke helgedager og dager som etter lovgivningen er likestilt med helgedager.

(5) Når det i denne lov eller tvisteloven, straffeprosessloven eller tvangsfullbyrdelsesloven er fastsatt en frist for innkallelse til møte i retten, skal det til lovens frist gjøres et skjønnsmessig tillegg for reisetid.

Bestemmelsen viderefører §§ 145, 148 og 149 med noen språklige endringer. Formålet er å samle bestemmelsene om fristberegning.

§ 17-2. Unntak fra fristløp (rettsferie)

(1) Frister for prosesshandlinger som er nødvendige for å avvære fraværavgjørelser løper ikke fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar.

(2) Den del av en frist som er igjen ved begynnelsen av disse periodene, begynner å løpe ved utløpet av perioden. Frister som skulle ha begynt å løpe i dette tidsrommet, begynner først ved utløpet av perioden.

(3) Retten kan beslutte at fristen likevel skal løpe i denne perioden dersom saken trenger hurtig behandling eller hensynet til partene ikke taler imot. Beslutningen kan ikke angripes. I pålegget om prosesshandlingen skal det meddeles parten at det er truffet beslutning om unntak fra fristreglene i første ledd.

Bestemmelsen viderefører § 140 om «rettsferie». Bestemmelsen kan i dagens lov virke misvisende. Domstolene har ikke «ferie» i betydning at virksomheten stopper opp. Bestemmelsens praktiske betydning gjelder fristens løp: I bestemte perioder av året løper ikke frister, med mindre annet er bestemt. Bestemmelsen om ferieperiode foreslås innarbeidet i bestemmelsene om frister. Etter tvistelovreformen er det lagt til grunn at ankefrister ikke løper i ferietiden, med den følge at saksbehandlingstiden forlenges, jf. Rt. 2008 s. 1263. Det har vært reist innvendinger mot rettstilstanden, men det kan også anføres argumenter til støtte for den, selv om fristløpet i noen tilfeller kan bli langt.

§ 17-3. Fristavbrudd

(1) Skal forkynnelse skje innen en frist, må dokumentet være avgitt til forkynnelse innen utløpet av fristen. Ved bruk av elektronisk kommunikasjon, avbrytes fristen ved avsendelse til riktig elektronisk adresse.

(2) Skal en prosesshandling i en sak foretas innen en frist, avbrytes fristen ved at dokumentet før utløpet av fristen er avgitt til postoperatør eller offentlig tjenestemann som skal formidle dokumentet. Det samme gjelder når en frist skal avbrytes ved saksanlegg eller tilsvarende skritt eller ved prosessvarsel til tredjemann. Ved bruk av elektronisk kommunikasjon, avbrytes fristen ved avsendelse til riktig elektronisk adresse.

(3) Kommer ikke dokumentet frem, eller blir forkynnelsen ikke utført, må prosesshandlingen gjentas innen 1 uke etter at vedkommende har fått vite om dette eller burde ha forstått det, eller om den opprinnelige frist er kortere, innen en frist av samme lengde som denne. Ble prosesshandlingen ikke foretatt ved rekommandert brev, må det i alle slike tilfelle senest være gjentatt innen 1 måned etter det tidspunkt da prosesshandlingen opprinnelig skulle vært foretatt, enten ved elektronisk oversendelse som er bekreftet mottatt, ved rekommandert brev eller ved overlevering av skriftet til rette vedkommende på bestemmelsesstedet. Ved bruk av elektronisk kommunikasjon er fristene i første og annet punktum henholdsvis 1 dag og 1 uke.

(4) Kongen kan gi nærmere regler om at avgivelse med virkning etter denne paragraf skal kunne skje også til tjenestemann eller postoperatør eller telegraf- eller telefonstasjon i fremmed stat.

Bestemmelsen viderefører § 146 med noen språklige endringer. Uttrykket «skrift» er forslått endret til «dokument». I gjeldende lov må fristavbrudd skje ved at det som skal sendes, leveres til postoperatør eller «telegraf- eller telefonstasjon». I utkastet er dette foreslått erstattet av en generell henvisning til at fristen avbrytes ved at dokumentet avgis til den offentlige tjenestemannen som skal utføre forkynnelsen eller til andre som skal utføre forkynnelsen eller bringe dokumentet til vedkommende tjenestemann. Realiteten er den samme, men lovteksten har ingen presisering av kommunikasjonsform. Alternativene telegram og telefonstasjon foreslås utelatt.

§ 17-4. Frister fastsatt av retten

Frister fastsatt av retten eller som etter loven knytter seg til rettens avgjørelser, løper fra det tidspunkt da avgjørelsen er lovlig forkynt eller meddelt, hvis ikke annet er bestemt.

Bestemmelsen viderefører § 147 med noen språklige endringer. Etter lovens formulering må beslutningen være fastsatt av retten, det vil si en dommer. Det er som utgangspunkt ikke adgang til å delegere myndighet til å fastsette preklusive frister.⁴³

§ 17-5. Adgangen til å forkorte eller forlenge frister

(1) Retten kan forkorte lovbestemte frister og frister fastsatt av retten hvis partene er enige om det eller den part som har fristen, samtykker.

(2) Er en part forhindret fra å foreta prosesshandlingen før utløpet av fristen, kan retten på begjæring fra parten forlenge fristen. Er fristen lovbestemt, kan den bare forlenges hvis det er bestemt i lov. Begjæres det ytterligere forlengelse av fristen, skal motparten såvidt mulig få uttale seg om spørsmålet.

Bestemmelsen viderefører § 150 med noen språklige endringer. 151 annet ledd tredje punktum om at partenes enighet ikke er avgjørende, antas ikke å ha praktisk betydning og er utelatt. Dagens prosessregler er innrettet på effektiv behandling av saker, med tvisteloven som et foreløpig siste uttrykk for lovgiver syn på dette.

§ 17-6. Virkning av fristutløp

(1) Hvis en prosesshandling ikke blir foretatt innenfor den fastsatte frist, kan den ikke foretas senere, med mindre annet er bestemt ved lov.

(2) De lovbestemte følger av at fristen for en prosesshandling utløper uten at prosesshandlingen er foretatt, inntre av seg selv, hvis ikke annet er bestemt ved lov.

(3) Dersom følgen bare inntre etter begjæring, kan prosesshandlingen foretas frem til begjæring er fremsatt. Hvis forsømmelsen skjer i et rettsmøte, kan prosesshandlingen foretas så lenge forhandlingene om den fremsatte begjæringen ikke er avsluttet.

(4) Hvis fristen for å foreta samme prosesshandling løper ut til forskjellige tider for flere prosessfeller, kan en prosessfelle fremdeles foreta handlingen etter at hans egen frist er utløpt, så lenge fristen løper for en annen prosessfelle som også foretar handlingen.

Bestemmelsen viderefører §§ 150 og 152 med noen språklige endringer. Som påpekt av Bøhn, er presumsjonen etter første ledd noe som ville gjelde selv om det ikke var lovfestet i domstolloven. Den foreslås videreført som en opplysende bestemmelse. Det foreslås også at § 150 om situasjonen med prosessfeller inntas i samme bestemmelse, som en særregel om fristutløpet i en spesiell situasjon.

Kapittel 18 Forkynnelser og meddelelser

I Virkeområde. Hva forkynnelser og meddelelser er

§ 18-1. Virkeområde

⁴³ Sml Bøhn s. 663–664 og Frostating lagmannsretts avgjørelser 20. september 2013 (13-120592ASK-FROS) og 19. april 2013 (13-047610ASD-FROS).

(1) Forkynnelser og meddelelser gjennomføres etter reglene i dette kapittel, hvis ikke annet er bestemt.

(2) Kongen kan gi nærmere bestemmelser om forkynnelser og meddelelser etter dette kapittel. Kongen kan ved forskrift gjøre unntak fra lovbestemte krav til skriftlig kommunikasjon med domstolene og gi nærmere regler om elektronisk kommunikasjon, herunder regler om signering, autentisering, integritet og konfidensialitet og regler som stiller krav til produkter, tjenester og standarder som er nødvendige for slik kommunikasjon.

Bestemmelsen viderefører § 159 med en rent språklig oppdatering. Bestemmelsen er noe forenklet ved at det ikke er noen henvisning til at dette skal skje i saker for domstolene, noe som var tvetydig i 1915-loven § 159. Tillegget i 1915-loven om at meddelelser «som gives i anledning av en rettsak» knyttet seg til meddelelser, slik at forkynnelse skulle følge reglene i domstolloven uavhengig av om det var i rettergang. Presiseringen av at reglene alltid gjaldt for meddelelser hadde ikke noen praktisk betydning når det fullt ut er overlatt til domstolen å bestemme hvordan meddelelsen skal gjennomføres.

Det foreslås at forskriftshjemmelen fra §§ 190 og 197a inntas i den innledende bestemmelsen.

§ 18-2. Hvordan forkynnelser og meddelelser gjennomføres

(1) Meddelelser gjennomføres på den måte retten finner hensiktsmessig.

(2) Forkynnelser kan gjennomføres ved at:

a) dokumentet sendes til den det skal forkynnes for gjennom postoperatør, enten i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev (postforkynnelse),

b) dokumentet overleveres til forkynnelse ved et stevnevitne eller andre som etter reglene i dette kapittel kan gjennomføre forkynnelse (stevnevitneforkynnelse),

c) den som skal ha dokumentet, avgir erklæring om at dokumentet er mottatt (underhåndsforkynnelse),

d) dokumentet meddeles ved opplesning eller ved fremmøte i retten, eller

e) dokumentet forkynnes etter de særlige forkynningsformer i §§ 18-23 – 18-25.

(3) Etter begjæring fra offentlig myndighet skal Posten Norge AS sørge for at brev som gjelder rettssaker bringes til adressaten selv om brev ellers ikke bringes til adressater på vedkommende sted.

Bestemmelsen er dels ny og er ment som en pedagogisk innledning til forkynningsreglene. Den viderefører elementer fra flere bestemmelser i 1915-loven.

Bestemmelsen i første ledd viderefører § 186 første ledd. Paragraf 186 annet ledd bestemmer at bevitnelse fra offentlig myndighet eller mottakerens skriftlige erkjennelse er bevis for at meddelelsen er gitt, men det er i § 186 annet ledd annet punktum presisert at motbevis ikke er utelukket. Den gir en presumsjon som ikke sier mer enn det som følger av alminnelige bevisregler. Denne bevisregelen er derfor utelatt i utkastet. Domstolloven avskjærer ikke anke over rettens valg av meddelelsesform. I Rt. 2010 s. 246 er det lagt til grunn at slike beslutninger kan ankes, men at det er grunn til å vise tilbakeholdenhet ved overprøvingen. Noe annet er at beslutningen kan prøves som ledd i anke over avgjørelsen. Utkastet foreslår ingen endring i rettstilstanden. Dersom rettens beslutning om valg av meddelelsesform ankes, vil de vanlige kompetansebegrensningene gjelde for ankeinstansens prøving

av beslutninger. Det kan da ikke være grunn til å belaste domstolloven med en særlig regel om begrensning i ankeadgangen for et praktisk lite viktig spørsmål.

Bestemmelsen gir en kort definisjon av begrepene forkynnelse og meddelelse. Dette er innarbeidede uttrykk som på en kort måte angir skillet mellom de formelle prosedyrene for forkynning og den mer fleksible og åpne reguleringen av meddelelser. Det foreslås at dette skillet videreføres i ny lov, og at den nye loven av opplysningshensyn har en kort regulering av meddelelser.

Definisjonen av postforkynnelse viderefører § 163a første ledd, men med noen presiseringer. Det foreslås at unntaket for forliksrådets dokumenter blir opphevet, jf. merknader i punkt 18.3 foran.

I siste ledd foreslås inntatt bestemmelsen om adgangen til å pålegge Posten Norge As å bringe rundt brev til adressater på sted det normalt ikke bringes brev til. Da dette er en fellesbestemmelse for meddelelser og forkynnelser, foreslås det at den inntas i de innledende bestemmelsene.

II Hvem som kan motta forkynnelser og meddelelser

§ 18-3. Forkynnelse og meddelelser overfor fysiske personer

Forkynnelse og meddelelser til fysiske personer må gjennomføres overfor vedkommende personlig, med mindre annet er bestemt i dette kapittel.

Bestemmelsen er ny og kun inntatt for å virke opplysende. De praktiske unntaksregler om dette knytter seg til stevnevitneforkynnelse, som er inntatt i §§ 18-14 flg. Da modifikasjonen knytter seg til en bestemt forkynningsform, foreslås det at dette utdypes og presiseres i avsnittet om forkynningsformen, og ikke i et innledende avsnitt om hvem forkynnelser og meddelelser skal rettes til.

§ 18-4. Forkynning og meddelelse overfor upersonlige rettssubjekter

(1) For staten er det statsministeren eller statsråden for vedkommende departement, som tar imot forkynninger og meddelelser; for en fylkeskommune er det fylkesordføreren; for en kommune er det ordføreren; for en samkommune er det samkommunestyrets leder.

(2) For stiftelser, sparebanker, foreninger, selskaper, samvirkeforetak, statsforetak eller bo, mottas forkynnelser og meddelelser av den som styrer deres anliggender eller, hvis de styres av flere i forening, av styrets leder. Er det ingen leder, kan de rettes til ethvert medlem av styret.

(3) Disse bestemmelsene gjelder ikke hvis annet er bestemt ved lov.

Bestemmelsen viderefører § 191, men med en viss oppdatering av ordlyden. Alternativet «offentlige innretninger» har ikke et naturlig motstykke i tvisteloven. Det foreslås utelatt i ny lov.

§ 18-5. Forkynnelser og meddelelser til fullmektiger

(1) Den som har prokura eller annen alminnelig fullmakt, kan ta imot forkynnelser og meddelelser på vegne av fullmaktsgiveren i saker som faller innenfor fullmakten.

(2) Den som skal ha forkynnelser eller meddelelser, kan gi en annen fullmakt til å ta imot disse. Meddelelse om slik fullmakt må gis til retten og motparten. I saker hvor offentlige hensyn begrenser partenes rådighet, kan slik fullmakt bare gis hvis retten godkjenner det. Godkjennelsen kan på ethvert

tidspunkt trekkes tilbake. Er det grunn til å tro at en forkynnelse ikke har kommet frem til fullmaktsgiveren, bør retten så vidt mulig gi fullmaktsgiveren melding om forkynnelsen.

Utkastets første ledd viderefører § 192, men med en justering av ordlyden. Etter § 192 kunne fullmektigen motta forkynnelse og meddelelse for «retssaker» som falt innenfor fullmaktens område. Bøhn side 802 påpeker at det i Rt. 1968 side 983 forutsettes at bestemmelsen også får anvendelse ved behandling av konkurs, uten at det nødvendigvis har oppstått tvist under behandlingen. Ordlydens henvisning til rettssaker kan da skape misforståelser.

Utkastet til annet ledd viderefører § 194, men er søkt forenklet og oppdatert. Vilkåret om at melding skal gis «så vidt mulig» sikter til at melding må søkes gitt «i tide». Som påpekt av Bøhn s. 809, forutsetter bestemmelsen at retten og motparten får melding om fullmakten, og dette foreslås presisert i lovteksten.

§ 18-6. Forkynnelser og meddelelser til prosessfullmektiger

(1) Den som har fått prosessfullmakt for en sak, kan motta forkynnelser og meddelelser i saken på vegne av parten, hvis ikke annet er bestemt i lov.

(2) Forkynnelser og meddelelser om anke mot avgjørelser som avslutter en sak eller en selvstendig del av en sak, eller om oppfriskning eller gjenåpning kan ikke rettes til prosessfullmektigen, med mindre prosessfullmakten uttrykkelig hjemler det eller bemyndiger til å foreta de nevnte rettergangsskritt. Det samme gjelder for forkynnelser og meddelelser ved fullbyrdelse av en dom eller kjennelse.

(3) Når innkalling til et rettsmøte forkynnes for en part personlig, skal partens prosessfullmektig også gis meddelelse om møtet.

Bestemmelsen viderefører § 193 med noen språklige endringer. I første ledd er formuleringen endret fra å si hvem forkynnelsen eller meddelelsen må «rettes til», til å si hvem som kan «motta». I dagens lov er formuleringene ikke konsekvente; §§ 191 og 192 taler om det å «motta», mens § 194 taler om begge deler.

I gjeldende lov brukes uttrykket «almindelig procesfuldmagt». Dette har sammenheng med skillet i tvistemålsloven § 47 og § 48 mellom alminnelig og begrenset prosessfullmakt. I tvisteloven er reglene om prosessfullmakt inntatt i § 3-4, men den skiller ikke mellom alminnelig og begrenset prosessfullmakt. I utkastet foreslås det derfor at det kun vises til «prosessfullmakt».

§ 18-7. Pålegg om fullmektig

(1) Dersom en part ikke har bopel, fast arbeidsted eller forretningssted i Norge og stevnevitneforkynnelse ikke kan gjennomføres etter §§ 18-14 flg., og parten heller ikke har antatt en prosessfullmektig, kan retten pålegge parten å oppgi en person med bopel i Norge som kan motta forkynnelser og meddelelser under sakens behandling. Plikten til å utpeke fullmektig består inntil saken er rettskraftig avgjort.

(2) Dersom pålegget ikke blir oppfylt, kan forkynnelser foretas ved rekommandert brev til partens sist kjente adresse. Forkynnelse skal da anses utført når brevet er innlevert til postoperatør.

Bestemmelsen viderefører § 195 med enkelte språklige justeringer. Presiseringen om at parten må utpeke en person i utkastet er bostedskravet endret fra «i nærheten av» rettsstedet til å være et krav om

at vedkommende må ha bopel i Norge.⁴⁴ I utkastet er det også gjort den endring at forutsetningen om at parten ikke må ha bopel, arbeidssted eller forretningsadresse i Norge, ikke fremgår uttrykkelig av ordlyden. Dette vil i stedet dekkes av at forkynnelse ikke kan gjennom

Under saken foreslått endret til under sakens behandling. Unntaket fra ankeregelen er ikke foreslått videreført. Dersom beslutningen ankes, vil den alminnelige begrensningen i tvisteloven § 29-3 tredje ledd få anvendelse.⁴⁵

Annet ledd viderefører § 195 annet ledd, men alternativet «rettskraftig dom» er endret til rettskraftig avgjort. Bestemmelsen i § 195 annet ledd suppleres av reglene i § 178 om forkynnelser gjennom rekommandert brev som ikke omfattes av reglene om postforkynnelse som foreslås flyttet til et avsnitt om særlige forkynningsformer.

§ 18-8. Endring av bopel eller kontorsted

Når en part eller hans lovlige stedfortreder eller prosessfullmektig eller andre som forkynnelser og meddelelser kan rettes til etter §§ 18-4, 18-5 eller 18-7, skifter bopel eller kontorsted under sakens behandling, må den nye bopel eller kontoradressen meldes for retten. Dersom slik melding ikke er gitt, kan forkynnelser og meddelelser rettes til tidligere bopel eller kontoradresse etter § 18-12 eller § 18-15 sjette og syvende ledd. Dette gjelder likevel ikke dersom retten på annen måte er kjent med den nye adressen eller det er mulig å forkynne på arbeidssted.

Bestemmelsen viderefører § 196, med noen justeringer for å søke å fange opp de presiseringer som følger av rettspraksis. Etter ordlyden er det tilstrekkelig for å legge til grunn tidligere adresse at det ikke er gitt pliktig melding. Forbeholdet om at den nye adressen «på forhånd er kjent», kunne tyde på at det ikke stilles særlige krav om undersøkelser fra rettens side. Bestemmelsen er ikke tolket slik i praksis. Det gjelder en viss undersøkelsesplikt, og det er klart at dersom retten ved forholdsvis enkle midler kan finne den nye adressen, må forkynnelser og meddelelser sendes dit. Dette bør reflekteres i ordlyden. Det oppstilles to vilkår for å kunne rette meldingen til tidligere adresse: Retten må ikke ha holdepunkter for hva som er ny adresse, og det må ikke være mulig å forkynne på arbeidssted.

§ 18-9. Hvem som kan motta forkynnelser og meddelelser i straffesaker

(1) I straffesaker får §§ 18-5 – 18-8 bare anvendelse på den private saksøker og den fornærmede som har sluttet seg til forfølgningen.

(2) Forkynning av tiltalebeslutning og innkalling til hovedforhandling i straffesaker kan sendes til siktedes offentlig oppnevnte forsvarer med anmodning om at denne forestår underhåndsforkynnelse overfor siktede.

Bestemmelsen viderefører § 197. Alternativet er å innta slike detaljregler i straffeprosessloven, med en henvisningsbestemmelse i domstolloven.

III Alminnelige regler om gjennomføring av forkynnelse

§ 18-10. Gjennomføring av forkynnelse

⁴⁴ Jf. Bøhn s. 811.

⁴⁵ Jf. Bøhn s. 811.

(1) Forkynnelse gjennomføres ved at et eksemplar av dokumentet i samsvar med reglene i dette kapittel overleveres til eller stilles til rådighet for den det skal forkynnes for. Har noen rett til å motta forkynning på vegne av andre uten at mottakeren er deres felles prosessfullmektig, skal det ved forkynningen overgis eller stilles til rådighet et eksemplar av dokumentet for hver av dem. Dersom forkynnelse gjennomføres overfor andre enn mottakeren personlig og det er av stor betydning at dokumentet kommer frem, skal retten så vidt mulig underrette vedkommende om forkynnelsen.

(2) Den som har utstedt dokumentet som skal forkynnes, skal innlevere det nødvendige antall eksemplarer av dokumentet. Hvis det nødvendige antall eksemplarer ikke foreligger, skal den som utfører forkynnelsen sørge for et tilstrekkelig antall kopier.

(3) Det som skal forkynnes, må foreligge skriftlig og være underskrevet og datert. Dokumentet kan avgis til forkynnelse i lukket omslag som har bevitnelse på hvem som er avsender og for øvrig oppgir som er nødvendig for å beskrive dokumentet som skal forkynnes. Alle eksemplarer av dokumentet skal ha påtegning om at de er likelydende. Kopi av dokument som avgis til forkynnelse skal ha bevitnelse om at det er rett kopi. Bevitnelse må være gitt av offentlig tjenestemann eller advokat. Notarius publicus og stevnevitne plikter å gi bekreftelse om noen krever det.

(4) Den som har begjært forkynning skal i tide få melding om hvorvidt forkynnelsen er gjennomført sammen med dokumentasjon. Dersom forkynnelse ikke er gjennomført skal det samtidig opplyses om hvorfor det ikke var mulig. Dersom dokumentet som skal forkynnes er stilt til rådighet for avhenting på offentlig kontor, skal det hvis mottakeren har hentet dokumentet, gis melding til den som har begjært forkynnelse.

(5) Har den som skal motta forkynnelse ikke kjent bopel eller oppholdssted, kan retten pålegge politiet å foreta nødvendige undersøkelser

(6) Kongen kan bestemme at det som skal forkynnes kan meddeles per telefaks eller ved andre elektroniske kommunikasjonsmidler til den som skal utføre forkynnelsen og fastsette nærmere regler om dette. Det kan også bestemmes at meddelelsen kan sendes via annen myndighet. Første og annet punktum gjelder også for dokumenter som meddeles fra utenlandsk myndighet og som skal forkynnes i Norge.

Bestemmelsen viderefører § 160 første ledd § 162 og § 164 og 182, 184. Bestemmelsen om at stevnevitner skal gi bekreftelse dersom det kreves, er utelatt fordi ordningen med rettsvitner foreslås opphevet.

§ 18-11. Virkningen av feil ved gjennomføring av forkynninger

Dersom gjennomføringen av en forkynnelse ikke skjer i samsvar med bestemmelsene her, er forkynnelsen likevel lovlig dersom dokumentet har kommet frem til mottakeren. Forkynnelse anses da lovlig gjennomført på det tidspunkt mottakeren har mottatt dokumentet.

Bestemmelsen viderefører § 183, men med en presisering. I domstolloven § 182 heter det at forkynning er lovlig selv om det har vært feil «ved iværksettelsen». Det tilsier at forkynning må ha vært forsøkt gjennomført. I Rt. 2007 side 1862 er det lagt til grunn at det må være foretatt noe som med rimelighet anses som en forkynnelse, og at de grunnleggende regler for én av forkynningsformene loven gir anvisning på, er fulgt. En ren underretning vil da aldri kunne få virkning som en forkynning. I utkastet er det formuleringen endret til at det må hefte feil ved «gjennomføringen» av forkynningen.

IV Postforkynnelse

§ 18-12. Gjennomføring av postforkynnelse

(1) Postforkynnelse gjennomføres ved at dokumentet sendes direkte til mottakeren enten gjennom vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev. Domstolen kan pålegge en klager eller saksøker å fremskaffe motpartens adresse.

(2) Forkynneestidspunktet skal fastsettes til 5 virkedager fra den dag brevet postlegges. Denne dato gjelder som forkynneestidspunkt selv om brevet kommer fram tidligere. Hvis særlige grunner foreligger, kan en tidligere eller senere dato fastsettes.

(3) Dersom adressaten godtgjør at han eller hun ikke har kunnet gjøre seg kjent med dokumentet innen forkynneesdatoen, og vil påberope seg dette, må vedkommende straks si fra til den forkynnende myndighet. Årsaken til forsinkelsen skal oppgis. Forkynneesdatoen skal da settes til det tidspunkt da adressaten først kunne gjøre seg kjent med, eventuelt burde ha gjort seg kjent med, dokumentet.

(4) Beslutning om endring av forkynneestidspunkt er ikke til hinder for at det senere kan reises tvist om hva som er rett tidspunkt. Eventuell motpart bør underrettes dersom forkynneestidspunktet endres.

Bestemmelsen viderefører § 163a første ledd første punktum og siste ledd.

Domstolloven § 163 a første ledd siste punktum bestemmer at forliksrådets dokumenter kan forkynnes i vanlig brev uten mottakskvittering. Selv om det kan anføres arbeidsmessige hensyn som begrunnelse for en slik ordning, fremstår dette ikke som en heldig regel. Den foreslås ikke videreført. Alternativet til å utelate unntaket i ny lov, er at oppfriskningsreglene gjelder for forliksrådet.

Oppregningen av hvilke myndigheter som kan foreta postal forkynning, foreslås utelatt. Det følger av lovens virkeområde at domstolene kan anvende denne forkynningsformen.

For at forkynneesreglene skal bli mer tilgjengelige, bør hovedregelen om forkynneestidspunktet fremgå av loven. Det foreslås derfor at § 7 første og annet ledd og 8 i forskrift om postforkynnelse inntas i lovteksten. Bestemmelsene i § 7 tredje ledd om at forkynneesdato registreres hos myndighetens journal mv. er reguleringer som ikke trenger å fremgå av lovteksten.

§ 18-13. Hvem som kan foreta postforkynnelse

Følgende myndigheter kan foreta postforkynnelse:

- a) Domstolene,*
- b) Forbrukertvistutvalget,*
- c) fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker,*
- d) påtalemyndigheten,*
- e) namsmenn,*
- f) lensmenn,*

g) namsfogder,

h) politistasjoner med sivile rettspleieoppgaver,

i) fylkesmenn og

j) advokater som skal innkalle vitner etter tvisteloven § 13-3 ved forkynning av vitnestevning.

Domstolloven § 163a fjerde ledd bestemmer at advokater som skal innkalle vitner, kan forkynne vitnestevning i vanlig brev vedlagt mottakskvittering eller i rekommandert brev. Denne regelen kan enten inntas i tvisteloven § 13-3; dette er en spesifikk regel for sivile saker, og kan gjøres gjennom en justering av ordlyden, for eksempel at det i tvisteloven § 13-3 første ledd annet punktum presiseres at advokater som skal innkalle vitner, kan forkynne vitnestevning etter domstollovens regler om postforkynning.

V Stevnevitneforkynnelse

§18-14. Gjennomføring av stevnevitneforkynnelse

(1) Stevnevitneforkynnelse gjennomføres ved at stevnevitnet eller personer som etter § 18-17 og 18-18 kan utføre slik forkynnelse, overlever eller stiller til rådighet et eksemplar av dokumentet til den som skal ha forkynnelsen eller til en som kan motta forkynnelse på vegne av denne etter bestemmelsene i § 18-15.

(2) Forkynnelse skal så vidt mulig foregå for vedkommende personlig på hans eller hennes bopel eller det sted vedkommende regelmessig utfører sitt arbeid. Forkynnelsen er likevel gyldig om den skjer for vedkommende på andre steder. Gjennomføres forkynnelsen for vedkommende personlig, bør stevnevitnet lese opp dokumentet eller opplyse om hva det inneholder. Gjelder det forkynnelse av oppmøtetidspunkt, skal stevnevitnet så vidt mulig meddele innholdet i skriftet.

(3) Nekter vedkommende å ta imot dokumentet, kan stevnevitnet legge det igjen på stedet eller legge det til avhenting på rettens kontor, på nærmeste poststed eller annet passende sted. Stevnevitnet skal så vidt mulig opplyse om hvor dokumentet kan hentes og at forkynnelsen er lovlig utført til tross for nektelsen.

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av §§ 168, 173 og 174. Formålet er å samle de bestemmelser som gjelder gjennomføringen av slik forkynnelse i en bestemmelse. Paragraf 167 har en ordensregel om at stevnevitneforkynnelse ikke «bør» skje på helligdager eller utenfor alminnelig dagtid, med mindre det er nødvendig. En slik begrensning bør heller inntas i retningslinjer for den praktiske gjennomføringen av stevnevitneforkynninger.

Første ledd gjentar for sammenhengens skyld beskrivelsen av stevnevitneforkynnelse i den innledende oversikten i § 18-2. I tillegg er presiseringen i § 173 om den rent praktiske gjennomføringen inntatt i første ledd.

Annet ledd flg. viderefører § 168, §§ 173 og § 174. Formålet er å samle de regler som gjelder stevnevitneforkynnelse som skjer overfor vedkommende personlig. Presiseringen om at forkynnelse er gyldig dersom den skjer andre steder, gjelder bare dersom dette skjer for vedkommende personlig. Adgangen til å forkynne for medlemmer av husstanden eller for arbeidsgiver, gjelder ikke dersom disse påtreffes andre steder. Det ligger utenfor mandatet å vurdere om forkynnelse om disse bør kunne

motta forkynnelse på andres vegne utenfor bopel eller arbeidssted. Bestemmelsen om at den det skal forkynnes for kan kreve at stevnevitnet leser opp dokumentet eller opplyser om hva det gjelder, foreslås endret. Det sentrale i denne sammenhengen er å sikre bevis for at dokumentet har kommet frem til vedkommende. Regelen om en rett til å kreve opplesning av dokumentet passer ikke i denne sammenhengen, og foreslås overlatt til stevnevitnets skjønn. I utkastet foreslås regelen derfor endret til at stevnevitnet bør lese opp dokumentet eller beskrive hva det inneholder.

§ 18-15. Stevnevitneforkynnelse ved at dokumentet overleveres til andre enn adressaten

(1) Dersom den som skal ha forkynnelsen ikke treffes på bopel eller arbeidsstedet, kan forkynnelsen skje for en myndig person av samme husstand som påtreffes der. Forkynnelse på bopel kan også skje overfor den vedkommende bor hos eller en myndig person i dennes husstand, eller overfor huseier eller den som på vegne av huseier fører tilsyn med boligen og som bor der. Forkynnelse på arbeidsstedet kan foregå for arbeidsgiver eller den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten eller noen som på vegne av virksomheten kan ta i mot forsendelser.

(2) Forkynnelse overfor næringsdrivende med fast forretningssted kan gjennomføres på forretningsstedet i saker med tilknytning til virksomheten. Kan dokumentet ikke forkynnes for vedkommende personlig, kan den gjennomføres overfor for en som er ansatt i virksomheten. Kan det ikke påvises et fast forretningssted, kan forkynnelsen skje på det siste faste forretningssted overfor en myndig person, som fortsatt er til stede der. Dette gjelder likevel ikke dersom det har gått mer enn seks måneder, siden forretningsstedet sist ble benyttet.

(3) Har en person som oppholder seg i riket verken bopel eller arbeidssted her og forkynnelsen er forsøkt gjennomført overfor vedkommende personlig, kan forkynnelsen gjennomføres på midlertidig oppholdssted overfor en myndig person av samme husstand eller for den vedkommende oppholder seg hos eller for en myndig person av dennes husstand.

(4) Den som selv er part i saken, kan ikke ta imot forkynnelse for motparten.

(5) Den som mottar forkynnelse etter denne bestemmelse skal så tidlig som mulig underrette vedkommende om forkynnelsen og overlevere dokumentet hvis det kan skje uten vesentlig ulempe eller utgift. Han skal straks si fra hvis han er kjent med forhold som kan være til hinder for at vedkommende ikke i tide kan få melding om forkynnelsen.

(6) Stevnevitnet kan etterlate skriftlig melding om forkynnelsen dersom:

a) den som etter bestemmelsene her kan ta imot forkynnelse, nekter å gjøre dette,

b) den som skal ta i mot forkynnelsen er forhindret fra å gi melding om forkynnelsen til adressaten, eller

c) det er ingen til stede som kan ta i mot forkynnelsen.

Melding skal gis i lukket omslag og gjelder og at det kan hentes på rettens kontor, nærmeste poststed eller annet passende sted.

(7) Dersom stedet forkynnelsen skal skje på er stengt eller det av andre grunner er hensiktsmessig, kan stevnevitnet sette opp oppslag med meldingen på døren eller annet passende sted. Stevnevitnet kan også underrette naboer om forkynnelsen og oppfordre dem til å gjøre mottakeren oppmerksom på den.

Utkastets viderefører bestemmelsene i §§ 169–172 og § 175 og § 176 om hvem som kan motta forkynnelse på vegne av den det skal forkynnes for. Uttrykket «voksen person» foreslås endret til «myndig person», selv om tolkningsspørsmålet ikke har noen helt klar løsning i dag.

§ 169 siste ledd bestemmer at forkynnelse kan skje overfor en «betjent». Det er ikke åpenbart hva som i dag ligger i dette uttrykket. Bøhn legger til grunn at det med dette må siktes til sekretærer eller resepsjonister i virksomhetene eller som for øvrig har servicefunksjon overfor omverdenen. Poenget må da være å vise til de personer i virksomheten som har som oppgave å motta kommunikasjon, slik som resepsjoner, forværelser eller postrom. I utkastet er det forsøkt omformulert for å få frem dette.

§ 18-16. Stevnevitnets bekreftelse av forkynnelsen

(1) Stevnevitnet skal bekrefte forkynnelsen ved påtegning på det dokumentet som forkynnes eller et særskilt vedlegg til dette. Påtegningen skal opplyse om tid og sted for forkynnelsen og hvem det er forkynt for. Dersom påtegning gis i et særskilt vedlegg må det opplyses om hva som er forkynt.

(3) Dersom forkynnelsen gjennomføres overfor andre enn mottakeren, skal den opplyse om hvordan den er gjennomført, og om det ved forkynnelsen er omstendigheter som kan ha betydning for om forkynnelsen er utført på lovlig måte. Det skal også opplyses om mottageren har uttalt eller stevnevitnet for øvrig er kjent med noe som kan ha betydning for om forkynnelsen er lovlig eller om vedkommende vil få dokumentet i tide.

Bestemmelsen viderefører kravene til bekreftelse som er inntatt i § 173 og § 177, med forslag til språklige oppdateringer. Unntaksregelen i § 173 annet punktum er foreslått opphevet. Bestemmelsen gjør unntak fra kravet om påtegning ved innkallelse til rettsmøter. Det er vanskelig å se at det er behov for en slik unntaksregel. Hensynet til unngå tvil og misforståelser tilsier at det også i disse tilfellene gis påtegning.

§ 18-17. Stevnevitner

(1) I lensmannsdistrikter er lensmannen hovedstevnevitne. I namsfogddistrikter er namsfogden hovedstevnevitne. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonssjefen hovedstevnevitne. Hjelpstevnevitner for hovedstevnevitnet må godkjennes av tingretten. Ligger avgjørelsen under flere retter, treffes den ved uenighet av domstoladministrasjonen.

(2) Ved Høyesterett kan det ansettes et eller flere stevnevitner til å utføre forkynnelser i den kommunen der Høyesterett har sete.

(3) Stevnevitner skal avgi forsikring til vedkommende rett om at de samvittighetsfullt vil oppfylle sine plikter som stevnevitne. Kongen kan gi nærmere bestemmelser om hvordan forsikringen skal lyde.

(4) Kongen kan gi nærmere bestemmelser om stevnevitners utførelse av forkynnelser.

Bestemmelsen viderefører § 63, og foreslås plassert i kapittelet om forkynnelse. Det er også gjort en tilføyelse i forskriftshjemmelen om at det kan gis forskrift om stevnevitnets utførelse av forkynnelser.

§ 18-18. Forkynnelse utført av andre enn stevnevitner

(1) Offentlige myndigheter kan i straffesaker la stevnevitneforkynnelse utføres av ansatt ved politiet eller i kriminalomsorgen. Overfor tjenestegjørende militærpersoner kan forkynnelse i straffesaker også utføres av befalingsmenn eller militærpoliti.

(2) Dersom det er nødvendig for å spare tid, kan offentlige myndigheter i andre saker la forkynnelse utføres av en person som retten har bemyndiget til det.

(3) Bestemmelsene om stevnevitner får tilsvarende anvendelse for dem som utfører forkynnelser etter denne bestemmelse.

Bestemmelsen viderefører § 165 annet ledd.

§ 18-19. Stevnevitnets plikt til å utføre forkynnelser

(1) Offentlig myndighet kan kreve forkynnelse gjennom stevnevitner. Slik forkynnelse kan utføres utenfor stevnevitnets rettskrets dersom det er nødvendig for å unngå forsinkelser.

(2) Andre kan kreve forkynnelse gjennom stevnevitner innenfor stevnevitnets rettskrets når forkynnelse er påkrevd etter loven, og det dokument som skal forkynnes oppfyller lovens krav. I andre tilfeller kan stevnevitnet nekte forkynnelse dersom forkynnelsen åpenbart er uten rettslig betydning.

(3) Nektelse av å gjennomføre en forkynnelse kan bringes inn for tingretten i stevnevitnets rettskrets eller for den rett som har saken.

Bestemmelsen viderefører § 166, med noen språklige endringer.

Utkastets annet ledd annet punktum er et forslag til forenkling av § 166 annet ledd annet punktum. I gjeldende lov er plikten til å gjennomføre slik forkynnelse ganske sammensatt: Dersom en meddelelse ikke strider mot lov og ærbarhet, kan stevnevitnet nekte å gjennomføre det dersom det vil være til hinder for andre forretninger eller meddelelsen er åpenbart uten rettslig betydning. Bøhn s. 721 nevner som eksempel at partene har avtalt at det skal brukes forkynnelse. Henvisningen til ærbarhet foreslås dekket av henvisningen til at forkynnelse åpenbart vil være uten rettslig betydning.

Tredje ledd viderefører § 166 annet ledd siste punktum. Bestemmelsens plassering i gjeldende lov kan skape tvil om den også gjelder nektelser av å utføre forkynnelse etter første ledd. Det er antatt at adgangen til å bringe spørsmålet inn for tingretten gjelder begge tilfeller. Bestemmelsen foreslås derfor inntatt i tredje led slik at det går klart frem at det gjelder i begge tilfeller.

VI Underhåndsforkynnelse

§ 18-20. Gjennomføring av underhåndsforkynnelse

(1) Underhåndsforkynnelse gjennomføres ved at den som skal ha forkynnelsen skriftlig erklærer at han har mottatt dokumentet. Forkynnelse har skjedd på det tidspunkt som fremgår av erklæringen, med mindre det er sannsynlig at forkynnelse har skjedd på et tidligere tidspunkt.

(2) Mellom offentlige tjenestemenn og advokater er en skriftlig erkjennelse bevis for at forkynnelse har skjedd. I andre tilfeller må erklæringen være bevitnet av en dommer, notarius, advokat eller et stevnevitne.

(3) Erklæringen om at dokumentet er mottatt bør være datert. Avgis erklæringen i et særskilt dokument, bør den klart opplyse hvilket dokument som er mottatt.

Bestemmelsen viderefører § 179, med noen språklige endringer.

Utgangspunktet for hva som er forkynnelsestidspunkt, er den generelle regelen om at det dokumentet som skal forkynnes må ha kommet frem til den det skal forkynnes for, det vil si at det enten er overlevert eller er stilt til rådighet for denne, men den skriftlige erklæringen er bevis for når dette har skjedd. Dette reiser særlige spørsmål når underhåndsforkynnelse skjer ved at dokumentet sendes i posten, og den det skal forkynnes for ikke er til stede på kontoret. Praksis har akseptert et visst fravær, jf. Rt. 2013 s. 1178. Slik utkastet er formulert, videreføres kravet om at det må være stilt til rådighet, det vil si ha kommet frem, uten at det kreves at mottakeren har gjort seg kjent med dokumentet.

Siste ledd er en videreføring av § 179 siste ledd første punktum, mens annet punktum ikke videreføres

VII Forkynnelse ved fremmøte i domstolen

§ 18-21. Forkynnelse i rettsmøte

(1) Meddelelse om dommer, kjennelser og beslutninger som gis til den som er til stede i rettsmøte, trer i stedet for forkynnelse, med mindre annet er bestemt i lov. Det samme gjelder meddelelser fra andre som fremsettes i rettsmøtet. Den som mottar forkynnelse i rettsmøte skal gjøres oppmerksom på at meddelelsen trer i stedet for forkynnelse, og spørres om han vil ha skriftlig gjengivelse av det som er meddelt.

(2) Den nedtegnede avgjørelsen skal så vidt mulig meddeles vedkommende senest dagen etter rettsmøtet. Forkynnelse anses skjedd i rettsmøtet selv om det ikke gis slik utskrift innenfor fristen eller utskriften ikke kommer frem til vedkommende.

Bestemmelsen viderefører domstolloven § 187.

Utkastets første ledd viderefører § 187 første punktum, men er språklig forenklet; kvalifiseringen «vedkommende personlig» antas å være overflødig ut fra sammenhengen i bestemmelsen. Formuleringen «om indholdet av retsboken» foreslås erstattet med henvisning til de avgjørelser som meddeles.

Det er lagt til grunn at domstolloven § 187 bygger på en forutsetning om at vedkommende skal gjøres oppmerksom på at meddelelsen trer i stedet for forkynning. Dette bør komme til uttrykk i lovteksten. Annet ledd annet punktum er en videreføring av § 187 siste punktum i.f., men formuleringen er tilpasset den mer tidsriktige formuleringen i tvisteloven § 19-5 annet ledd siste punktum. Det kan oppstå tvil om betydningen for forkynningstidspunktet av at vedkommende kan kreve skriftlig gjenpart av det som er meddelt.

§ 18-22. Domsforkynnelse og fremmøteforkynnelse i straffesaker

(1) Dom i straffesak kan forkynnes etter reglene om postforkynnelse eller etter reglene i annet og tredje ledd om domsforkynnelse og fremmøteforkynnelse. Dersom slik forkynnelse ikke er mulig, kan dommen forkynnes ved stevnevitne etter §§ 18-14 flg.

(2) Dersom dommen skal avsies ved opplesning, kan retten beslutte at forkynnelsen skal skje samtidig med domsavsigelsen (domsforkynnelse). Siktete plikter i så fall å møte til det rettsmøtet hvor dommen avsies. Er siktete til stede eller deltar i rettsmøtet ved fjernmøteteknikk når saken tas opp til doms, gjelder reglene i straffeprosessloven § 42 annet ledd. Er siktete ikke til stede, skal retten innkalle ham til domsavsigelsen etter reglene i straffeprosessloven § 86 jf. § 87 første ledd.

(3) Dersom dommen skal avsies ved underskriving, kan retten innkalle siktede til forkynnelse ved rettens kontor eller ved et annet offentlig kontor (fremmøteforkynnelse). Siktede plikter i så fall å møte til forkynnelsen. Er siktede til stede eller deltar i rettsmøtet ved fjernmøteteknikk når saken tas opp til doms, gjelder reglene i straffeprosessloven § 42 annet ledd. Er siktede ikke til stede, kan retten innkalle ham til forkynnelse etter reglene i straffeprosessloven § 86 jf. § 87 første ledd. Straffeprosessloven § 89 gjelder tilsvarende.

(4) Annet ledd tredje og fjerde punktum og straffeprosessloven §§ 86 tredje ledd, 88 og 89 gjelder tilsvarende for innkalling til fremmøteforkynnelse.

Bestemmelsen er en videreføring av § 159a. Bestemmelsen er begrenset til straffesaker og gjelder forkynnelse av dom. Dersom bestemmelsen skal videreføres i domstolloven, foreslås det at den inntas i et eget avsnitt/kapittel. Det saklig begrensede virkeområdet tilsier at bestemmelsen overføres til straffeprosessloven kapittel 5, for eksempel i tiknytning til § 43.

VIII Særlige forkynningsformer

§ 18-23. Forkynnelse ved offentlig kunngjøring

(1) Kan forkynnelse ikke gjennomføres etter bestemmelsene ellers i dette kapittel, kan retten i sivile saker bestemme at det som skal forkynnes skal stilles til rådighet ved rettens kontor eller hos annen offentlig myndighet eller på annet sted, og at en melding om dette og om det hovedsakelige innholdet skal kunngjøres på rettsstedet.

(2) Gjelder forkynnelsen et dokument hvor det reises sak, skal det så vidt mulig også gis melding om dette på vedkommendes siste kjente oppholdssted. Dokumentet skal helt eller delvis gjengis i Norsk lysingsblad og i en eller flere aviser som er alminnelig lest på det siste kjente bosted eller oppholdssted i Norge eller i utlandet. Har retten opplysninger om hvor vedkommende kan oppholde seg, bør vedkommende forsøkes varslet ved rekommandert brev eller ved kunngjøring i avis som er alminnelig lest på stedet. Kongen kan gi nærmere bestemmelser om adgangen til å kunngjøre meldinger på nettsted i tillegg til eller i stedet for kunngjøring etter bestemmelsene foran.

(3) Forkynnelse etter denne bestemmelse anses gjennomført fire uker etter oppslag, hvis ikke retten har besluttet en lengre gjennomføringstid eller mottakeren har meldt seg og mottatt dokumentet.

Bestemmelsen viderefører § 181, med noen språklige justeringer. Fysisk oppslag på rettssted eller ved kunngjøring, er ikke tidsmessig. Det foreslås derfor en forskriftshjemmel for bestemmelser om adgang til å bruke elektronisk kunngjøring i slike tilfeller.

§ 18-24 Forkynnelse gjennom rekommandert sending

(1) Dersom en forkynnelse med hjemmel i lov kan foretas ved rekommandert brev uten mottakskvittering, må en offentlig tjenestemann levere dokumentet som skal forkynnes til postoperatør. Dokumentet som skal forkynnes eller omslaget skal ha påtegning om når det ble innlevert til postoperatør. Notarius publicus og stevnevitne plikter å gi bekreftelse om noen krever det.

(2) Forkynnelsen ansees gjennomført to uker etter at dokumentet ble innlevert til postoperatør, hvis ikke vedkommende har fått brevet før dette tidspunktet.

Bestemmelsen viderefører § 178. Ut fra bestemmelsens plassering i utkastet, er presiseringen om at den ikke gjelder ved postforkynnelse. Forskjellen fra postforkynnelse viser seg i at det ved forkynnelse ved bruk av rekommandert sending, ikke kreves at det vedlegges mottakskvittering – det er selve avsendelsen som er forkynnelseshandlingen.

I domstolloven har særregelen bare betydning for § 195, mens det er enkelte bestemmelser om slik forkynnelse i særlovgivningen.

§ 18-25. Forkynnelse i utlandet

(1) Forkynnelse for personer som har kjent bopel eller oppholdssted i utlandet skjer på den måte som er hjemlet i bopels- eller oppholdslandets lover. Forkynnelse kan skje gjennom vedkommende norske utenriksstasjon hvis lovgivningen i landet ikke er til hinder for dette. Dokumenter som skal forkynnes av norsk utenriksstasjon, kan forkynnes postalt etter reglene i § 18-12.

(2) Dersom begjæring fra en domstol er nødvendig for å utføre forkynnelse i utlandet, kan enhver rett utferdige slik begjæring.

(3) For norske offentlige tjenestemenn som er ansatt i utlandet, kan forkynnelse skje gjennom deres overordnede. Forkynnelse for norske militære i tjeneste utenfor rikets grenser, skjer gjennom deres overordnede.

Bestemmelsen viderefører § 180.

Kapittel 19 Erstatningsansvar i anledning rettergang

Utkastet har to alternativer. Det foreslås prinsipielt at det er bestemmelser om erstatningsansvar, herunder ansvar overfor det offentlige. Det skisseres samtidig et alternativt forslag hvor det er regler om rettergangsbøter for utilbørlig opptreden og om brudd på medieforbud mv.

Forslag til regler om rettergangserstatning

§ 19-1. Erstatning som følge ugyldig fravær og manglende oppfyllelse av rettens pålegg for parter, vitner m.fl.

(1) Et vitne som forsettlig eller uaktsomt

a) uten gyldig grunn uteblir fra et rettsmøte,

b) bortvises fra rettsmøtet etter reglene i § 15-2,

c) ikke i tide har varslet retten om fravær,

d) forlater rettsstedet uten tillatelse eller

e) uten gyldig grunn unnlater eller nekter å etterkomme pålegg fra retten om å undersøke regnskap, møtereferater mv. , gjøre notater eller ta med dokumenter eller andre bevis, eller

f) nekter å avgi forklaring eller forsikring uten å begrunne det, eller bare oppgir en grunn for nektelsen som er forkastet ved rettskraftig avgjørelse eller som er åpenbart uholdbar,

kan pålegges å erstatte tap som følge av forsømmelsen. Erstatningsansvar etter denne bestemmelse kan bare pålegges to ganger i samme sak.

(2) Vitner som ved annen rettsstridig opptreden påfører en part kostnader under rettergangen, kan pålegges helt eller delvis å erstatte tapet.

(3) Bestemmelsene foran gjelder tilsvarende for parter og stedfortredere som etter tvisteloven § 23-1 eller § 23-2 plikter å møte, avgi forklaring eller forsikring, eller som etter tvisteloven § 26-8 annet ledd plikter å gi tilgang til bevis.

(4) Den som uten å være part i saken nekter å etterkomme pålegg fra retten om å gi tilgang til realbevis uten å begrunne det eller, eller bare oppgir en nektelsesgrunn som er forkastet ved rettskraftig kjennelse eller som åpenbart ikke kan føre frem, kan pålegges å erstatte det tap nektelsen har ført til.

Bestemmelsen er et forslag til felles bestemmelse om nektelse av å etterkomme rettens pålegg. Bestemmelsen viderefører § 205, § 206 første setning og annet ledd og § 207. § 206 første ledd annet punktum foreslås tatt ut av domstolloven. Videre er inntatt § 209 og 210 første punktum. De deler av § 211 som gjelder vitner, er inntatt i annet ledd.

Domstolloven § 207 gir mulighet til å reagere mot vitners manglende forberedelse av forklaringen. Ordlyden er tilpasset oppregningen i tvisteloven § 24-4 og straffeprosessloven § 116. Etter tvisteloven § 24-4 første ledd og § 116 første ledd kan retten pålegge et vitne å ta med dokumenter og andre bevis som det plikter å legge frem, og etter annet ledd kan det pålegges å «friske opp sitt kjennskap til saken», for eksempel ved å undersøke regnskapsopplysninger, dokumenter mv. og om nødvendig gjøres notater. Slik § 207 er formulert, er det ikke innlysende at den knytter seg til pålegg om å ta med bevis og pålegg om å friske opp kjennskap til saken. Utkastet er formulert slik at begge situasjoner rammes av bestemmelsen.

I domstolloven § 207 er slike forsømmelser likestilt med fravær uten gyldig grunn. I utkastet foreslås det at dette inntas i en oppregning av de forsømmelser som kan sanksjoneres fra retten side. Til utformingen av bestemmelsen er det også spørsmål om å synliggjøre rettsstridsbegrensningen. Det er antatt at straff bare kan ilegges dersom vitnet hadde en rimelig mulighet for å følge pålegget. En slik begrensning er forsøkt markert gjennom henvisningen til «gyldig grunn». Et alternativ er å videreføre ordlyden uten en slik presisering, slik at begrensningen dels vil følge av at det må foreligge et gyldig pålegg som er meddelt vitnet og den alminnelige rettsstridsreservasjonen.

I tillegg til opptegnelser som gjøres for å forberede en vitneforklaring, kan vitner nå etter tvisteloven § 26-5 annet ledd også pålegges å utarbeide sammenstillinger, utdrag eller annen bearbeiding av opplysninger som kan hentes ut av bevisgjenstander. Også slike pålegg omfattes av ordlyden i utkastet.

Nektelse av å avgi forklaring eller forsikring foreslås videreført i bokstav f. I dagens bestemmelse er straffansvar betinget av at vitnet ikke oppgir en noen grunn til nektelsen, eller oppgir en grunn som er forkastet ved rettskraftig kjennelse. Likestilt med ikke å oppgi noen grunn for nektelsen, er at vitnet oppgir en åpenbart uholdbar grunn.

§ 19-2. Nektelse av å ta imot forkynnelse

Den som nekter å ta imot forkynnelse etter reglene i § 18-15 om stevnevitneforkynnelse, kan pålegges å erstatte det tap nektelsen medfører.

Bestemmelsen viderefører § 212. Reguleringen kan eventuelt inntas i kapittelet om forkynnelse, slik at det kapittelet får en fullstendig regulering av forkynnelsen.

§ 19-3. Erstatningsansvar for sakkyndige og rettstolker

(1) En oppnevnt sakkyndig eller rettstolk som

a) nekter å utføre vervet uten å oppgi en grunn til dette, eller bare oppgir en grunn som er forkastet ved rettskraftig avgjørelse, kan pålegges helt eller delvis å erstatte kostnadene nektelsen har medført, eller

b) uten gyldig fravær uteblir fra et rettsmøte eller uten tillatelse forlater rettsstedet før møtets slutt, kan pålegges helt eller delvis å erstatte kostnadene som følge av nektelsen eller fraværet.

(2) Sakkyndige og rettstolker som ved annen rettsstridig opptreden påfører en part kostnader under rettergangen, kan pålegges helt eller delvis å erstatte tapet.

Bestemmelsen viderefører § 208 og de deler av § 211 som gjelder rettstolker og sakkyndige.

Et alternativ for rettstolker og sakkyndige er å videreføre den generelle erstatningsregelen i annet ledd. Det blir da en henvisning til alminnelige erstatningsregler, uten særbestemmelsen i første ledd om fravær mv.

§ 19-4. Erstatningsansvar for offentlige tjenestemenn mv. for forsømmelser under rettergang

(1) En dommer, offentlig tjenestemann, prosessfullmektig, rettslig medhjelper eller privat antatt forsvarer som ved forsømmelser eller annet utilbørlig forhold under rettergangen har påført noen et tap, kan pålegges å betale erstatning til skadelidte.

(2) Staten inntår for det erstatningsansvar som ilegges en offentlig tjenestemann. Dette gjelder likevel ikke erstatningsansvar en offentlig oppnevnt forsvarer pådrar seg overfor siktede når forsvarer etter begjæring fra siktede er oppnevnt utenfor rettskretsen.

(3) Dersom en ankeinstans finner at underinstansen ved den påankede avgjørelse har begått en åpenbar feil, kan den pålegge den ansvarlige dommer å erstatte de kostnader som den uriktige avgjørelsen har medført. For krav om at staten erstatter sakskostnader på grunn av feil ved rettens behandling, gjelder tvisteloven § 20-12.

Bestemmelsen viderefører § 200 første, annet og siste ledd og § 201 siste ledd. Det foreslås å tilføye «dommer» i oppregningen.

§ 19-5. Hvilken domstol som behandler spørsmål om rettergangsansvar

(1) Spørsmål om å ilegge erstatningsansvar etter bestemmelsene i dette kapittel, avgjøres av den rett som behandler saken. Avgjørelsen må senest treffes sammen med den dom eller kjennelse som avslutter saken. Dersom overtredelsen er begått overfor en annen domstol enn den som skal avgjøre saken, kan spørsmålet overføres til behandling sammen med hovedsaken.

(2) Spørsmål om å ilegge ansvar for dommere kan bare avgjøres av overordnet domstol. Spørsmål om ansvar for lekdommere som har fravær når forhandlingene begynner, kan avgjøres av den domstol som har innkalt dommeren.

(3) Spørsmål om ansvar i anledning saker for forliksrådet kan bringes inn for tingretten.

Bestemmelsen viderefører § 213 første ledd, men annet punktum er utelatt. I tillegg inntas reglene i § 214. Det presiseres også når spørsmålet om ansvar for dommere må avgjøres av overordnet domstol, jf. punkt 19.5.

Når også lagrettemedlemmer omfattes av dommerbegrepet, vil det være en realitetsendring. Men for lekdommere er det antatt at ansvar først må avgjøres av ankeinstansen etter at de har tatt sete i retten. Fravær er nok det praktisk viktige her, mens ankeinstans først bør inn dersom det er tale om feil under rettsmøte mv.

§ 19-6. Behandlingsmåten for spørsmål om rettergangsansvar

(1) Retten kan av eget tiltak ilegge rettergangsbot og tilkjenne erstatning til det offentlige eller til siktede i straffesak. Erstatning kan i andre tilfeller bare tilkjennes når skadelidte har fremmet krav om dette. Spørsmålet om ansvar avgjøres ved kjennelse.

(2) Spørsmål om rettergangsansvar kan bare behandles etter reglene i dette kapittel dersom slik behandling kan skje uten uforholdsmessig ulempe og retten finner det ubetenkelig. Dersom spørsmål om erstatning til det offentlige ikke tas eller kan tas under behandling, kan retten gi departementet melding om dette.

(3) Blir spørsmålet om erstatningsansvar ikke behandlet etter reglene i dette kapittel, kan det gjøres til gjenstand for særskilt søksmål.

(4) Erstatningssøksmål om en tjenstemanns eller det offentliges ansvar i anledning av rettslige avgjørelser kan ikke reises uten at

a) avgjørelsen er opphevet eller forandret,

b) avgjørelsen er bortfalt med den virkning at rettidig anke mot den ikke kunne tas under behandling eller avgjøres eller

c) tjenstemannen ved dom er kjent skyldig i straffbart forhold ved avgjørelsen.

Første ledd viderefører § 214 første ledd.

Annet ledd er en omformulering av § 216, men er i hovedsak en videreføring. Dagens bestemmelse gjør unntak for tilfeller hvor ansvarsspørsmålet «ikke uten vanskelighet eller opphold» kan bli tilstrekkelig opplyst. Dette dekker tilfeller hvor Innføringen av kravet til at slik behandling skal være ubetenkelig, er ingen realitetsendring, men en markering av at saken kan reise slike spørsmål at det bør overføres til behandling etter de alminnelige regler. Dette vil dekke situasjoner som i Kyprianou-saken. Vilkåret markerer at domstolen også kan foreta en hensiktsmessighetsvurdering. Ordlydmessig er det en endring i perspektiv: I dagens lov åpnes det for unntak fra en plikt til å behandle spørsmålet, mens det i utkastet er formulert som inngangsvilkår. Noen realitetsforskjell er ikke tilsiktet, men det fremgår klarere at avgjørelser etter den forenklete behandlingsmåten i domstolloven skal bygge på en konkret vurdering.

Annet ledd siste punktum er en videreføring av dagens bestemmelse, men er foreslått forenklet ved at det vises til at ansvarsspørsmålet ikke «tas eller kan tas» under behandling. Formuleringen «kan tas»

sikter både til overtredelse av domstollovens regler og andre regler. I førstnevnte tilfelle kan kravet i prinsippet tas under behandling, men at det avvises fordi det ikke er hensiktsmessig å følge behandlingsmåten i domstoloven. Det sistnevnte sikter til overtredelse av andre regler enn reglene i domstoloven; i slike tilfeller domstolen ikke kompetanse til å behandle spørsmålet. Det foreslås at innberetning «kan» skje, og ikke at det er en ubetinget plikt til å gjøre dette.

Tredje ledd viderefører § 216 tredje ledd og § 200 tredje ledd.

Det foreslås at adgangen til å ilegge ansvar uten at den ansvarlige har fått uttale seg, ikke videreføres. Dersom bestemmelsen likevel skal videreføres, kan regelen om at den ansvarlige så vidt mulig skal få uttale seg, inntas i første ledd siste punktum. Omgjøringsregelen kan inntas i første ledd i bestemmelsen om rettsmidler.

§ 19-7. Rettsmidler

(1) Avgjørelser som ilegger erstatning, eller som forkaster begjæring om dette, kan ankes. Kjennelse som tilkjenner erstatning for fravær, kan omgjøres dersom begjæring om dette fremsettes innen to uker.

(2) Ved anke i hovedsaken kan ankeinstansen prøve avgjørelser om erstatning i anledning saken så langt det følger av utfallet av retts- og bevisspørsmål som skal prøves i ankesaken.

(3) Ved anke over kjennelse som tilkjenner erstatning for tap som følge av unnlattelse eller nektelse av å oppfylle en avgjørelse fra retten, kan ankeinstansen også prøve den avgjørelse som ikke er oppfylt.

Ved tvistelovreformen ble betegnelsen på rettsmiddelet endret fra kjæremål til anke. Dette skaper uklarheter for rettergangsbøtene fordi avgjørelsesformen i dagens lov varierer etter om boten er ilagt ved kjennelse eller dom. Utkastet foreslår at avgjørelsesform for rettergangsbøter skal være kjennelse. Anke over rettergangsbøter vil da følge reglene om anke over kjennelse. Regelen i § 215 om adgangen til å begjære omgjøring, er inntatt i utkastets første ledd.

Siste ledd viderefører § 217 siste ledd, med noen språklige endringer.

Alternativt forslag

Kapittel 19 Rettergangsbøter og erstatningsansvar i anledning rettergang

I Rettergangsbøter

§ 19-1. Krenkelse av rettens verdighet

(1) Den som under et rettsmøte forsettlig forstyrrer forhandlingene eller ikke følger et påbud fra retten eller rettens leder, kan straffes med bøter.

(2) På samme måte kan den straffes som under et rettsmøte eller i prosesskriv kommer med utilbørlige eller åpenbart krenkende ytringer om noen, eller som for øvrig i ord eller handling opptrer på en måte som virker støtende eller på annen måte klart strider mot kravet til sømmelig opptreden under rettergang.

Jf. punkt 19.6.2.

§ 19-2. Brudd på bestemmelser om medieforbud og taushetsplikt

Den som forsettlig eller uaktsomt

- a) foretar fotografering eller opptak i strid med § 16-6, eller som offentligjør slike fotografier eller opptak,*
- b) overfor uvedkommende røper opplysninger som det er pålagt taushetsplikt om etter § 16-4 eller § 16-5 eller som medvirker til dette eller*
- c) overfor uvedkommende røper opplysninger i strid med § 16-4 eller § 16-5 eller medvirker til dette,*
kan straffes med bøter.

Jf. punkt 19.6.2.

§ 19-3. Lekdommer

Retten kan ilegge bøter overfor en lekdommer som ikke har gyldig fravær.

Jf. punkt 19.6.3.2.

II Erstatningsansvar i anledning rettergang

§ 19-4. Erstatning som følge ugyldig fravær og manglende oppfyllelse av rettens pålegg for parter, vitner m.fl.

(1) Et vitne som forsettlig eller uaktsomt

- a) uten gyldig grunn uteblir fra et rettsmøte,*
- b) bortvises fra rettsmøtet etter reglene § 15-2*
- c) ikke i tide har varslet retten om fravær,*
- d) forlater rettsstedet uten tillatelse,*
- e) uten gyldig grunn unnlater eller nekter å etterkomme pålegg fra retten om å undersøke regnskap, møtereferater mv. , gjøre notater eller ta med dokumenter eller andre bevis, eller*
- f) nekter å avgi forklaring eller forsikring uten å begrunne det, eller bare oppgir en grunn for nektelsen som er forkastet ved rettskraftig avgjørelse eller som er åpenbart uholdbar,*

kan pålegges å erstatte tap som følge av forsømmelsen. Erstatningsansvar etter denne bestemmelse kan bare pålegges to ganger i samme sak.

(2) Vitner som ved annen rettsstridig opptreden påfører en part kostnader under rettergangen, kan pålegges helt eller delvis å erstatte tapet.

(3) Bestemmelsene foran gjelder tilsvarende for parter og stedfortredere som etter tvisteloven § 23-1 eller § 23-2 plikter å møte, avgi forklaring eller forsikring, eller som etter tvisteloven § 26-8 annet ledd plikter å gi tilgang til bevis.

(4) Den som uten å være part i saken nekter å etterkomme pålegg fra retten om å gi tilgang til realbevis uten å begrunne det eller, eller bare oppgir en nektelsesgrunn som er forkastet ved rettskraftig kjennelse eller som åpenbart ikke kan føre frem, kan pålegges å erstatte det tap nektelsen har ført til.

§ 19-5. Nektelse av å ta imot forkynnelse

Den som nekter å ta imot forkynnelse etter reglene i § 18-15 om stevnevitneforkynnelse, kan pålegges å erstatte det tap nektelsen medfører.

§ 19-6. Erstatningsansvar for sakkyndige og rettsstolker

(1) En oppnevnt sakkyndig eller rettsstolk som

a) nekter å utføre vervet uten å oppgi en grunn til dette, eller bare oppgir en grunn som er forkastet ved rettskraftig avgjørelse, kan pålegges helt eller delvis å erstatte kostnadene nektelsen har medført, eller

b) uten gyldig fravær uteblir fra et rettsmøte eller uten tillatelse forlater rettsstedet før møtets slutt, kan pålegges helt eller delvis å erstatte kostnadene som følge av nektelsen eller fraværet.

(2) Sakkyndige og rettsstolker som ved annen rettsstridig opptreden påfører en part kostnader under rettergangen, kan pålegges helt eller delvis å erstatte tapet.

§ 19-7. Erstatningsansvar for offentlige tjenestemenn mv. for forsømmelser under rettergang

(1) En dommer, offentlig tjenestemann, prosessfullmektig, rettslig medhjelper eller privat antatt forsvarer som ved forsømmelser eller annet utilbørlig forhold under rettergangen har påført noen et tap, kan pålegges å betale erstatning til skadelidte.

(2) Staten inntar for det erstatningsansvar som ilegges en offentlig tjenestemann. Dette gjelder likevel ikke erstatningsansvar en offentlig oppnevnt forsvarer pådrar seg overfor siktede når forsvarer etter begjæring fra siktede er oppnevnt utenfor rettskretsen.

(3) Dersom en ankeinstans finner at underinstansen ved den påankede avgjørelse har begått en åpenbar feil, kan den pålegge den ansvarlige dommer å erstatte de kostnader som den uriktige avgjørelsen har medført. For krav om at staten erstatter sakskostnader på grunn av feil ved rettens behandling, gjelder tvisteloven § 20-12.

III Behandling av spørsmål om rettergangsansvar

§ 19-8. Hvilken domstol som behandler spørsmål om rettergangsansvar

(1) Spørsmål om å ilagge ansvar etter bestemmelsene i dette kapittel, avgjøres av den rett som behandler saken. Avgjørelsen må senest treffes sammen med den dom eller kjennelse som avslutter

saken. Dersom overtredelsen er begått overfor en annen domstol enn den som skal avgjøre saken, kan spørsmålet overføres til behandling sammen med hovedsaken.

(2) Spørsmål om å ilegge ansvar for dommere kan bare avgjøres av overordnet domstol. Spørsmål om ansvar for leddommere som har fravær når forhandlingene begynner, kan avgjøres av den domstol som har innkalt dommeren.

(3) Spørsmål om ansvar i anledning saker for forliksrådet kan bringes inn for tingretten.

§ 19-9. Behandlingsmåten for spørsmål om rettergangsansvar

(1) Retten kan av eget tiltak ilegge rettergangsbot og tilkjenne erstatning til det offentlige eller til siktede i straffesak. Erstatning kan i andre tilfeller bare tilkjennes når skadelidte har fremmet krav om dette. Spørsmålet om ansvar avgjøres ved kjennelse.

(2) Spørsmål om rettergangsansvar kan bare behandles etter reglene i dette kapittel dersom slik behandling kan skje uten uforholdsmessig ulempe og retten finner det ubetenkelig. Dersom spørsmål om erstatning til det offentlige ikke tas eller kan tas under behandling, kan retten gi departementet melding om dette.

(3) Blir spørsmålet om erstatningsansvar ikke behandlet etter reglene i dette kapittel, kan det gjøres til gjenstand for særskilt søksmål.

(4) Erstatningssøksmål om en tjenstemanns eller det offentliges ansvar i anledning av rettslige avgjørelser kan ikke reises uten at

a) avgjørelsen er opphevet eller forandret,

b) avgjørelsen er bortfalt med den virkning at rettidig anke mot den ikke kunne tas under behandling eller avgjøres, eller

c) tjenstemannen ved dom er kjent skyldig i straffbart forhold ved avgjørelsen.

§ 19-10. Rettsmidler

(1) Avgjørelser som pålegger rettergangsbøter eller erstatning, eller som forkaster begjæring om dette, kan ankes. Kjennelse som tilkjenner erstatning for fravær, kan omgjøres dersom begjæring om dette fremsettes innen to uker.

(2) Ved anke i hovedsaken kan ankeinstansen prøve avgjørelser om rettergangsansvar i anledning saken så langt det følger av utfallet av retts- og bevisspørsmål som skal prøves i ankesaken.

(3) Ved anke over kjennelse som pålegger rettergangsbøter eller erstatning for tap som følge av unnlattelse eller nektelse av å oppfylle en avgjørelse fra retten, kan ankeinstansen også prøve den avgjørelse som ikke er oppfylt.